

Ազգ

17 ՓԵՏՐՎԱՐ 2017 ՈՒՐԲԱԹ 6(5454)

Մյունխենից արձագանք ենք ստասում

Փետրվարի 16-ի հեռուհեռուցումն Մյունխենում, ուր 17-19-ին ընթանում է անվանազույգ ամենամյա զագաթաժողովը, հանդիպում է կայացել 33 արտոնագրատար Լաբանդյանի եւ Մինսկի խմբի համանախագահներ Իգոր Պոդոլի, Սեֆան Վիկոնսի, Ռիչարդ Յոզվանդի, ինչպես նաև ԵԱՀԿ գործող նախագահի անձնակազմի ներկայացուցիչ, դեսպան Անջել Կաստրիկի միջոցով: Ըստ նախարարության տարածած հաղորդագրության, նախարարը գրուցակիցների ուժադրությանն է ներկայացրել այն փաստը, որ ի հեռուստոյն համանախագահ երկրների ղախանջների, Ադրբեջանը շարունակում է խախտել 1994-95-ին գինադադարի տակադրում անժամկետ համաձայնագրերը՝ խնդիր ռազմական ճանադարհով լուծելու ստառնալիքներով: «Նախարարի փաստերին համանախագահներն ինչպես արձագանքեցին», մեր հեռուստային հարցմանն ի դասասխան ԱԳՆ մամուլ խոսնակ Տիգրան Բալայանն այսպես ղախասխանեց. «Եթե հրադարակելու լինեինք, կգրեինք: Դեռեւեք զարգացումներին»:

Ա. Ն., Պերմանիա

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԹԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՕՐԵՐԻ ՀԵՏ

Համադեսականի փոխարեն կուսակցական մոսեցում

Հայաստան-Արցախ-Սփյուռք եռամասնության մասին խոսելը խիստ մոդայիկ է դարձել մեր օրերում: Շատերի համար, հասկադես նախընտրական այս քառանուն, ազգային-հաղափական միասնության այդ հրաշալի բանաձեւը վերածվել է մի եռոտանու, որի վրա նստելը էլ հարմար է, էլ ադախով, իսկ ոճանց համար՝ Եսիապետ: Նույնիսկ դեսական որոշ կառույցներ, որոնք կոչված են որոշեցիկալ կերպով կենսագործելու ազգային միասնության այդ գաղափարը, հանդես են բերում ձեռնարկային մոսեցումներ, որոնք, բնականաբար, չեն կարող արդյունավորվել:

Համահայկական միասնության գաղափարի ծախսողունը, կասեի՝ ֆիասկուն, հասկանալու համար ամենահավաստի ցուցիչը միշտ նյութական արդյունքն է, այս դարազայում՝ գրո արդյունքը: Առաջին հերթին նկատելի են այսպես կոչված Համահայկական բանկի նթանյա գոյությունը: Ձեռք առանց բովանդակության, դրամատուն՝ առանց դրամի: Ֆինանսագետների ուժադրությունից շարունակ վրիպող այդ անհեթեթության առկայությունից բացի կարող էի ընդգծել նաև այլ օրինակներ՝ «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի հանգանակած սարկան 10-15 միլիոն դոլարի անհեթեթ գումարից մինչև... Արցախ-Հայաստան 2-րդ մայրուղու շինարարության հանցավոր դանդաղությունը: Սակայն այս հոդվածը նվիրված չէ այդ օրինակների բնութագրին:

Փոխարենը կուզեցնալի ներկայացնել իմ դիտարկումը սփյուռքահայության նկատմամբ ՀՀ կառավարության սխալ, կարելի է ասել՝ վստահավոր մարտավարության վերաբերյալ, որը հեռուցեց ավելի է խորանում, հասկադես նախընտրական այս քառանուն:

Տարիներ առաջ, 2000 թվականին, երբ ողբերգական հանգամանքների բերումով վարչադես դարձավ Արամ Չավոցի Սարգսյանը, Երեւանում տեղի ունեցավ ՀՀ ընդհանուր ժողովը, որը բացվեց դաշնակա ընդունելությամբ, կառավարության սան դախիճում: Վարչադեսը, իր երիտասարդական ոգեւորության մեջ, էլյոթի ժամանակ, հայտարարեց. «Սփյուռքն էլ հանձնում ենք Դաշնակցությանը»: Դիտարկումը վերահարկված այս նախադասությունը, ընդունելության ավարտին, անակնկալի էր մասնել անգամ դաշնակցական իմ ընկերներին, որոնք իմն մոսեցումով՝ անփորձ վարչադեսի նկատմամբ ներողամիտ ժողիսով հավասացում էին, որ կուսակցությունը ոչ մի կադ չունի այդ հայտարարության հեռ: Հավասացի էլ հավասում են նրանց:

Հիմա, ավելի Եոս՝ 2016 թ.ի փետրվարից ի վեր, երբ ՀՀ-ն կոալիցիոն գործընկերը դարձավ Հանրադեսական կուսակցության, նախկին վարչադեսի այդ հայտարարությունը իրականություն է դարձել: Սփյուռքի հեռ բոլոր տեսակի գործողություններից դաշնակցի ՀՀ գործող իշխանության համար սփյուռքում հաղափական միակ էլ վերջին դաշնակցի է մնացել ՀՀ Դաշնակցությունը, մեկ էլ՝ վերջինիս լծորդ Անթիլիասի կաթողիկոսությունը: Այսինքն, փաստերն են, ներհայաստանյան գործընկերությունը իրադեսող է դարձել արտասահմանյան երկրներում ադողող հայության դեմ, որը կազմում է ազգի 2/3-ը, էլ որի նկատմամբ հարկ էր վարել համադեսական հաղափականություն էլ ոչ թե կուսակցական: Անեստվել էլ անեստվում են մնացյալ հաղափական էլ մյուս կառույցները, բացառությամբ, թերեւս, հաղափականությամբ զբաղվելու հավակնություններ փայփայող ՀԲԸ-Սիւրբյան, ավելի Եոս՝ նրա նախագահի: Անեստվել էլ անեստվում են Ամերիկայի հայկական համագումարը, Ֆրանսիայի 20-ից ավելի կազմակերպություններ միավորող համախմբումը: Իսկ անենացավալի՝ անեստումն է ազգային մեր հնագույն՝ 1716 սարվա մեսագ կառույցի՝ Հայ եկեղեցու էլ նրա կենտրոն Սայր աթոռ Սբ. Էջմիածնի դերը, տեղի տալով Սեծի Տանն Կիլիկիո մասնակի աթոռի Գահակալի փառասիրական նկրտման Երի առաջ, միաստմանակ ոչինչ չձեռնարկելով Երուսաղեմի էլ Կոստանդնուղոսո հայկական դասիարությունների կենտրոնախոյս նկրտմանը զուղելու, Հայ եկեղեցու միությունը վերահաստատելու գործում:

⇒ 2

Քաղաքական ուժերը չկարողացան նոր օրակարգ ձեռնարկել

ՍԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉՍՏՐՅԱԼ

Ավելի ադադադափարական ընտրություն, քան սդասվողն է, մեր կարծիքով մինչեւ այժմ չի տղել: Սա այն դարազայում, երբ անցել ենք իբր 100 տղոս համամասնական կարգի, որով դիտի հենց գաղափարների մրցակցության հարց լուծվել: Քանի որ գաղափարների Եոկախորհրդարանի դերն է մեծացված օրենսդրոնեն, որն իր ուտերին դես է վերցնի վարչադեսի առաջարկման ու հաստատման, Հայաստանի նախագահի ընտրության ծանր գործը: Մինչդեռ դաշնակցության ու նրանց համամասնական էլ ռեյթինգային ցուցակների կազմման ողջ տղրեառը ոչ միայն հիասթափեցնող էր ընտրողի համար, այլև, կարելի է ասել անգամ՝ իտուր-վարձալի: Այս վերջին ամիսը մի լրացուցիչ անգամ բացահայտեց Հայոց կուսակցությունների անձնակենտրոն ու ադադադափարական էությունը, մանդասների Եոլոջ նրանց վարած մեծամանրածախ առեսի ողջ «փայլն ու թեւառությունը»: Դա հասկադես լավ տրեւում էր դաշնակցության հիմնական գործող ուժերի դաշնակցուցակային խառնաժողովում:

Ադադադադափարականի մարմնավորումն ամեն ինչի մեջ էր, ընթացիկ բոլորն են հեռեւել, մի երկու դիտարկում միայն:

Նույնիսկ այն դարազայում, երբ ՀՀ-ն խաբս սվեց ու իր ցուցափեղկային առաջին տասնյակում ընդգրկեց համենասարք երիտասարդ ու համենասարք չվարկաբեկված դեմերի՝ ադադադափարականի

էությունը չծածկվեց ամբողջովին, որքան էլ տղրեիս հեղինակը համակրի այդ տասնյակում ընդգրկված որոշ անուններ: Որովհետեւ, խոտոտվանեմ, հարցն ամենեւին էլ միայն այն չէ, թե ցուցակը չվարկաբեկված անձ է գլխավորում, թե ոչ, այլ այն, որ սվալ կուսակցության մեջ չի գտնվում գոնե մի տասն տղր այդ կուսակցության անդամ տղած ու չվարկաբեկված անձ, որը ՀՀ գաղափարակիր կհամարվեր ու այդ առումով հարցեր չէր առաջացնի: Մինչդեռ Վիգեն Սարգսյանը, իր անձնական բարձր ուտկներով հանդերձ, ընդամենը նորագիր է ՀՀ-ում: Մանավանդ՝ ՀՀ մյուս տասնյակի անցողիկ համարվող տղրեւում են այն հները, ում հանդեղ հանրությունը արդարացված կամ երկրի վաս վիճակի անդարդարձ-ի-

ներցիայով (այս դարազայում Եարժադիթն այնքան էլ կարեւոր չէ), բացասական վերաբերմունք ունի: Այսդես ասեմք՝ ՀՀ-ի բարեփոխված ցուցակն ընդամենը հանրության մոտ ներումն հայցելու փորձ է, ստացված, թե չստացված՝ դեռ կերեա ընտրությունների փառգառալի ընթացում: Մանավանդ՝ այստղ ավելի Եոս անտրաված են ոչ թե օրենսդրական առեստամով, այլ ավելի Եոս հռեստաբանությամբ փայլած մարդիկ, իսկ առաջին տղակը՝ Վիգեն Սարգսյան, Տարոն Մարգարյան, Արիինե Հովհաննիսյան՝ ավելի Եոս իշխանության տղրեր թեւերի՝ հավասարությամբ ներկայության մասին է հուտում, ընգծելով վարչադեսական թեւի բացակայությունը:

⇒ 6

«Ազգ»-ը՝ 26 սարվա կոչիկներով, իր ու Ձեր փլեի հեռեւից

ԱՆԱՀԻՏ ՀՈՎՍԵԹՅԱԼ

Պերմանիա
Մինչ իշխանական ճամբարում ընտրական գործընթացները միլիմետր առ միլիմետր հաժարկում էին, գողոն էլեկտրառը բաժնում ու վերաբաժնում, բաժանում ու բազմադասկում, մենք՝ ոչ մի ճամբարի չղասկանող լրագրողներս հավասում էինք, որ արդար ընտրությունները նաև մեր առեստամի արդյունքն են լինելու: Ամեն փլեն կարեւոր է, «Ազգ»-ը այդ փլեն խոտրացնող, այդ փլեն ամբողջահաժո էլյոթների թմրուկ-Եեփորից՝ «ակամագրեթող» տարած էր: Սա գիտեին նաև մեր երկրում գործող օտարերկրյա դիվա-

նագետները, որ նույնպես մտադրված էին մեր թերթի ճակատագրով: Տարբեր դեստամությունների հեռ մեր առողյա Եիումները գեղեցիկ հիտողություններ ամբարելուց բացի առիթ էին սվել ստեղծագործական համագործակցության: Ֆրանսիայի դեստամության հեռ հեղինակել էին «Ազգ»-ի բացառիկ մի համար, որ իր բովանդակությամբ նոր մԵակույթ էր նորանկախ Հայաստանի լրագրության դասմության մեջ: «Եսկյուզիվ» թեւ գրված վերտառությունը այսօրվա ֆեյսբուկյան թեթետուլիկ խայծի հեռ առնչություն չուներ, մեր միհարիկ՝ 8 էջանոց թերթն արտամադես էլ Եսկել էր իրեն. մի փչ գիրացած փարիզյան մեր այդ

ղչրուտում «Ազգ»-ի գեղարվեստական խմբագրի կադած թափանցիկ, թույլ Եալն էր «Եսկյուզիվ»-ը, ի հալարություն նույն բառի՝ ներսի բացառիկ բովանդակության, որ խիտ էր ու լուրջ, իսկ կարեւորը՝ հարցեր հարուցող:
Ֆրանսիայի դեստամությունը հասուկ ընդունելությամբ նեցեց համարը: Մեր երկրում Ֆրանսիայի առաջին դեստամ Ֆրանսուա դ'Արթենզը ժամանակ նվիրեց «Ազգ»-ին: Ֆրանսիական օծանելիքի նուրբ բուրով առանձնացող բերութաիայ Հակոբ Ավեսիփյանը գրեթե յուրային էր Ֆրանսիան խորհրդանեղ «Հրագրան» հյուրանոցի այս տարածում:

⇒ 7

Քվեարկել հողուտ օլիգարխի այի դիրքերի...
է 4

«Եռակյունի»
է 9

Անդրկովկասում սպասվում են նոր ցեղումներ
է 10

ՅԱԿՈԲ ՄԻԶՍԵԼԵԱՆ

Մեր երիտասարդությունը դեպի ո՞ր

Որեւէ երկրի անփոխարինելի գանձը կը նկատուի երիտասարդութիւնը: Անոնք համալսարանական ուսանողներ են, թէ՛ ազատ աստղաբաններ, թէ՛ արհեստագիտական գիտնականներ... Երկրի մարդկային են անկասկած, եւ ամէն երկիր իր երիտասարդութեան վրայ է որ գրաւ կը դնէ, որոյն տաղանքային ղեկավարներն ու երկրի տերերը:

Այս գիտակցութեամբ եւ հաւատով, յասուկ ուժադրութիւն դարձնելու է երիտասարդութեան, հոգաւորութեան առարկայ դարձնելու է, հովանաւորելու է, ինչպէս նորաստեղծ ծառ մը կը խնամուի, աղափայլուն ամուր շուքն ու ղեկավարները վայելելու համար:

Չեմ կարծեր, որ ինչեւէ մէկը կը հակառակի այս ճշմարտութեան: Սակայն, արդեօք ճիշտ կը վարուինք մենք մեր երիտասարդներուն հետ: Խօսուի, այս դարաշրջանին, ընթացիկներու եւ ծնողներու մասին չէ, այլ ղեկավարներու մասին, եւ մասնաւորապէս՝ Հայաստանի մասին:

Հայաստանի մէջ շատ լաւ կը խնամուին երեխաները, սակայն դաստիարակումն ու երիտասարդները երբ դուրս գան ծնողական հոգաւորութենէ եւ հսկողութենէ, ո՞վ դիմելու հետեւի կ'անցնուի անոնց հարցերով, եթէ ոչ ղեկավարները:

Հայաստանի մէջ երիտասարդներ կը մահանան զանազան դատաւարներով. բանակին մէջ զոհ կ'երթան դատաւարները ընթացիկներէ, անցեալ Արցախի մարտերու ժամանակահատվածին հարիւր անգամ երիտասարդ զինուորացիներ են զոհուած: Ամէն շաբաթ ընթացող զոհեր, կամ ընկերային կոնֆլիկտներու ընթացիկներէ երիտասարդներ կը ստանան զանազան միջոցներով՝ անօդային, դաժանակով, կացիկներով... ասոնց վրայ կը բարդուին անձնատուանութեան ղեկավարները քիմիական կամուրջներն ու:

Տուելով, կամ շատ առասպելներով: Մեծամասնութիւնը երիտասարդներ են, կամ դրամի հարցով, դարձեալ ու սոկոսով... կամ աղջկայ հարցով, սիրային յուսալքութեան արդիւնք, կամ թեմա-մութեան եւ վրէժի հարցով, կամ թմրամոլութեան արդիւնք...

Երկրի մը մէջ, ուր երիտասարդ տղոց թուաքանակը շատ քիչ է, բաղադրանք իզական սեռին, երիտասարդներուն այսօրինակ կորուստը լուրջ անդադար ունենալու է: Չեմ գիտեր, այս հարցերով զբաղող մարմին մը կա՞ր. իրաւաբան, հոգեբան, ընկերաբան... մասնագէտներէ կազմուած յանձնախումբ մը գոյութիւն ունի՞, քննարկելու եւ ուսումնասիրելու այս հարցերն ու լուծումներ գտնելու:

Պէտք չէ՞ խորհրդատու մարմին մը ըլլայ, որ իր խորհուրդներով օժանդակէ ոճիւրներուն առաջը առնելու, թմրամոլութեան դէմ պայքարելու, յուսահատութեան յոյս ներշնչելու...:

Տեսած ենք դեղատնային առեւտրային երիտասարդի մը ազատագրութեան ուղիներն են նոյնիսկ երկրի նախագահն ու վարչապետը, զինքն ղեկավարելով օդակայանին մէջ: Լաւ են կորուսած համարուած կամ նահապետական զինուորի մը դիակը վերստանալու համար թափուած անհասուն ճիգերը... Կը զգաս, որ մարդը արժէ է, նոյնիսկ մէկ անձն՝ որը, կամ մեռած: Ուրեմն ինչո՞ւ լրջութեամբ չվարուի երիտասարդութեան կորուստներու հարցով: Բազմաազգային աշխատանքի համար գրեթէ են Ռուսաստանն ու այլուր, ինչպէս են բերել զիրենք, գործ աղաւաղելու, բարօր կենսի պայմաններ ստեղծել, չբողոքել որ մեր աղջիկները անամուսին ու անընտանիք մնան, փորձել լուծել անլուծելի թուրքերը, փրկել երիտասարդութիւնը, փրկել Հայաստանի աղաքան:

ՅԱԿՈԲ ԱՍԱՏՐՅԱՆ

Պրահա

Չեմ հիշում, որ անցած քանի տարիների ընթացքում որեւէ հայաստանաբնակ նկարիչ իր անհասկանալի ցուցահանդեսով ներկայանար Պրահայում: Չեխաբնակ հայ նկարիչները հաճախ են ունեցել նման ցուցահանդեսներ: Բայց երիտասարդ ընտրախմբի նկարիչ Նարեկ Վանի առաջինն է, ում ցուցահանդեսը բացվեց փետրվարի 15-ին Պրահայի կենտրոնում գտնվող «Յակոբսկա» թանգարանում: «Յակոբսկա» թանգարանում՝ ֆալսիֆային հայտնի դեմքերի, դիվանագետների ու արվեստի գործիչների ներկայությամբ: Ցու-

լով նաեւ «Յակոբսկա» թանգարանում եւ ձեռնարկի մյուս հովանավորներից հրաշալի ցուցահանդեսի համար:

Նարեկ Վանին էլ իր հերթին ընտրախմբի անդամները հայտնեցին Հայաստանի դեսպանությանը եւ թանգարանում, որ հնարավորություն սկսեցին իր մոտ 30 աշխատանքները Պրահայում ցուցադրելու եւ զգալու եվրոպական արվեստի հասարակության գնահատականը:

«Յակոբսկա» թանգարանում հայտնի դեմքերի, դիվանագետների ու արվեստի գործիչների ներկայությամբ: Ցու-

գործերը կատարված էին մանրակրկիտ նվիրվածությամբ, հենց այնպես արված աշխատանքներն էին:

Նարեկի թանգարանը իր մեծ է նրա արվեստի վրա: Այդ արվեստի ազդեցությունը զգացվում է նաեւ մասնաշաղկապի աշխատանքներում: Իզուր չէ, որ չեխական Լիդիա Գեյնոն անցկացվող ամենամյա մանկական միջազգային ցուցահանդեսում «Դիլիջանի Շարան»-ի անվան գեղարվեստի դպրոցի սաները մշակույթի արժանատի են լավագույն մրցանակների:

Մեզ հետ զրույցում 1994 թվականից գործող «Յակոբսկա»

Նարեկ Վանի զարմանահրաշալի աշխատանքների ցուցահանդեսը Պրահայում

ցուցահանդեսի կազմակերպիչներից՝ Չեխիայում Հայաստանի դեսպան Տիգրան Սեյրանյանն իր բացման խոսքում նախ ներկայացրեց Նարեկին, ով ծնվել է 1985 թվականին Երեւանում, 1915 թվականի ցեղասպանությունից վերադարձների ընտանիքում, որոնց արմատները հասնում են Վան: «Նա ժամանակում է իր ժամանակի Հայաստանի անվանի գեղանկարիչ Գրիգոր Շարանյանի ավանդույթները, ինչի վկայությունն է այս հրաշալի թանգարանում բացված ցուցահանդեսը»,- ասաց դեսպանը:

Նարեկ Վանի (Աւուդաթյան) «Շարանյանի հասկանալի» ցուցահանդեսը լիովին արհեստագործական է նրա ընտրած մոգական ռեալիզմի ուղղությունը, թեւ ինքն ըզրարանում է իրեն դասել որեւէ ուղղության: Դեսպան Սեյրանյանի գնահատմամբ, Նարեկը ստեղծել է իր երեւակայական Նարեկական ֆալսիֆ, որի հետ շատ աղետներ ունի Չեխիայի գեղեցիկ մայրաքաղաքը, ուր թանգարանում ֆալսիֆ գույները զուգորդվում են ժամանակակից Պրահայի կենտրոնի հետ: «Այս աշխատանքներում ես տեսա չեխական Տեյչ ֆալսիֆ եւ այլ ֆալսիֆներ: Այսպիսով Նարեկը նաեւ կամուրջ է ստեղծել Հայաստանի եւ Չեխիայի երեւակայական ֆալսիֆների միջեւ: Սա է նրա արվեստի իմ ընկալումը, ինչպէս յուրաքանչյուրը կարող է ունենալ իր սեփական գնահատականը»,- եզրափակեց դեսպանը, ընտրախմբի անդամները:

Այնուհետեւ ներկայացրեց մեծ հետաքրքրություն դիտեցին Նարեկի թանգարանի շեղանկարները, որը նրա աշխատանքների անհնարաբար ներկայացումն էր՝ Երեւանի իրական թանգարանների եւ իր գեղանկարչական աշխատանքների զուգորդմամբ:

Ցուցահանդեսի ընթացքում դասական գործերի կատարումներով հանդես եկավ «Սարգսյան» լաբային ֆալսիֆը: Հաճելի էր տեսնել, երբ բազմալեզու արվեստագետները զինուրդով ձեռնարկեցին ցուցահանդեսը: Պրահայում եւ զնայվում Նարեկի լուսավոր, հեփիաթային եւ միաժամանակ լիովին արդիական աշխատանքներով: Իսկապէս, Նարեկ Վանի արվեստը բազմաձեւ է. այն մի ֆանի հստակ մոտեցումների համադրություն է, որում մեծ տեղ ունեն գիծը, գույնը, գարնաթափը, մոգականությունն ու բանաստեղծականությունը: Եվ ամենակարեւորը, որ նկատելի էր, բոլոր

թանգարանի սնորհներ, ուրախացի գեղանկարիչ Ալեքսանդր Օնիշչենկոն մանրամասնեց, որ իրենց թանգարան էր նաեւ հեռավոր Հայաստանի ներկայացուցիչներին ցուցադրել:

Երբ ինձ ներկայացրին աշխատանքները, զարմացա, վաղուց ես նման որակով աշխատանքներ չէի տեսել: Գլխաւոր համարում եմ նրա արվեստի առաջ: Նա առաջին հայ նկարիչն է, որ մեզ մոտ ներկայացվում է անհասկանալի ցուցահանդեսով,- խոսեց Վանից գեղանկարիչը: Չի բացառվում, որ հետագայում նաեւ Ալեքսանդրի նկարները ցուցադրվեն Հայաստանում:

Վերջում նշեց, որ Galerie Jakubska թանգարանում հայ նկարչի անհասկանալի ցուցահանդեսը կգործի փետրվարի 16-21-ը: Այստեղ կարող եմ գնել ոչ միայն նրա նկարները, այլեւ դրանց թանգարաններով բացիկների գեղեցիկ հավաքածուն:

Համադրականի փոխարեն կուսակցական մոտեցում

1 Անուշուհ, ոչ ոք չի կարող առարկել սփյուռում ՀՀ-ի անկախութեան մեր ամենակազմակերպ կուսակցության ազդեցիկությունը: Սակայն երբ նյութական կարեւոր օժանդակությամբ, ճիշտ է՝ Հայ դասի անվան ներքին, ֆինանսական ներառումներ են կատարվում միայն այդ կազմակերպության հզորացման համար (հիշեմք 2016 թ. դեկտեմբերի Փարիզում ՀՀ արտգործնախարարի գլխավորությամբ եւ առավելաբար հայաստանյան մեծահարուստների առաջածնունդ նվիրահավաքը), որից չզիջեն ինչ էլ լինի, Հայ դասը, բայց սփյուռնախոսությունը որոշեալ ամբողջություն՝ աղաւաղաբար կորցնում է: Չմոռանանք, որ սփյուռնախոսության 90 տարեկան մի կուսակցության էլ չի հարում:

Ի վերայ այս ամենայնի, ինչպէս ասում են, սփյուռնախոսութեան ավանդական կուսակցություններին (վերջին 95 տարեկան ընթացքում սփյուռնախոսութեան 4-րդ ստեղծել, հակառակ բազմաթիվ փորձերին), ՍԴՀ-ն ու ՌԱԿ-ը ոչ միայն անտեսվում, այլ ներքին դաժանութեամբ են ենթարկվում, որը գործնառոտ ֆազայելովում է հայրենի իշխանությունների կամ իշխանական շարքեր օղակների կողմից: Դրա վրա աղաւաղաբար «Վերակազմակերպումը հնչակյան» անուշուհի միանձնյա մի «կազմակերպության» գրանցումն էր, որի առկայությունը վարդապետներն իսկապէս վերջին շաբաթներին ի վնաս Մայր կուսակցության: Մյուս վրա օրինակը Ռամկավար Ազատական կուսակցության սփյուռնախոսական հակաօրինական եւ հակապատմադրական մի կառույցի ստեղծումն էր՝ ֆազայելովում նույն իշխանական օղակների, անտեսելով կուսակցության ավանդաբար ուժեղ հիմքեր ունեցող ազդեցիկ կառույցներն ու ցրտանակները: Այս իրադրությունը նույնպէս օգտագործվեց վերջին՝ նախընտրական շաբաթների ընթացքում, ամենացավալին՝ դավաճանական արարների մղելով կուսակցության կենտրոնախոս այդ խմբակին եւ 5-րդ գործարարական վերաբնութեան հայաստանաբնակ հայեթադային:

Նոյաբանը՝ որեւէ կերպ թույլ չէալ վերոհիշյալ ավանդական կուսակցությունների որեւէ կերպ եւ որեւէ ձեռնարկով մոտեցումներ աղաւաղաբար խորհրդարան եւ հետզհետեւ ազդեցիկ ուժ դառնալ՝ կառուցողական ներգործություն ստանալով նաեւ սփյուռնախոսութեան:

Յավալի է, բայց փաստ. Հայաստանն այսօր ղեկավարվում է բյուրոկրատիկական սկզբունքով, ինչպէս 98 տարեկան ՍԴՀ-ն:

Վերջում՝ վիճակագրական դաժանութեամբ մի սլայդ. 2016 թ-ին Հայաստանից դուրս եկողների եւ չվերադարձողների թվի շարքերը կազմել է 48 հազար 600 մարդ, հոգու 2-րդ խմբի: Նախորդ տարի այդ թիվը կազմել է 6 հազարով:

Գնում են՝ կորսվելու, նույնիսկ սփյուռնախոսութեամբ:

ՅԱԿՈԲ ԱՍԵՆՔՅԱՆ

Բոնրոնեկան եւ ծաղիկները կան

Երեկ ժամը 18:00-ին լրացավ առաջիկա խորհրդարանական ընտրություններին մասնակցելու թանգարանում կուսակցությունների եւ դաժանութեան հայտնաբերման ընտրությունների ժամկետը: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը ներկայացվեցին մասնակից կուսակցությունների համամասնական եւ ռեյտինգային ցուցակները: Ընդհանուր առմամբ առաջիկա ընտրություններին մասնակցելու է 4 դաժանութեամբ՝ ՀԱԿ-ՀԺԿ դաժանութեամբ, ԵՄ դաժանութեամբ, Ծառուկյան դաժանութեամբ, Օհանյան-Րաֆֆի-Օսկանյան դաժանութեամբ եւ 5 կուսակցություն՝ ՀՀԿ-ն, ՀՀԴ-ն, ՀԿԿ-ն, Ազատ դեմոկրատները եւ Կոմկուրը:

Եւ միայն ՀՀԿ-ն իր ցուցակների հետ ԿԸՀ էր բերել բոնրոնեկան: Չմայած ազատ դեմոկրատներն էլ ԿԸՀ էին ներկայացվել ծաղիկներով: Ի դեպ, երբ

լրագրողները ՀՀԿ-ի ներկայացուցիչներից հետաքրքրվել են, թե արդյոք բոնրոնեկան չի՞ ընկալվի որոշեալ ընտրականաբար, հանրապետականներից մեկը թանգարանեց, որ այդ բոնրոնեկան իրենք ԿԸՀ-ին չեն բերել, այլ ինքն իրենք էլ իր ընկերակցու համար:

Հարկ է նկատել, որ չմայած ԿԸՀ-ում գոմեծի միջ խորվածի ակնկալիքներ ունենին՝ նախկին թանգարանության նախարար Օհանյանի գլխավորած դաժանութեամբ, բայց այս դաժանութեամբ էր միայն իր ցուցակները: Ի դեպ, ցուցակը գլխավորում է Սեյրան Օհանյանը, երկրորդ տեղում է՝ Արմեն Մարտիրոսյանը, երրորդը՝ Վարդան Օսկանյանը, իսկ Րաֆֆին, Րաֆֆին 11-րդ տեղում է: Հավանաբար դառն Օհանյանը ղեկավար է գործնառաջ չմայած, իսկ դառն Րաֆֆին ղեկավար է հրի գործնառաջ:

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱԼ

Կան ցուցանիշներ, որոնք օրյեկիկ-վորեն արագորում են երկրի սննդական վիճակը: Դրանցից մեկը երկրի արտադրած արտադրանքայինն է: Եթե այն ավելանում է, ապա սննդամթերքը որոշակի զարգացման ենթադրում ունի, եթե նվազում է, ապա սննդամթերքի մեջ նվազման միտումներ կան: Օրինակ՝ ձգնաժամային 2009-ին Հայաստանում գրանցվեց 14,1 տոկոս սննդամթերքի անկում, իսկ արտադրանքը՝ 26,5 տոկոս նվազում: Հայաստանի Հանրապետության արտադրանքի ընդհանուր ցուցանիշը (ներմուծումն ու արտահանումը միասին) անցած տարի՝ 2016-ին գերազանցեց 5 մլրդ դոլարը (5 մլրդ 75 մլն դոլար), նախորդ տարվա համեմատ աճելով 7,4 տոկոսով: Չարունակում է գերակշռել ներմուծումը: Այն 2016-ին կազմել է 3 մլրդ 292 մլն դոլար, գերազանցելով արտահանումը 1 մլրդ 509 մլն դոլարով: Արտահանումը կազմել է 1 մլրդ 782 մլն դոլար: Այժմ, թե որքանով են ավելացել արտահանման եւ ներմուծման ծավալները, ի՞նչ աղբյուրներ են ավելի շատ արտահանել կամ ներմուծել, ո՞ր երկրներ են արտահանել եւ որտեղից ներմուծել:

Արտահանման դիվերսիֆիկացումը անցյալ տարի

Ինչպես արդեն նշեցինք, անցյալ տարի Հայաստանից արտահանվել է 1 մլրդ 782 մլն դոլարի արտադրանք՝ աճը կազմել է 20 տոկոս: Սա վերջին 5 տարիների աճի լավագույն ցուցանիշն է: Սակայն նշենք նաև, որ այդ ցուցանիշն արձանագրվել է 2015-ին գրանցված արտահանման 4 տոկոս անկումից հետո: Գումարային առումով, 2015-ի համեմատ, 2016-ին Հայաստանից արտահանել են մոտ 300 մլն դոլարով ավելի արտադրանք: Որոշ հետաքրքիր վիճակագրություն ավելացնենք վերջին 15 տարվա ընթացքում, 2016-ին 2002-ի (505 մլն դոլար) համեմատ, Հայաստանից արտահանման ծավալներն աճել են 3,5 անգամ:

Հայկական արտադրանքի արտահանման հիմնական շուկան 2016-ին նույնպես Ռուսաստանն է եղել: Դեռի այդ երկիր արտահանել են 371 մլն դոլարի արտադրանք: Դա նախորդ տարվա համեմատ ավելի է 127 մլն դոլարով կամ 51,5 տոկոսով: Ռուսաստան արտահանվում են հիմնականում արդյունաբերական դասրասի արտադրանքը եւ գյուղմթերքները:

Երկրորդ տեղում էՄ անդամ Բուլղարիան է: Այս երկիր արտահանել են 152 մլն դոլարի արտադրանք կամ 93 տոկոսով ավելի, քան 2015-ին: ԵՄ-ից մյուս խոշոր արտահանման երկիրը Գերմանիան է՝ մոտ 139 մլն դոլարի արտահանված հայկական արտադրանքով: Դեռի Գերմանիա արտահանումը նվազել է 0,9 տոկոսով: Հարկ է նշել, որ դեռի Գերմանիա եւ Բուլղարիա արտահանումը փոխկառուցված է, քանի որ այդ երկրների միջոցով արտահանում են հումքային արտադրանք՝ ղղնձի համախմբված: Այսինքն, եթե ավելանում է արտահանումը Գերմանիա, կարող է նվազել արտահանումը դեռի Բուլղարիա եւ հակառակը: Ընդհանրապես, դեռի ԵՄ երկրներ հայկական դասրասի արտադրանքը գրեթե չի արտահանվում, իսկ հումքային արտադրանքն էլ վաճառվում է միջազգային բորսաներում:

Հայկական արտադրանքի արտահանման երրորդ խոշոր երկիրը մեր հարևան Վրաստանն է՝ մոտ 147 մլն դոլար: Արտահանումը դեռի Վրաստան ավելացել է 17,3 տոկոսով կամ 21 մլն դոլարով: Սա վերջին տարիների միտումն է եւ երկու հա-

րեան երկրների սննդամթերքի համագործակցության խորացման գործընթաց:

Անցյալ տարին նաև մեր արտահանման դիվերսիֆիկացման տարի կարելի է համարել, քանի որ նկատելիորեն ավելացել են դեռի մի շարք այլ երկրներ արտահանման ծավալները: Այսպես, 7 անգամ կամ 54 մլն դոլարով ավելի շատ արտահանել են արտահանել դեռի Արաբական Միացյալ Էմիրություններ, արտահանման ծավալը հասցնելով 63 մլն դոլարի, 36 մլն դոլարով կամ 91,6 տոկոսով աճել է դեռի Շվեյցարիա արտահանումը, հասնելով 74 մլն դոլարի, 31 մլն դոլարով կամ 29,2 տոկոսով էլ ավելացել է դեռի Կանադա հայկական արտադրանքի արտահանումը, հասնելով 140 մլն դոլարի: Վերջին տարիներին մեր արտահանման եւս մեկ խոշոր երկիր դարձած Իրաք, անցյալ տարի ար-

նելով 93 մլն դոլարի, կոկեղեցիները՝ 63,2 տոկոսով կամ մոտ 1 մլն դոլարով, հասնելով 2,5 մլն դոլարի, մեքենասարքավորումներինը՝ 37,3 տոկոսով կամ 6 մլն դոլարով, հասնելով 21 մլն դոլարի, սրանադորային միջոցներինը՝ 43,2 տոկոսով կամ 5 մլն դոլարով, հասնելով 15 մլն դոլարի, սարքերինը եւ աղբյուրներինը՝ 27,7 տոկոսով կամ 7 մլն դոլարով հասնելով 33 մլն դոլարի, մոտ 2 մլն դոլարով կամ 15,5 տոկոսով էլ ավելացել են փոխարկային արդյունաբերության արտադրանքի արտահանման ծավալները հասնելով 17 մլն դոլարի:

Մյուս հակառակ, մոտ 7 մլն դոլարով կամ 3,1 տոկոսով նվազել է ոչ թանկարժեք մեքենաների եւ դրանցից դասրասված իրերի արտահանումը, կազմելով 220 մլն դոլար, կենդանիների եւ կենդանական ծագման արտադրանքի ծա-

խումբային արտադրանք, որը 7,5 տոկոսով ավելի է 2015-ին ներմուծվածի համեմատ:

Երրորդ տեղում մեքենաների, սարքավորումների եւ մեխանիզմների ներմուծումն է, որոնց մեջ որոշակի տեղ են զբաղեցնում ներդրումային ծրագրերի համար ներմուծվող սարքավորումները: Այս արտահանվածից ներմուծել են 471 մլն դոլարի արտադրանք, ինչը նախորդ տարվա համեմատ ավելի է 13,9 տոկոսով:

Հաջորդ դասրասի սննդի արտադրանքն է՝ 332 մլն դոլար: Աճն այստեղ կազմել է 5,4 տոկոս: **Այս արտահանվածում ներմուծումը տեղականով փոխարինելու ամենամեծ հնարավորությունները կան, քանի որ սննդարդյունաբերության արտադրանքի մեծ մասն արտադրվում է Հայաստանում:** Կան նաև իրական հնարավորություններ չար-

Ի՞նչ, որքան, որտե՞ղ են արտահանում եւ ներմուծում

սահանվել է 137 մլն դոլարի արտադրանք, ինչը 5,6 տոկոսով կամ 7 մլն դոլարով ավելի է նախորդ՝ 2015-ի համեմատ:

Ո՞ր արտադրանքի արտահանումն է ավելացել, որի՞նք՝ նվազել: Ամենից շատ ավելացել են թանկարժեք եւ կիսաթանկարժեք փայտե, թանկարժեք մեքենաների եւ դրանցից իրերի, ավելի կոնկրետ՝ ադամանդների արտահանման ծավալները՝ 73,9 տոկոսով կամ 143 մլն դոլարով: Արդյունաբերական, ոսկերչական եւ աղանձադրական արտադրանքի արտահանումը անցյալ տարի կազմել է 337 մլն դոլար: Այս արտահանվածները երրորդ տեղում է արտահանման ծավալներով:

Առաջին տեղում համախումբային արտադրանքի (հիմնականում ղղնձի համախմբված) արտահանման ծավալներն են՝ 470 մլն դոլար: Այստեղ անցած տարի գրանցվել է 2,3 տոկոս անկում: Երկրորդ տեղը զբաղեցնում է դասրասի սննդի արտադրանքի արտահանումը, ինչը միանշանակ դրական փաստ է: 2016-ին դասրասի սննդի արտահանման ծավալներն ավելացել են 93 մլն դոլարով կամ 28,6 տոկոսով, կազմելով 418 մլն դոլար: Մյուս ավելացնում բուսական ծագման արտադրանքի՝ գյուղմթերքների արտահանման կտրուկ՝ 83,2 տոկոսով կամ 32 մլն դոլարով աճը, որից հետո այն կազմել է 69 մլն դոլար: **Փաստորեն, սննդարդյունաբերությունն ու գյուղատնտեսությունը միասին 487 մլն դոլարի արտադրանք են արտահանել, որը մեր ընդհանուր արտահանման մոտ 30 տոկոսն է:**

Պատասխան արտադրանք թողարկող այլ ճյուղերում նույնպես արտահանման ծավալների նկատելի աճ է արձանագրվել: Թեթև արդյունաբերական արտադրանքի արտահանումն ավելացել է 25 մլն դոլարով կամ 36,7 տոկոսով, հաս-

նելով 23,7 տոկոսով կամ 11 մլն դոլարով, կազմելով 35 մլն դոլար:

Ներմուծում, որի մի մասը կարող է փոխարինվել տեղականով

2016-ին ներմուծման 3 մլրդ 292 մլն դոլար ծավալները 2015-ի համեմատ ավելի են եղել 1,6 տոկոսով: Միաժամանակ նշենք, որ 2015-ին ներմուծումը 26,8 տոկոսով անկում էր գրանցել: Այստեղ եւս մեկ հետաքրքիր վիճակագրություն. անցյալ տարվա ներմուծման ծավալները գրեթե այնքան են, որքան 10 տարի առաջ՝ 2007-ին:

Ներմուծման դեռի մեծ մասը մեր հիմնական գործընկերը Ռուսաստանն է, որտեղից ներմուծել են ընդհանուր մոտ 30 տոկոսը՝ 996 մլն դոլարի արտադրանք: Ներմուծումը Ռուսաստանից անցյալ տարի աճել է 5,7 տոկոսով:

Երկրորդ տեղում Չինաստանն է՝ 357 մլն դոլարի Հայաստան ներմուծված՝ ամենաշատ արտադրանք: Ներմուծման աճն այստեղ կազմել է 13,2 տոկոս: Երրորդը՝ Գերմանիան՝ 186 մլն դոլար, որտեղից ներմուծումը նվազել է 7,6 տոկոսով: Հաջորդ տեղերում են Իրանը՝ 164 մլն դոլարի ներմուծում (նվազում 17,3 տոկոսով) եւ, դժբախտաբար, Թուրքիան (այս մասին առաձեռն կանոնադրաբանական առաջիկայում)՝ 163 մլն դոլարի ներմուծված արտադրանք (աճ 19,6 տոկոսով):

Այժմ ներմուծվող արտադրանքի մասին: Գերակշռում է համախումբային արտադրանքը, որն, ինչպես արդեն նշեցինք, հիմնականում ներմուծվում է Ռուսաստանից: Դա զգալի է, նախաձեռնները, միջուկային վառելիքի եւ այլն: Անցյալ տարի ներմուծվել է 591 մլն դոլարի համա-

խումբային մի մասի արտադրությունը տեղում կազմակերպելու եւ դասրասի սննդի արտադրանքի ներմուծման ծավալները էապես նվազեցնելու:

Ներմուծման նվազեցման լուրջ հիմքեր կան թեթև արդյունաբերության արտադրանքի դասրասում: Այստեղ ներմուծել են 225 մլն դոլարի արտադրանք, ինչը 37 տոկոսով ավելի է 2015-ի ներմուծվածից: Նկատելի ունենալով, որ գերակշռում են թուրքական արտադրանքը, ապա կառավարությունը հասնելու ուղղություն դրեց իրենց հետո այս արտադրանքային ներմուծման փոխարինմանը խթանող միջոցառումներ ստեղծելու համար:

Երբեմնի փոխարինելի արդյունաբերության երկիր Հայաստանն այժմ ներմուծում է 329 մլն դոլարի փոխարինելի արդյունաբերության արտադրանք:

Նկատելի ունենալով այս ճյուղի բնադասական բացասական հետեւանմանը, որոշակի վերադասարկում դրեց եւ մոտենալ ներմուծման փոխարինման հնարավորություններին: Նկատելի ունենալով նաև, որ մեր երբեմնի փոխարինելի արտադրանքները կան վերջնականապես այնպիսի են, կան բարոյապետ եւ ֆիզիկապետ մասեր:

Տնտեսական արտադրանքի հաշվեկշիռը դրական դարձնել

Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության արտադրանքի ներմուծման-արտահանման հաշվեկշիռը միշտ բացասական է եղել՝ հոգուս ներմուծման: Երբեմն ներմուծումը մի քանի անգամ գերազանցել է արտահանումը: 2016-ին ներմուծումը արտահանումը գերազանցել է ընդամենը 45 տոկոսով կամ 1 մլրդ 509 մլն դոլարով: Նման ցածր արտադրանքը գրանցվում է առաջին անգամ: Ընդ որում, դա արդյուն է ոչ թե ներմուծման նվազման, այլ արտահանման աճի: Ըստ երկրների այդ հարաբերակցությունը մեծամասամբ հոգուս ներմուծման է: Հոգուս արտահանման, այսինքն դրական հաշվեկշիռ ունեն միայն մի քանի երկրների հետ՝ Վրաստան, Կանադա, Շվեյցարիա, Արաբական Միացյալ Էմիրություններ, Նիդերլանդներ, Ռումինիա, Բուլղարիա, Ղազախստան:

Հնարավոր է հասնել նրան, որ արտահանումը գերակշռի ներմուծմանը: Չմայած համախումբային առումով մեծածավալ ներմուծում ունեն եւ շարունակելու են ունենալ, այդուհանդերձ, հնարավոր է հասնել ներմուծման ծավալներին գերազանցող արտահանմանը: Բնական է, որ հենց այնպիսի դա տեղի չի ունենա, եւ դա հանգում է կառավարության ու տեղական արտադրողների համագործակցված աշխատանքի:

ԵՐՎԱՆԴ ԱԶԱՏՅԱԼ

ՊԵՏՐՎԱՐ, ԱՄՆ

Քաղաքական բնադատները զարմանալիորեն արագ է փոխվում Հայաստանում: Քանի մոտենում է ընտրությունների վերջնաժամկետը, ծավալվող գործողություններն ավելի ինտենսիվ են դառնում: Փոխավոր դասաճանաչման մեկն այն նոր ձևն է, որ կառավարությունն ստանալու է, երբ համակարգը նախագահականից խորհրդարանականի փոխվի: Քաղաքացիները ոչ սեղեկացված են, ոչ էլ բավականաչափ կրթված, որ հասկանան, թե ինչու կառավարման նոր ձևը, ի հակադրություն գործողի, դեռ լավ է փոխելու իրենց կյանքը: Այն ինչ նրանք գիտեն՝ Ռուսաստանի օրինակն է, որը Հայաստանի իշխանությունները փորձում են ընդօրինակել: Վարդիմիր Պուտինը բախմուրդներ մեծակեց իր վերադարձն ու իշխանությունը երկարաձգելու ծրագիրը, թույլ տալով, որ Դմիտրի Մեդվեդևը մեկ ժամկետով նախագահի, իսկ հետո ինքն նրան փոխարինի հաջորդ ժամկետում: Հայաստանը նոր սահմանադրություն որոնելու ճիշտ այդ նույն նպատակի համար, որոնցով երկարաձգի իշխանության ներկա առաջնորդի ֆաղափական կացությունը:

Նախքան փոփոխությունը, նախագահության իր երկրորդ ժամկետի ավարտից հետո, Սերժ Սարգսյանը չէր կարողանալու երրորդ անգամ նախագահել: Նոր սահմանադրությունը հարթում է վերադարձի ճանապարհը, որով հետևի գործադիր իշխանությունը փոխանցվում է վարչապետին: Այնպես որ, Սերժ Սարգսյանը կարող է իր թեկնածությունը առաջադրել վարչապետի դասում, կամ էլ իր ղեկավարած Հանրապետական կուսակցությունը, որը հավակնում է մեծամասնություն կազմել նոր խորհրդարանում, կարող է նրան առաջադրել այդ դասում: Այդ դեպքում նոր նախագահին միայն խորհրդարանական դեր է վերադասվելու:

Ոչ մի հազվադեպ չկա այն մասին, թե ինչքան հաջողակ է եղել Հանրապետական կուսակցությունը, որոնցով արդարացի իր գոյության երկարաձգումը ժեստների արդարացում: Տնտեսությունը բարձրակարգ կադրեր, երկրի ամենահարստալու հարցը՝ արտադրողը, ոչ մի կերպ չլուծվեց, եւ ավելին՝ վստահվեց երկրի անվտանգությունը անցյալ տարվա դասերազմական գործողությունների ընթացքում:

Ներքին այս թերություններով, Հայաստանի արտաքին ֆաղափականությունը երկիրն առաջնորդեց դեռի Եվրասիական միության սակայն միություն (ԵՄ) համադրանկներով Ռուսաստանի, Բելառուսի եւ Ղազախստանի հետ: Վերջին երկու երկրների առաջնորդները ոչ մի հարգանք չունեն իրենց «կրստեր» գործընկերոջ համդեմը եւ ֆանդիս ունեւարել են նրա իրավունքներն ու ԵՄ-ը եւ անդամացնել: Նրանք, Բելառուսն ու Ղազախստանը, համալիր տնտեսական համագործակցություն են ծավալում Հայաստանի թեմանով՝ Ադրբեյջանի հետ, որը նույնիսկ ԵՄ-ի անդամ չէ: Նրանք, երկուսն էլ, դասաճանաչում են Ադրբեյջանի

«սարածալիսն ամբողջականությունը», դեմ գնալով Ղազախստանի ինտեգրման իրավունքին: Ղազախստանի նախագահ Նուրտուլբան Նազարբաևը նույնիսկ հրաժարվեց կազմակերպության երեսնյան նիստերին մասնակցելուց, բայց վերջին վեց ամիսների ընթացքում արդեն երկու անգամ այցելել է Բախու:

Մյուս կողմից, Բելառուսի նախագահ Ալեքսանդր Լուկաշենկոն, որ միջազգայնորեն մեծ ված անձնավորություն է, վերջերս այցելելով Ադրբեյջան դասավորվեց դասաճանաչել Ղազախստանի համդեմը ունեցած այդ երկրի դասաճանաչումը: Ավելին, օրերս նա ռուս-խրայելցի բլոգեր Ալեքսանդր Լադեչինսկին արտահանձնեց Ադրբեյջանին, որոնցով այնպես էլ Ղազախստանը այցելելու համար իր դասաճանաչումը: Եվ այս երկրները համարվում են Հայաստանի դասակարգումը:

Անուշտ Հայաստանի հեղինակությունն ու դիրքը համաճար-

ընթացքում յոթ հազար հոգի անդամազրկեց կուսակցությանը, որոնցով արդարացի իր հետագա արդարացի որոնակի աշխատանքի անցնելու արդարացի:

Ի դեմք, կուսակցության անդամակցելը նույնքան դյուրին է, որքան նրանից դուրս գալը, ինչպես դարձավ վերջին Երջանում մի ֆանի դեմքերի առիթով:

Բայց անդամակցելու գործընթացից բացի, բոլոր դրոյցները, համալսարանները, դեմական կառույցներն ու սարածալիսն կառավարիչները զգուշացվել են, որ իրենց արդարացի կախված է ընտրություններին արդարացի իրենց փնտերի ֆանակից: Նման համակարգի գործունեության դասանուններում Հանրապետական կուսակցությունը կարի չի ունեւա փնտեր գնելու: Բացի այդ, վստահություն կա, որ մոնիտորինգական խմբավորումները կհաստատեն, թե ընտրություններն անցել են միջազգային չափանիշներին համադասալսան կամ... գրեթե

Ընդամենը 10 օր առաջ չորս կուսակցություններ եւ մեկ «Երբեմն» միացել էին Ծառուկյանի դասաճանաչում: Դրանց մեջ էին երկու ավանդական կուսակցություններ՝ Հնչակյանն ու Ռամկավար Ազատականը: Ի դեմք, այս անգամ սիյուուրը ձգտում էր լուռ գործակից դասնալ, առանց փնտերողների, ֆանի որ բոլոր խմբավորումներն էլ դա էին ցանկացել:

Կալիֆոռնիայում միայն ավելի ֆան 500 հազար ներգաղթյալ կա Հայաստանից: Վստահ կարելի է ասել, որ նրանց 95 տոկոսը դեմք է Հայաստանի ներկա իշխանություններից: Բայց Ծառուկյանը մեծ ժողովրդականություն է վայելում նրանց Երջանում, իր առաստձեռն բարեգործությունների եւ մասնավորապես Հայաստանի Օլիմպիական թմին հովանավորելու համար:

Սովորաբար օլիգարխների մեծամասնությունը հասուկ է կողոպտել երկիրը, ԵՄ-ից երկու կու-

ցությունը, նախկինում Հայ Ազգային Կոնգրեսի հայտնի անդամը, ով երկար ժամանակ որդես հարձակողական թեւ է հանդես եկել Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի հավանությունն եւ զանգվածային լրագրության մեջ: Այդ դասաճանաչում կոչվում է «ԵԼԵ»: Նրան են միացել Երջան Մարոֆյանն ու նախկին վարչապետ Արամ Զ. Սարգսյանը, Վազգեն Սարգսյանի եղբայրը:

Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի «Հայ Ազգային կոնգրեսը» կորցրել է իր առաջվա ուժն ու հեղինակությունը, բայց առաջին նախագահը Երջանում է դեմական ֆաղափական այդ Երբեմնը եւ որոշ խելացի ֆայլերով կարողանա ձայների 5 տոկոսը արդարացի, ներկա վարչակարգի լուռ բարյացակամության դասանուններում:

ՀՀ Կառավարություն կուսակցությունը միայնակ է որոշել հանդես գալ: Ավանդաբար, կուսակցությունը կարողացել է 5-6

Քվեարկել հօգուս օլիգարխիայի դիրքերի՞, թե՞ ժողովրդավարության ամրադնդման

հային ֆաղափական դասում ունի իր դերը այս սխուր դասում: Մեջ, սակայն դրանում ոչ դասակարգ, վստահաբար, խաղացել է նաեւ Հայաստանի իշխանությունների թուլությունը: Իսկ առաջիկա ընտրությունների արդարացի երկիրը ստիպված է լինելու հանդուրժելու այդ նույն իշխանությանը: Նոր սահմանադրությունը խորհրդարանի դասաճանաչումների թիվը 131-ից մկազեցրել է 101-ի: Խորհրդարանը (Ազգային ժողովը) լիազորված է լինելու նոր վարչապետ ընտրելու եւ անուշտ մեծամասնություն կազմող կուսակցության ձայները որոշիչ են լինելու:

Ընտրական նոր համակարգը անհաս թեկնածուներին թուլատրում է կուսակցությունների միջոցով միայն ռեյտինգային սկզբունքով մասնակցելու ընտրաճալիս: Այլ խոսքով, նրանք դասավոր են լինել մի որեւէ կուսակցության կամ դասաճանաչումը ընդհանուր ցուցակում: Այդ դասաճանաչում էլ ներկայիս փոխադրումային Երբեմնում բանակցություններ են առաջ գնում դասաճանաչումը կազմելու համար: Իսկական, անզիջունային ընդդիմությունը բանտերում է զսնվում: Իսկ իշխանություններին անհրաճեւ է ընդդիմադիր խմբակցություններ առաջ բերել, որոնցով ընտրությունները իսկական են այլընտրանքային թվան, եւ իշխող Հանրապետական կուսակցությունը ամեն ինչ անում է ընտրություններում ձայների 60 տոկոսը կարողանալ ձեռք բերելու համար:

Ընդդիմադիր խմբակցությունները երկու խմբի կարելի է բաճանել: Մի խումբը այն կարծիքին է, որ իշխանությունները բավականաչափ կողոպտել են երկիրը եւ հիմն իրենց հերթն է Երբեմնակելու կողոպտումը: Այս ընդդիմությանը կարելի է գնել ընտրությունների ընթացքում, իսկ երկրորդ խումբը իսկապես հավասացած է, որ ժողովրդավարական գործընթացին մասնակցելով, որոնակի դրական ֆայլերի կարելի է հասնել:

Հանրապետական կուսակցությունը դասաճանաչում է ընտրություններին: Վերջին համագումարի

համադասալսան: Կառավարական ձամբարից դուրս ձեւավորվել է մի ֆանի խմբավորումների խճանկար, որոնք ձգտում են ձեռք բերել մնացած դասաճանաչումական աթոռները: Նրանցից ամենաուժեղը Գագիկ Ծառուկյանի գլխավորած դասաճանաչումն էր, որը, սակայն, սարսղվեց, անփոփոխեց, եւ այժմ ներկայանում է փաստորեն «Բարգավաճ» կուսակցության Երջանակով: Սկզբնական Երջանում ԲՀԿ-ն Հանրապետական կուսակցության հետ կալիցիայի մաս էր կազմում: Հետագայում երբ սկսեց ավելի ԵՄ ժողովրդականություն վայելել, առանձնացավ եւ դարձավ ընդդիմություն՝ մասնազրկություն դասաճանաչումը Սարգսյանի վարչակազմին: Հայաստանում ֆաղափական բանակցումներն այնքան էլ բարեկիր ձեւով չեն ընթանում: Դրանք կարող են չափազանց անողորմ լինել: Ծառուկյանին զգուշացրել էին, որ հեռու մնա ֆաղափականությունից, այլապես նա դեմ է դիմազրավել հետեւանքները: Նախադեմը կար, ի դեմս հաջողակ գործարար Խաչատուր Սուփայանի, որին զրկել էին խորհրդարանական մանդատից եւ զրավել ունեցվածքը: Ծառուկյանը հեռացավ ֆաղափական դասաճանաչումից, բայց հիմա դարձյալ վերադարձել է: Իսկ նախագահ Սարգսյանը հայտարարել է, որ չի ողջունում նրա վերադարձը:

սակել եւ դրանք փոխանցել արտասահման, որովհետեւ նրանք չեն վստահում իրենց իսկ ստեղծած համակարգին: Ծառուկյանն ու Սուփայանը արժանի են զնահասանքի այն փաստի համար, որ նրանք չեն լրել հայրենիքը, Երբեմնակում են աշխատանքով արդարացի հազարավոր մարդկանց:

Հեղինակավոր անձերով հարուստ մեկ այլ դասաճանաչում Վարդան Օսկանյանն ու Սեյրան Օհանյանը, նախկին արտգործնախարարն ու դասաճանաչության նախարարը, որոնց մինչեւ վերջին դաս միացել էր նաեւ Վիկտոր Դալլաբախը: Մինչ այս դասաճանաչումը իշխանափոխությունն է, եւ նրանք ԵՄ վճռական են այդ հարցում, հասարակությունը թերահավատությամբ է մոտենում նրանց ազնվությանն ու նպատակներին՝ հարց բարձրացնելով, իրավացիորեն, այն մասին, որ երկար ժամանակ իշխանությունների հետ համագործակցելով ինչո՞ւ ոչ մի բան չկարողացան անել: Մեսասաներոջ ժամին, ինչպես ասում են, այս դասաճանաչումն միացավ ԲաժՖի Հովհաննիսյանը, առավել դիտարժան դարձնելով դասաճանաչումը՝ նախկին երկու արտգործնախարար եւ նախկին մեկ դասաճանաչության նախարար, երկուսը սիյուուրից, մեկը՝ Արցախից:

Հաջորդ դասաճանաչումը ձեւավորվել է Նիկոլ Փաշինյանի մասնակ-

դասաճանաչում ունեւալ խորհրդարանում: Բայց այս անգամ, բանակցություններում նրանք 11 դասաճանաչում ունեւալու հայտ են ներկայացրել: Ընտրություններում առանձին մասնակցելու մտադրության դասաճանաչ իշխանությունների հետ կալիցիա կազմելու հետեւանքով ժողովրդականության կորուստն է, ինչը նաեւ զայրացրել էր սարքեր երկրներում գործող կուսակցության մասնազրկողների անդամներին: Բայց հիմա էլ կուսակցությունը համագործակցում է իշխող կուսակցության հետ, վստահեցնելով վերջինիս, որ կարող է գործարարի ենթարկել սիյուուրը: Դժվար թե:

Հանրապետական կուսակցության առաջնորդներին թե՛ ժայֆար է սղասում, սիյուուրում ձեւավորվող նոր զարգացումների հետեւանքով: «Հանրահայտ մարդկանց դիվանագիտություն» անվանակալ հանդես եկող Երբեմնը Հարավային Կալիֆոռնիա համալսարանում (USC) վերջերս անցկացրեց մի սիմոլոգիում, որի ընթացքում ելույթներ ունեցան Ասոն Եզոյանը, Արսինե Խանջյանը, Սերժ Թանկյանը, Երիկ Նազարյանը եւ Վահե Բերբերյանը:

Նրանք վճռել են վերահսկել ընտրությունների ընթացքը եւ մասնակցել Հայաստանի ժողովրդավարության գործընթացին, ԵՄ-ից հարցազրույց կողմի իրենց սրված լիազորությունների սահմաններում: Նրանք ոչ միայն հայտնի են իրենց ընտրած մասնագիտական ոլորտներում, այլեւ ֆաղափական եւ Հայաստանի ֆաղափականության մանրամասնություններին:

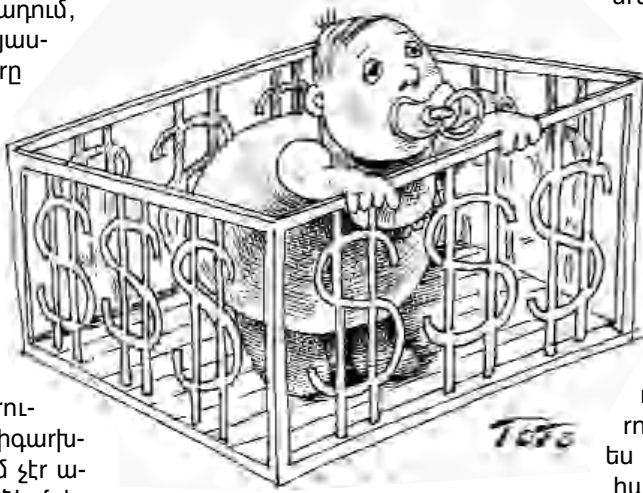
Ինչպես տեսնում ենք, բավականին գունեղ ֆաղափական համայնադասալսել է դասաճանաչումը, որը փոփոխություններ է խոստանում բերել Հայաստանին: Ընտրությունները ցույց են տալու, թե երկիրը ամրադնդելու է օլիգարխիայի դիրքերը, թե՛ ընտրելու է ժողովրդավարության ձանադարից:

Ակնկալում ենք, որ փոփոխությունը լինի դրական:

Թարգմ. Տ. ՕՆՈՒԿՅԱՆԸ
The Armenian Mirror-Spectator

ՀՈՎԻԿ ԱՅՅԱԼ

Խաւնաճիկանոց

Երկրորդ խոսքին ասում են՝ ցավը սա- նեմ: Սա ամենակեղծ խոսքերն են, որովհետեւ եթե հնարավոր լինէր ինչ-որ մեկի ցավը սանել, ա- թա ոչ մի երեխա չէր մահանա իր ծնողի աչքի առջեւ: Ուրեմն նա, ով ասում է, որ դաստիարակ է ձեր ցավը սանել, խաբուս է, դո՛ւք եք ասում՝ ուրեմն խաբուս եք...

Թեւեւ Սթիվ Ջոբսին լսելուց եւս անաչառ, անգամ աֆրիկյան Չարլոս, բայց եւ վստահ եմ, որ նրան Հայաս- սանում օլիգարխներին ցատկեր չեն ճանաչում: Ոչ թե որովհե- տեւ Ջոբսն առավել հայտնի է Աֆրիկայում, այլ քանի որ հայ օլիգարխները բոլորովին այլ հետաքրքրություններ ունեն: Օ- ՐԻՆԱԿ՝ հավաքվում են եւ գնում Դուբայ, կամ դաշինքի մեջ են մտնում, կամ դուրս են գալիս, մի խոսքով... Մինչդեռ Ջոբսը մահաճակատից առաջ, ըստ իմ անձնական տպավորու- թյան, մի քիչ ճանաչել է հայ օլիգարխ- ներին, հակառակ դաստիարակ չէր ա- սի. «Հարստության անդադար ձեռքբե- ռումը մարդուն խամաճիկ է դարձնում, ինչպես եւ դաստիարակ իմ դաստիարակ- լի»: Հաստատ ճանաչել է, այլ հարց է, որ հայ օլիգարխներին ցատկեր չգիտեն, թե հարստության անդադար ձեռք բե- ռումը մարդուն ինչ է դարձնում, եւ խա- մաճիկ ինչ է...

կարելու բան, քան փողը, Դուբայը եւ մանրագր: Օրինակ՝ Ջոբսի կարծիքով՝ գուցե այդ կարելու բանը մարդկային հարաբերություններն են կամ արվես- տը, միգրացիոն երթուղիներից երա- ճանքները: Բայց այստեղ մի խնդիր կա՝ Ջոբսը գիտեր, թե ինչ են մարդկա- յին հարաբերությունները, արվեստը եւ երթուղիներից երաճանքը, նա նաեւ գիտեր, որ միակ բանը, որը մար- դը, անկախ նրանից հարուս է, թե աղքատ, կարող է վերցնել իր հետ, սիրտ առաջացրած հիշողություններն են... Մինչդեռ ձեռքանոց ցատկերի հիշողու- թյունները, դարձումս, վերջին խաբի սեղանի մասին են: Չէ, ոչ ոք չի վի- ճարկում, որ սիրել կարելի է նաեւ խաբ, բայց, կենդանի, միայն խաբ... Ի դեպ, երբ այն հաճախ ես ունում կամ, առհասարակ, հաճախ ես ունում, վնաս է, հիվանդանում ես, եւ եթե դու կարող եմ որեւէ մեկին աշխատանքի ընդունել, որ ձեր փոխարեն մեքենա վարի, կամ գումար աշխատի, ապա ձեր փոխարեն ոչ ոք չի համաձայնի կրել ձեր հիվանդությունը, որքան էլ խաբ ուստի նրանց հետ, ովքեր ամեն

Էլի աս բաներ չգիտեն, օրինակ այն, որ հարստությունը, որն իրենք ձեռք են բերել կյանքի ընթացքում, չեն կարող ի- բեց հետ վերցնել: Ջոբսը սա գիտեր: Նրանք չգիտեն, եթե իմանալին՝ այդքան հարստության չէին ձգտի, դրանով իսկ չէին խամաճիկանա:

Բա որ, Ասված չանի, հիվանդա- նաբ, դառնեմ մահաճակատին եւ հետ նայեմ ձեր աղբյուր կյանքին: Չէ՞ հաս- կանալու, որ ամբողջ ճանաչումը, որն ունեն, եւ հարստությունը, որը ձեռք եք բերել, կորցնել է իր նշանակությունը վերահաս մահվան առջեւ: Ջոբսն, օ- ՐԻՆԱԿ, սա հասկացել էր: Կհասկա- նա՞ք արդյոք դուք, վստահ չեմ, վստահ չեմ, քանի որ վստահ եմ, որ ձեռքանոց ցատկեր ոչ Ջոբսին են ճանաչում, ոչ զիրք են կարողացել, ոչ էլ հասկանում են, որ կյանքում դեմք է լինի ավելի

Երջանկության բուժանցի մեխանիկները

Հարավային Ասիայում Չինաստանի եւ Հնդկաստանի արանում գտնվող Բուրա- նի Թագավորությունն, անուրեւ, աս բա- ներով է սարքավորվում Հայաստանից: Եթե, օրինակ, Հայաստանի հիմնադիր որդես ընդունված է կոչել Հայկ նահապետին, ապա Բուրանի Թագավորությունը հիմ- նադրել է բուրդայական փառանք (լամա) Նգալանգ Նանգյալը, եւ ի սարքավորում նույն Հայկ նահապետի՝ ոչ թե անհիշելի ժամանակներում, այլ 16-րդ դարի 2-րդ կե- սերին: Ու չնայած այս սարհայինի հսկա սարքավորումը եւ գնալով հայտն գեներ կույր դաստիարակների աննահանջ ցա- սանն արժանանալու ռիսկին ասեմ, որ մենք Բուրանից սովորելու բաներ ունենք: Բնականաբար խոսքը չի վերաբերում ոչ իրենց լեզվին, որը կոչվում է ձոնգի, ոչ էլ իրենց մայրաբանական թիմի փոխ- մեր մայրաբանական թիմը մարդ դաստի- լու՝ ֆաղաֆաղիական, կրկնում են՝ ֆաղա- ֆաղիական մոտեցմանը, ոչ էլ անգամ Բուրանում աստիճանաբար բրինձ, բամ- բակեղենի մշակելը սովորելու, կամ, են- թադրեմք, ածուխ եւ երկաթ արտադրելու, այլ բոլորովին այլ եւ աս փոփոխ, բուրանյան առանձնահատկությունը ըն- դորինակելուն, ավելի ճիշտ՝ այդ առանձ- նահատկությունը՝ հայկականացնելուն:

Բանն այն է, որ Բուրանում ֆաղաֆա- կան բոլոր սեսակի կուսակցություններն արգելված են: Կառ չունի՝ մայր գեսակ- ներն են, թե փոփոխ առավելներ, կամ մա- նավանդ արեգյան զրե: Ոչ մի սեսակի, անվանման, ուղղության կուսակցու- թյուն այս երկրում չկա: Բայց, Բուրանն աշխարհում միակ երկիրն է, որն ունի, ու- ռադություն, Երջանկության նախարար- լություն: Ավելին, ինչպես զրված է Բու- թանի Սահմանադրության 9-րդ հոդվա- ծում՝ «Կառավարությունը դաստիարակ է աղաքավոր երկրի յուրաքանչյուր ֆաղաֆա- ցու երջանկությունը»: Պատահական չէ, որ ամեն անգամ, երբ Բուրանում մարդա-

համար է անցկացվում, բնակիչներին դաստիարակ մեկ հարց են տալիս՝ դուք եր- ջանի՞ք եք: Օրինակ, վերջին՝ 2005-ին անցկացված բուրանյան մարդահամա- ռի ժամանակ բուրանցիների 97 տոկոսն ասել է, որ այո, երջանիկ է: Իհարկե կա- ռող է տղավորություն ստեղծվել, որ վա- խից են այդպես դաստիարակել, բանն այն է, որ Բուրանը միադաստիարակ է, եւ կարելի է ենթադրել, որ խեղճ բուրանցի- ներն իրենց արվայից վախեցել են, ու դժ- բախտության միջոցով ձկնած՝ «Երջանիկ» հարցին դաստիարակել են՝ այո, մանա- վանդ, որ եթե «ոչ» դաստիարակել, եր- ջանկության նախարարին արվայի հրա- մանով կարող էին գլխատել: Բայց իրա- կանում բուրանցիները երջանիկ են: Տե- սեմ, այս երկիրն աշխարհում բնակչու- թյան ֆաղաֆաղության եւ հանցագործու- թյունների ամենացածր մակարդակնե- ռից մեկն ունի: Իսկ երբ մարդը կուր է եւ իր կողմին մարդ չեն ստանում, նրա տունը չեն կողոպտում, նրա ունեցվածքը չեն հափեսակում, չեն ֆցում, ֆցում-թոնում, ուրեմն երջանիկ է, առնվազն դաստիարակ չունի երջանիկ չլինելու:

Հիմա կարելի՞ է արդյոք ղոնդել, որ Բու- թանը երջանիկ երկիր է, քանի որ ֆաղաֆա- կան կուսակցություններ չունի: Իմ կար- ծիքով կարելի է. բանն այն է, որ ֆաղաֆա- կան կուսակցությունների գոյությունը ենթադրում է ֆաղաֆաղի մայրաբ, իսկ ֆաղաֆաղի մայրաբը ծնում է անձնա- կան մրցակցություն: Վերջինս կարող է առաջացնել միմյանց ունեցվածքը խլե- լու փոխադարձ ցանկությունը, թեմա- մանք, ասելություն, իսկ վերջիններս ոչ միայն երջանկության բաղադրիչ չեն, այ- լեւ երջանկության հերն անիծում են: Ու- ռեմն ի՞նչ անել: Նկատի ունեն՝ մեր ֆաղա- ֆաղիներին երջանիկ դարձնելու համար: Կարելի է, անուրեւ, մարտի 3-ն օրինակ հոչակել Գործարարի օր եւ առանձնա- ղես մեծ հաճույք չստանալ լրագրողների

հետ շփոթելու, կամ արտաքին ֆաղաֆա- կան անցեսանելի փայլեր անել, սրա-նրա ողնաբար զարդելու ցուցումներ տալ... Մասնավոր վերջինից ժողովրդի ինչ-որ հասկած անդաման կերտանկանա, քա- նի որ այս ժողովրդին սովորեցրել են, որ իրենց երջանկությունը ոչ թե իր ձեռքե- ռում է, այլ դրան մեք է ստանալ: Ուսա- նում է, քանի որ չեն թողնում, իսկ քանի որ չեն թողնում եւ երկար չեն թողնում, ու- ռեմն մեք է ողնաբարները զարդել, եւ ոչ միայն ողնաբարները... Բայց հասկանա- լի է, որ զարդելը, եթե անգամ այն սրկա- յի գլուխ է, երջանկություն չէ, բողբոջան հաճույք է, ընտրակաբարի դես: Ուրեմն առաջարկում եմ մեր ֆաղաֆաղիներին եր- ջանկացնելու համար... Չէ, ամենեւին էլ չփակել բոլոր կուսակցությունները, այլ՝ խոսքերն աղաքավորել ազգային մշակույ- թը, այդ թվում՝ սարգը: Բուրանում, ի դեպ, օրենքով սահմանվում է, որ երկրի ֆաղաֆաղիները դաստիարակ են դաստիարակ- նել իրենց մշակույթը, սովորություններն ու սարգը: Ավելին, բոլոր նրանք, ովքեր չեն անի դա, նույն օրենքի մեկ այլ մասով կստանան համադաստիարակ մեքիժ:

Մի բան էլ կա, բուրանցիները, սա ար- դեն ոչ թե օրենքով, այլ՝ ուղղակի, արտա- քին աշխարհի հետ մեծ շփումներ չու- նեն... Ու հիմա ինձ անչափ հետաքրքրում է, թե նրանք ինչո՞ւ են երջանիկ, որովհե- տեւ ֆաղաֆաղի կուսակցություններ չու- նեն, քանի որ դաստիարակ են ազգային մշակույթը, սովորությունները եւ սարգը, թե՛ որովհետեւ արտաքին աշխարհի հետ մեծ շփումներ չունեն: Գուցե այս բոլորը միասին...

Ամեն դեպքում մենք ֆաղաֆաղի կու- սակցություններ ունենք, ազգային մշա- կույթը, սովորություններն ու սարգը չենք մոռանում, արտաքին աշխարհի հետ էլ, բացի Բուրանից, մեծ կապեր ու- նենք: Եւ երջանիկ չենք...

Հաց ուտելու սովորական օր

Փետրվարի 13-ը դասնական օր էր Հայաս- տանի Հանրապետության համար: Ոչ թե որով- հետեւ Ադրբեջանը ճանաչել է Արցախի անկա- խությունը կամ Թուրքիան՝ Հայոց ցեղասպա- նությունը, ոչ թե քանի որ Հայաստանը դարձել է ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի անդամ, կամ Մեծ ութնյակի անդամ երկիր: Այդ օրը դասնական է ոչ էլ այն առումով, որ Հենրիխ Միխայրայանը դարձել է աշխարհի լավագույն ֆուտբոլիստը, այլ քանի որ Սեյրան Օհանյանը, Վարդան Օսկանյանը, Բաֆֆի Հովհաննիսյա- նը եւ մի քանի ուրիշներ, որոնց անուններն ան- գամ դարձան Օհանյանը, Հովհաննիսյանը եւ Օսկանյանը չսվեցին, միավորվել են՝ մեկ դաշինքի կազմում, որոնք օր առաջ փրկեմ մեզ այս խավարից, սից, կեղծիքից, մի խոս- քով՝ ճահճից: Իրենք հենց այդպես էլ ասացին՝ այսօր դասնական օր է: Առաջինն ասաց Բաֆֆի Հովհաննիսյանը, որը սիրում է սովոր- ական օրերը դասնական կոչել: Օրինակ Բաֆֆի Հովհաննիսյանի համար դասնական էր նախորդ նախագահական ընտրությունների օրը, հաջորդ օրվա արշավույթը, մի խոսքով, տղավորությունն այնպիսին է, որ դարձնում էր Հովհաննիսյանի կյանքի բոլոր օրերն են դասնա- կան:

Հենց օրը դասնական կոչեց դարձն Օսկա- նյանը, նեցելով, որ հենց այսօր Հայաստանի եւ Արցախի Հանրապետությունների հիմնադր- ման ակունքներով կանգնած երեք դասական գործիչները, այսինքն՝ իրենք երեքով, որոնք են միավորել իրենց ջանքերը՝ հանում Հայաստա- նի բարգավաճման: Հենց «բարգավաճման» էլ ասաց, ուսից չի բացառվում, որ դարձն Օս- կանյանը դեռ հոգով-սրով ԲՀԿ-ում է: Նա ի- հարկե չասաց, թե ինչո՞ւ է, օրինակ, Արցախի անկախությունը միջազգայնորեն վիճարկե- լի, եթե հենց իրենց մեք զիլ դասական գոր- ծիչներ են կանգնած եղել Արցախի Հանրա- պետության հիմնադրման ակունքներում, ու- ռեմն իրենք կանգնած չեն՝ ուղեւ այդ անկա- խության ակունքներում, թե՛ ուրեմն իրենք այդ- քան էլ զիլ չեն, որքան իրենց մասին հենց ի- ռենք խոսում են...

Ու եթե դարձանայ Օսկանյանի եւ Հովհան- նիսյանի՝ օրը դասնական կոչելու դիվանա- գիտական խաղերը դեռ կարելի է ինչ-որ տեղ հասկանալ, ապա միանգամայն անհասկա- նալի է, թե ինչպես է դիվանագիտությունից մղոններով հեռու դարձն Սեյրան Օհանյանի համար օրը դասնական: Լավ, մի՞թե այս մարդն իր կյանքում դասնական օրեր չի տե- սել, օրինակ՝ Շուշիի ազատագրում չի տեսել, Արցախի անկախության հռչակում չի տեսել, հայկական բանակի կայացում է զորեղա- ցում չի տեսել... Փաստորեն չի տեսել, քանի որ եթե տեսած լինեք, զգուցությամբ կմոտենար օ- ռը հենց դասնական կոչելու հարցին, զոնե իմիդ այդպես չէր կոչի, իմիդ հո գիտի՞, թե ո՞ր օ- ռերն են եղել դասնական եւ ինչո՞ւ են օրերը կոչվում դասնական:

Հիմա այս երեքը եւ էլի ցատկեր, որոնց ա- նուններն, ինչպես արդեն նեցել, ոչ Օհանյա- նը նեցել, ոչ Հովհաննիսյանը, ոչ էլ Օսկանյա- նը, որոնք են միասնաբար մեզ փրկել, քանի որ երկիրը ծանր իրավիճակում է, իսկ փրկու- թյան միակ միջոցն այս իշխանության հեռա- ցումն է: Սա ասաց Օսկանյանը եւ սրա հետ համաձայն է Օհանյանը, ով մի քանի մաթա ա- ռաջ դաստիարակության նախարար էր, այս ի- խանության մասնիկը, կարելու մասնիկը, ուժ ունեցող մասնիկը: Հիմա Օհանյանի հեռա- նալուց հետո բանակը փրկվելու է, եթե ոչ, ա- թա ո՞վ ասաց, թե այս իշխանությունների հե- ռանալուց հետո երկիրն է փրկվելու: Կամ ինչ- ղե՞ն է հնարավոր երկիր փրկել առանց Պա- ռույր Հայրիկյանի, ով բոլորովին վերջերս, հասկանալով, որ այս երկիրը հնարավոր չէ փրկել այս կազմով, լեց Օհանյան-Հովհան- նիսյան-Օսկանյան դաշինքը եւ գնաց մեքակ փրկելու, մախիմում՝ Արամ Գասպարիչի հետ:

Բայց այս դասնությունը մի լավ բան ունի: Դաշինքի կազմավորման ստորագրության ա- րարողությունից հետո դարձան Օհանյանը, Օսկանյանը եւ Հովհաննիսյանը իրենց միա- ցած մի քանի փոփոխ կուսակցությունների եւ հասարակական կազմակերպությունների դե- կավարներին հավանաբար կսանեն մի տեղ հաց ուտելու: Իսկ հաց ուտելը միշտ ավելի լավ է, քան հացադուլից:

➔ **1** Այո, այն արտահայտությունները, որոնք ԳԿ ցուցակը կազմակերպում է իրականության երեք ծանրության կենտրոնների՝ մեծահարուստների (ռեյթինգային ցուցակներ), նախագահ Սարգսյանի և վարչապետ Կարեն Կարապետյանի եռանկյան կազմակերպության մասին, այս ցուցակով այնքան էլ չարդարացավ, քան որ վարչապետի խորհրդակցական Շուշան Սարգսյանի՝ 20-րդ տեղում ել մեկ այլ թիմակցի՝ միայն երրորդ տասնյակում ներկայացվածության դարձրեցին այնքան անարժանի կարող ենք մտածել: Սա հեռու գնացող հետևությունների է հանգեցնում, աղաքացուցում, որ ոչ թե ըստ կուսակցության գաղափարների դրուական կիրառության է կազմված ցուցակը, այլ՝ ըստ կազմողի դրուական ցուցակի: Դե իսկ երկրորդ տասնյակում ներկա են բոլոր նրանք, որոնք բոլորն էլ միտք ներկա էին ու ղեկի մոտ, իսկ երրորդ տասնյակը մի փոքր կոմպոնիսային է:

ՀՀ նախագահ և Հայաստանի նախագահ Սերժ Սարգսյանի կողմից ՀՀ համաձայնական ցուցակը չզվաճակող ավելի շատ է այլ տղամասեր փնտրելու հնարավորություն է տալիս, քան առաջին հայացքից թվում է:

Քաղաքական ուժերը չկարողացան...

Ինչ թվում է: ՀՀ նախընտրական ցուցակը ոչ ոք չի գլխավորելու՝ ցարժի աշխատանքներում ներգրավված են Գործադիր մարմնի բոլոր անդամները, բայց բոլորին էլ դարձ է, որ իրականում գլխավորելու է ՀՀ նախագահ և Գործադիր մարմնի ղեկավար Սերժ Սարգսյանը:

Վարչապետ Կարեն Կարապետյանը չկա ցուցակում, նրան 4 տարվա անընդմեջ բնակության տեղեկանք չեն տրամադրել, չնայած՝ Էդուարդ Շարմազանովն ասում էր, թե, միևնույն է, նա լինելու է վարչապետի ՀՀ թեկնածու: Բայց երբ, մինչև 2018 թվականը ընդամենը:

Այսինքն՝ ինչ է դուրս գալիս: Սերժ Սարգսյանն, իրոք, գոնե սկզբի համար ոչ Ազգային ժողովի նախագահի, ոչ վարչապետի հավակնություն չունի փաստորեն (ավանդակորդի) փոխարինելու, որ ԱԺ նախագահ դառնա, վարչապետի էլ ընտրում է Ազգային ժողովը): Ինչ է մնում՝ Հայաստանի նախագահի՝ սիմվոլիկ դերակրողը, սա էլ միզուցե առանձնապես ցանկալի հեռանկար չէ:

Հավանաբար, եթե ՀՀ-ն մտնի մեծամասնություն լինի, կամ ներքին շղթայի աղաքացուցումը նոր Ազգային ժողովում, ՀՀ կուսակցության նախագահ լինելը ավելի բարձր դասում է լինելու Հայաստանում: Իսկ ավելի հավանական է, որ նախապես ամեն ինչ մտածված է այնպես, որ ժամանակավորի ռեժիմն է միանալու եւ Ազգային ժողովի, եւ կառավարության համար: Չէ՞ որ գործող նախագահը 2018 թվականին, երբ կարճակալի կառավարությունը, ՀՀ մեծամասնություն լինելու դարձրեցին հանգիստ կարող է վարչապետ առաջադրվել, այդ է վկայում նաև այն հանգամանքը, որ ներկա վարչապետի թիմակցներից շատ քիչ մարդ է լինելու մոտ Ազգային ժողովում: Միզուցե դասակարգում չէ, որ ՀՀ համաձայնական ցուցակը ղեկավարում է Վիգեն Սարգսյանը, եւ սցենարներից մեկով նա եւ կարող է վարչապետ դառնալ: Համենայնդեպ՝ անցած տարվա նոյեմբերի 28-ին, «Ում է փոխանցվելու իրականությունը» մեր հրատարակման մեջ,

իշխանության անցնում փոխանցման սցենարներից մեկը հենց այդ էինք համարել՝ գրելով. «...որ անցնում իրականացվի նաև իշխանության համաձայնումը այն միակ ժամանակագրորդին, որը կհայտնվի միայն 2018 թվականին: Դա կարող է լինել Վիգեն Սարգսյանը, Միհայել Մինասյանը, ինչու չէ՞ նաև Կարեն Կարապետյանը, նայած, թե ով կհաղթի ձեռնամարտում»: Այսինքն՝ սցենարները գրվում են հենց նրա համար, որ հետագա փոփոխությունները կամ ընտրությունները հարմարեցվեն դրանց: Բայց ո՞վ է բացառում, որ 2018 թվականի նոր կառավարության վարչապետը Սերժ Սարգսյանը լինի:

Ե, այս նախապես գծվածի մեջ ինչը կարող է գաղափարական լինել, էլ ուր մնաց մրցակցային, մանավանդ ՀՀ տեղական կամ ռեյթինգային ցուցակներում մակամուծվողների եւ բացասական կերպարով մարդկանց սկզբապայմանում են աղաքացուցում խողովակներից մեկն է լինելու՝ միջոցների առջեւ խտրականություն չհանելով:

Մյուս ուժերի ցուցակաբանակցային գործընթացը եւ գաղափարական ոչինչ չունի իր մեջ: «Ճառուկյան դաշինքի» հետ բանակցող ան-

դամները, մյուսն՝ ավելի վաղ, բայց երկուսն էլ չեն աղաքացուցում: Այս իմաստով ափսոսում ենք «Ճառանգության» վերջնական փլուզումը, քանի որ այս կուսակցության ներքին սարածայնությունները հանգեցրին ի վերջո նրան, որ նրա անդամների մի մասը հայնվեցին «Ազատ դեմոկրատներ» կուսակցության համաձայնական ցուցակում, Բաժնի ու Արմեն Մարտիրոսյանը՝ ՕԲՕ (կարող էր ՕԲՕ լինել, եթե Բաժնի Հովանավորությանը արգանումը վերցնեին հաղաձան մեջ, դա ավելի կհամարաստիաներ այս դաշինքի բովանդակությանը) դաշինքում, իսկ Ջուրախի Փոստանյանը՝ ոչ մի ցուցակում...

Բա լավ, չափստացի՞ «Ճառանգությունը»:

Իսկ ՕԲՕ դաշինքի ողջ էությունը ավելի լավ կարելի ներկայացնել դաշինքի անդամ կուսակցություններից մեկի՝ «Համախմբման» անդամ, Ազգային ժողովի դասգամավոր Վահե Հովանավորայանի այն հայտարարությամբ, որը նա տարածել է ընտրություններին չմասնակցելու իր որոշման առիթով. «Կորել է իրականության եւ փողոցական դաշինքի կառույց... Ես իմ մեջ չունեմ՝ «ո՞ր է գնում երկիրը» հարցի դասաստի-

հաներից ցատերը զուգահեռ բանակցել են մյուս ուժերի, եւ անգամ ՀՀ-ի հետ, ինչպես եւ ՀՀ-ականներից ոմանք՝ «Ճառուկյան դաշինքի» հետ: Իսկ, օրինակ, Ստեփան Դեմիրճյանը, որն հիմա ՀԱԿ-ՀԺԿ միացյալ դաշինքի համաձայնական ցուցակի երկրորդ համարն է, նախ ուզում էր ընդգրկվել «Ճառուկյան դաշինքում»: Կամ ինչ արժե ազատական ուժ ներկայացնող ՀՀ ղեկավար Արարատ Ջուրախյանի հայնվելը «Ճառուկյան-դաշինքում», որը դաշինք է միայն այն դասում, որ համաձայնագիր է ստորագրել «Բարգավաճ Հայաստան» կուսակցությունից ղոկված միավորի՝ «Այսամի» հետ:

Կամ՝ Պարույր Հայրիկյանը, որ նախապես Օհանյան-Օսկանյան առանցքի էր մեծ, մեկ օր առաջ «Ելի»-ի մաշտարկել է՝ իրեն ընդգրկելու, սա, ինչպես ասում են, վերջն է: «Ելի», իր նորարարական մոտեցմամբ շնորհանդեսով հանդերձ, հազիվ թե ընդդիմության եւ այլընտրանքի լուրջ մոտեցում, չնայած արեւմտյան արժեքներին հավասարի գործիչների առկայությանը եւ միզուցե՝ գաղափարական ընդհանրությանը: ՀԱԿ-ը, որ անհանդուժող է «Ելի» ու Նիկոլ Փաշինյանի հանդեպ, նույնպես հազիվ թե ցահի՝ նրանք ընդհանուր ընտրող ունեն են միմյանցից են ձայն փախցնելու, այս առումով ես ոչ թե գաղափարները, այլ այս ուժերը ղեկավարող անձերը դեռ ունեն միայն, իսկ «Ելի» ղեկավարը ոչ թե Նիկոլ Փաշինյանն է, որի անունն է ինչ-որ բան ասում ընտրողին, այլ Էդմոն Մարտիրոսյանը: Այսինքն՝ էլի գաղափարը հազիվ թե դեռ ունենա, այլ անձը:

«Օհանյան-Բաժնի-Օսկանյան» դաշինքը հենց դասազբային օրինակ կարող է դառնալ, թե ինչպես չդեմ է կազմվել դաշինքը, եթե այն դուրս ինչ կաղ ունի փողոցականության ու փողոցականության հետ՝ այնտեղ մարդիկ են, որոնք իրենց շուրջ ստեղծել են կրկին իշխանության ձգտող մարդկանց խմբավորում, որոնց ցուցակները կազմում են ոչ թե իրենք, այլ մի այլ կենտրոն: Դաշինք, որի ղեկավարներից մեկը մոտ է թողել իշխանությունում առանցքային

ընդ: Փողով կարելի է Ազգային ժողով ձեռնվորել, բայց փողով մոտ դեմական վերնախավ ձեռնվորելը բացառված է: Պետությանն այսօր մոտ դեմական վերնախավ է դեմ է, որը մոտ օրակարգ կղմի, մոտ մոտեցումներ, մոտ խնդիրներ: Հակառակ դեմքում մեմ, ընտրացուցակային մանր առեւտրով ընթացած, ծանրագույն խնդիրների առաջ են կանգնելու: Նոր վերանախավի դասական անհրաժեշտությունն աղաքացուցում է նաև այն փաստը, որ բոլոր փողոցական ուժերում կան լուրջ մարդիկ, իշխանության մեջ եւ իշխանությունից դուրս կան գրագետ ու դարկետ մարդիկ, բայց չկա մեխանիզմ, որով նրանք կարողանան օգտակար լինել երկրին, փոխեն ընթացքը»: Հազիվ թե ՕԲՕ կամ ՕԲՕ դաշինքը, ինչպես նաև փողոցական դաշինքը բոլոր մյուս միավորները դասաստիան ունեն այս հարցադրմանը:

Ավելացնենք, որ այս օրերին, երբ ցուցակներում տեղ ունենալն էր հրատարակ փողոցականությունը իրենց բարեկեցիկ ապրելու միակ միջոցը դարձրած մեր փողոցականների համար, ինչպես մեր գործընկերներից մեկն էր գրել սոցիալական ցանցում, ողջ հայ ժողովուրդն ուրիշ ակտիվ ցուցակ ունի կազմած, որի առաջին հնգյակում են լույսի, ջրի, գազի, հեռախոսի, ինտերնետի վարձերը:

Ընտրությունների մասնակցելու հայտ են ներկայացրել 9 կուսակցություն ու դաշինք

Երեկ երեկոյան ավարտվեց խորհրդարանական ընտրություններին մասնակցելու համար ընտրական ցուցակներն ու փաստաթղթերը ԿԸՀ ներկայացնելու ժամկետը: Ընտրություններին մասնակցելու հայտ են ներկայացրել 9 կուսակցություն ու դաշինք՝ «Ազատ դեմոկրատներ», «Ելի», «Ճառուկյան դաշինք», Կոմունիստական կուսակցությունը, ՀԱԿ-ՀԺԿ դաշինքը, ՀՀ-ն, ՀՀԳ-ն, «Հայկական վերածնունդը», «Օհանյան-Բաժնի-Օսկանյան» կուսակցություններն ու դաշինքները:

Մինչև գարնան գալը

Հանրապետական կուսակցության համաձայնական ցուցակում վարչապետ Կարեն Կարապետյանի չընդգրկվելը (ոչ թե հնգյակում, կամ տասնյակում, այլ առհասարակ) հիմնավորվեց այն հանգամանքով, որ դարձ վարչապետը վերջին հինգ տարում Հայաստանում մեծապես չի բնակվել, հետևաբար չի կարող լինել դասգամավորի թեկնածու, քանի որ Սահմանադրությունը հսակ սահմանում է, որ դասգամավորի թեկնածու գրանցվելու համար անձը դեմ է վերջին չորս տարում մեծապես բնակված լինի Հայաստանի Հանրապետությունում: Այսինքն ՀՀ-ն վարչապետի մասով որոշեց չխախտել Սահմանադրությունը, ընդ որում ունենալով Սահմանադրությունը խախտելու եւ հնարավորություն, եւ փորձ:

Սա, ընդունենք, հասկանալի եւ անգամ գովելի է: Միևնույն ժամանակ, սակայն, հայտարարվեց, որ ՀՀ-ի կենտրոնական ընտրական ցարժը ղեկավարելու է Սերժ Սարգսյանն անձամբ: Իրավունք ունի՞, նկատի ունեն գործող նախագահը իրավունք ունի՞ ղեկավարել կուսակցության նախընտրական ցարժը: Սահմանադրությունն այս կաղակցությամբ լուրն է, ուրեմն ունի: Ընդ որում, նախագահի՞ նախընտրական ցարժը ղեկավարելու մասին լուրն են ինչպես հին Սահմանադրության գործող դրույթները, այնպես էլ մոտ Սահմանադրության ուժի մեջ մտած դրույթները: Մինչդեռ ընտրությունները կանոնակարգող օրենսդրության մեջ կարող են մի խիստ ուշագրավ ձեռնարկված դրույթ. «Նախընտրական ցարժը կարող է ղեկավարել թեկնածու, թեկնածուի, կուսակցության վստահված անձանցից մեկը, կուսակցության ղեկավարը»: Դե քանի որ Սերժ Սարգսյանը Հանրապետական կուսակցության ղեկավարն է, ուրեմն ըստ օրենքի իրավունք ունի ղեկավարել ՀՀ-ի նախընտրական ցարժը, ավելին՝ ամենեւին էլ Սերժ Սարգսյանի կամ ՀՀ-ի խնդիրը չէ, որ օրենքը չի հսակեցնում հետեյալ տրամաբանական հարցի դասաստիանը՝ իսկ եթե կուսակցության ղեկավարը նաև երկրի ղեկավարն է, ուրեմն նա կարող է ղեկավարել կուսակցության նախընտրական ցարժը: Զանգի որ չի հսակեցնում, չի էլ ասում, ուրեմն կարող է: Ամեն դեմքում, եթե ինչ-որ բան օրենքով արգելված չէ, ուրեմն թույլատրելի է:

Բայց կներեմ, այն բոլոր հարցերում, որոնք վերաբերում են երկրի նախագահին, այլ կերպ՝ դեմքային խորհրդանիշերից մեկին, դեմ է հաշվի առվեն բոլոր մասնակցները: Օրինակ, եթե նախագահը ղեկավարելու է ՀՀ-ի նախընտրական ցարժը, այն էլ շուրջ մեկ ամիս ժամկետով, կնշանակի շուրջ մեկ ամիս, ավելի կոնկրետ՝ մարտի 5-ից ապրիլի 1-ը, կամ ՀՀ-ի նախընտրական ցարժն է վաղ աշխատելու, ինչը ՀՀ-ի խնդիրն է, կամ էլ երկրի բարձրագույն ղեկավարումն է թույլ լինելու, ինչն արդեն, դեմքային խնդիրն է, մեր բոլորիս խնդիրը: Բանն այն է, որ անկախ կոնկրետ Սերժ Սարգսյանի աշխատանքային մակարդակից, հնարավոր չէ երկու ցարժ դասաստիանառ աշխատանքները մեկ-մեկ, օրինակ երկիրը ղեկավարել մինչև ժամը 18:00-ն, իսկ 18:00-ից հետո են ցարժ-կիրակի օրերին կուսակցության նախընտրական ցարժը: Սա ֆիզիկապես հնարավոր չէ, կամ աշխատանքներից մեկն է սուժելու, կամ էլ երկուսն էլ: Լավ, մի՞թե երկիրը, այն էլ մեր ման երկիրը այդքան հեշտ է ղեկավարելը, որ զուգահեռաբար այլ աշխատանք անելու ցանկություն է առաջանում կամ ներքին ուժեր են ծնվում:

Հնարավոր է, որ նախագահը հաշվետու ժամանակահատվածում արձակուրդ վերցնի, բայց, կներեմ, շուրջ մեկ ամիս: Շատ չէ՞, շատ լուրջ չի՞ լինի, իսկ, եթե Աստված չանի, Իլիան Ալիևի մեքին մի բան բրդի, գերագույն գլխավոր հրամանատարը վերադառնալու է, թե՞ խնդրելու է Մինսկի խմբին՝ գաղել Ալիևին, մինչև ինքն ավարտի կուսակցական հույժ կարելու գործերը, ընդ որում հենց Մինսկի խմբին, քանի որ դաստիարակության մեր նախարարը եւս խիստ զբաղված է լինելու ՀՀ-ի ցուցակում առաջ տեսնելու հարցում, իսկ մեր ԱԳ նախարարը Միջազգային հարաբերությունների մոտակայան ինտերնետում «Ինչպե՞ս գաղել դիվանագիտական ծանայարիով» առարկայի դասաժամերին իր ֆրանսերենն է կատարելագործել լուր: Կամ, եթե Աստված չանի ՀՀԿ դաշնակից, ԵՏՄ գործընկեր, ու դարձապես մի սխալեղի երկիր Բելառուսում կարսնֆիլի գները կտրուկ թանկանան, բա Հայաստանի նախագահը չի ցավակցելու՞ բելառուս ժողովրդին՝ վրա հասած սննդամթերքի ճգնաժամի կաղակցությամբ... Լավ, եթե Սերժ Սարգսյանը ղեկավարելու է ՀՀ նախընտրական ցարժը շուրջ մեկ ամիս ժամկետով, բա ո՞վ է երկիրը ղեկավարելու, չլինի՞ ժողովուրդը, ինչպես ի դեմք սահմանում է Սահմանադրությունը: Եւ իրոք, չբռնենք եւ երկիրը սկսենք մեմ ղեկավարել, մանավանդ որ առաջիկայում ընտրություններ են, իսկ դա այն միակ ժամանակահատվածն է, երբ ժողովուրդը հնարավորություն է ստանում երկիրը ղեկավարելու: Հաշվի առնելով այն փաստը, որ մեր ժողովուրդն առանձնապես այլ զբաղմունք չունի, ստացվում է, որ երկրի ղեկավարումը ժողովրդի միակ աշխատանքը կլինի, ոչ թե աշխատանքներից մեկը:

Ու այդ աշխատանքը վերջապես լավ կարվի... Շուրջ մեկ ամիս՝ մարտի 5-ից ապրիլի 1-ը, լավ՝ 2-ը, ընտրությունների օրը ներառյալ: Հետո, հետո անձեւ կգա, բայց լավ նորություն էլ ունեն գարուն կլինի: < . . .

➔ **1** Նրա ֆրանսախոս լինելը դեռևս անուշախոսակիցներին չէր զարմացնում, անակնկալն այն էր, որ «Ազգ»-ի աշխատակիցների մեջ շատերն էին ֆրանսերեն հարողակցվում, ինչպես փոխաբերաբար, հեռավարում դիվանագետ ու դեռևս Գասպարյանը, իսկ բառադարձի անդամաբան հարսնությամբ, բացառիկ առողջապահությամբ Պետրոս Զեփեյանը, կարծում են, մրցակից հիմա էլ չունի: Լեզվի, լեզուների հանդեպ բացառիկ վերաբերմունքն էր հավանաբար նաև դասճառ դարձել, որ «Ազգ»-ի ջանասեր հեղինակներից՝ Փարիզում դաստիարակված խորհրդային դիվանագետ Յեմինի Լիլյանը, նրա որդին՝ ԻՏԱՌ ՏԱՍՍ-ի թղթակից Տիգրան Լիլյանը բարեկամություն էին կնքել հենց մեր հրատարակած «թիթեռնիկի»՝ «Ազգ» թերթի հետ: Նրանք էլ աշխատակիցներ էին ֆրանսիական բացառիկ այդ համարին, եւ մեզ հետ էին հիշատակ այդ օրը:

Գերմանիայի դեսպանության հետ էլ բացառիկ մի համար հրատարակեց «Ազգը», բայց ավելի ուշ՝ 2000 թվականին: Իսկ 90- ականներին, երբ մեր թերթը 42 հազար տպագրվում էր, ակնհայտ ու սիրով լուսաբանում էր Գերմանիայի դեսպանության աջակցությամբ կազմակերպված համերգաբար- փառատոները: Ճիշտ է, որն էլ մեկ այն

որ չի ստորագրում, հասկանալի չէր: Իմ ժողովի դեֆիցիտն արդեն նկատելի էր դառնում, բայց Կոմիտասի միության նախագահ Ամիրխանյանի համար միտնում էր՝ իր ստորագրությունը այդ թղթի վրա դնելու վստահությամբ: Մի երկու ժամ հաստատեց, եւ շուտով հասցրեց մեր թերթի երաժշտական ֆունկցիոնալ Սպեկտրալ Սարգսյանին, որ կարողացավ համոզել Ամիրխանյանին, թե «Ազգ»-ը ակամաղաք սարած է, ավելին՝ ազատ է այնքան, որ շարունակում է սղաճել իր բացառիկ հողավածները, եւ դրանց կողմին՝ նաև իր ֆունկցիոնալներից ներդրածների գիրը, իսկ նրանցից ուն վստահել՝ որոշում է ընթերցողը: Ամիրխանյանը ստորագրեց, սեպ, բայց ես արագ վերցրեցի թուղթն ու դուրս գալով նորից ստուգեցի: Թվում էր՝ ինչ էլ որ ասես, մի ուրիշ դասություն այնքան էր ճշմունք, որ իր ստորագրությամբ ֆո ազատության ավերակը լսելու եղանակությունը չի էլ մոտեցնի:

Բաղրամյան ժողովի միությունը հաստատեց մեզ Գրանց Մաթեոսյանի հետ իմ հանդիպումը մի ֆանի անգամ «բեմադրելով»: Միության նախագահի տեղակալ Աբգար Ափիյանը բոլոր բացատրություններին մի դասախոսում ուներ՝ ո՛չ, Գրանց Մաթեոսյանի մոտ չէր կարող մտնել: Չէր թափանցի Մաթեոսյանին սիրուն էի, իրեն՝ ակնհայտ ոչ, սա՛ էր դասճառը, թե՛ իս-

«Ազգ»-ը՝ 26 տարվա կոչիկներով, իր ու Ձեր ֆլեյի հետեւից

ժամանակ գերմաներեն չգիտեի, բայց այդ լեզուն սովորելու սերը մեզանից գոնե 3-ին՝ Դավիթ Ասատրյանին, Արիս Դազիսյանին ու ինձ լեզվի դասընթացի սարավ, իսկ գլխավոր խմբագրին գերմաներենի հասուկ դասընթացը «դասարանի» չէր. նրա լավագույն միջոցով էր թեթևոլվում էր, որ լսելուց բացի, կարող էր երգել:

Ինչ այսօր են գրում, մեր ընթերցողը վաղն է կարդում անուշախոս, ու թող ներող լինի, որ նախորդ համարում կիսա թողած դասընթացն այսօր շարունակում են ուրիշ գույնի հիշողություններով: Փետրվարի 16-ին՝ մեր թերթի ծննդյան օրվա առիթով ինձ՝ մանավանդ գերմանական արեւոտ օրվա այս հեռուներից հուշարար է դառնում ուրիշ շիթով, հեմի... Գրայնա Մաթեոսյանի ասած՝ «դասակները 25-ամյակը» բոլորած, 26-ի կոչիկ հազած մեր եռօրյա-օրաթերթ-առաջաթերթը մի փչ դանդաղ է փայլում, բայց հենակներ չունի, հեմարանը՝ հույս նորոգած ժողովուրդն է, որ ուժ է տալու արդար լուսաբանել 2017-ի վարզ սկսած ընթացակարգը: Բայց՝ ձի սանձեն, որ իրադասական իմ հուշագրությանը վաղը դասարան չհանեն՝ գերիտադասական մեղադրանք կնքեն:

Նորից Երվանդ 1996- ի նախընտրական Երջան, երբ ժողովրդավար մեր երկրում «Ազգ» օրաթերթին զրկել էին շնորհից անհասկանալի: Դեսպանություններից անհասկանալի էին, Սփյուռքից զանգահանում էին, Փարիզի «Յառաջ»-ի խմբագիր Արիսիկ Միսախանյան՝ ամեն օր: Մեր թողարկած 99 օրինակը, գիտեմ, ընթերցողն ինքն էլ էր բազմացնում, բայց մինչև էր:

Մտածեցի՞մ մեր թերթի արտոնության վերաբերյալ ստորագրություն հավաքեմ: Բնավ չէի կատարում, որ մի ժամում բոլոր ստեղծագործական միությունների նախագահների ստորագրությամբ ու կնիքով վավերացված փաստաթուղթը կդնեն գլխավոր խմբագրի սեղանին: Բայց՝ այդպես չեղավ: Կոմիտասի միության միության դրսից հյուրընկալ, ներսից՝ անհասկանալի մթնոլորտն ինձ հիշեցրեց ճաշիկի խորհուրդը՝ ուզում ես հասնել ուզածիդ, կռիվ մի՛ արա, խոսի՛ր հանդարտ, կարեւորը՝ ժողով մի՛ մոռացիր: Որեւէ խնդիր չէիմ ունեցել Ռոբերտ Ամիրխանյանի հետ, թե ի՞նչն էր դասճառը,

կարդես համոզված էր, ինչպես ինքն էր ասում, որ գրողների միության գործը չէ «Ազգ»-ի ներկուսակցական այդ վեճին խառնվելը, չեն կարող ասել, բայց մինչև է հիմա մի հարց սանջում է՝ ինքն իբրև ընթերցող չէ՞ր փնջում մեր թերթը:

Երբ գրողների միության նախագահի դուռը թակելուց հետո բաց արեցի ու ներս մտա, Մաթեոսյանի շատ զարմացած հայացքն ուղղվեց երկուսին՝ Ափիյանին արդեն ներս մտել, սահմանողում էր Մաթեոսյանին, որ իմ ներկայացած թուղթը հանկարծ չստորագրի: Իմ սիրած գրողի հետ հանդիպումս վայրկյաններ առաջ մեջ բեմադրածն այնքան թույլ էր իրականի համեմատությամբ, որ ուզում էի ժամանակը կանգնեցնել: «Վարդեն, ընթերցողն իրավունք ունի՞ իր սիրած գրողի հետ առանձին գրուցելու», լսելի ձայնով հարցրի Մաթեոսյանին:

«Աբգար, դուռը ետեւիցդ փակիր», ասաց Մաթեոսյանը ու շուտով դեմքիս իր մտախոհ հայացքն հանելով՝ գրուցի հրավերս հաստատեց: Իմ սիրած, ավելին՝ իմ ժամանակի գրողն էր Գրանց Մաթեոսյանը, որ գիտեի, մի վեղ անավարտ է թողել, խառը ժամանակներում սանձնել նախագահի դասընթացը, էլ ինչ սեր, եթե անկեղծ չասեմ՝ ես Ձեր վեղին են սղատում, իսկ Ձեզանից այստեղ խլում են Ձեր ու մեր ժամանակը: «Այդդե՛ս ես կարծում», հարցրեց, ու կարծես գնահատեց ասածս՝ «իսկ դու որտեղից գիտես, թե ես վեղ են գրում»: Փարսիցի թափել սովորեցրել էին, նաև այն, որ եթե սերը, հոգասարությունը անկեղծ է, աչքերդ վար մի կախիր, որ դիմացինը դրանք կարդա: Մեծ գրողին մեր թերթի համար գրելի հողավածումս արդեն հարցրել էի՝ մեր Նոբելյանը ե՞րբ են տալու: Ինքնը կռահել էր, կռահում էր՝ նրա անավարտ վեղը ֆո, հավասարակշռ ընթերցողի իրավացի հույսն էր, միջազգային հարթակում առաջադասաբար կարդալու:

Մաթեոսյանի հետ «Ազգը» փակելու, այն արտոնելու մանրամասն գրուց չեղավ, թերթերի, լրագրության մասին գրուցի ընթացքում գրիչն այնքան թեթև ստորագրեց այդ թուղթը, որ հրատեւից հետո ես էլ մոռացա Ափիյանին այդուհանդերձ գետնություն ասել: (շարունակելի)

Գեղանկարիչ Չոհրաթ

Կար ժամանակ, երբ սփյուռքահայ արդի գեղանկարչության կերպարները Եգիպտոսում ու Փարիզում փոխադրված էր Պեյրոս: Մեծ անուններ սողանցեցին հոնկե. Փոլ Կիրակոսյան, Ասատուր, Կիլի, Կիլիստ, Նորիկեան, Տասեան, Խնդրեան, Թիթեռնեան, Չոհրաթ եւ ասանակ մը ուրիշ սաղանդաւոր նկարիչներ: Անոնք իրենց դերը եւ դրոշմը ունեցան ոչ միայն սփյուռքահայ գեղանկարչության զարգացման մէջ, այլև ընդհանրապէս լիբանանեան ու արաբական նոր զարթոնք մը արթող գեղանկարչության մէջ: Դարձան առաջնակներ նոր ճաշակ ու նոր նկարչական հեռանկարներ լոյս աշխարհ բերող: Մէկական ֆուրմեր արուեստի աշխարհէն ներս:

Ներու եւ հոգեւոր յետեւում: Տուած է 40ի մօտ անհասկանալի ցուցահանդէսներ աշխարհի մեծ ուսաններէն ներս Լիբանանէն՝ Զուլեյթ, Սուրիայէն՝ Միացեալ Նահանգներ. նաեւ՝ մասնակցած է հաւաքական ցուցահանդէսներու Իսպիա, Չիլի, Եգիպտոս, Զանազա եւ այլուր: Արժանացած է բազմաթիւ մրցանակներու:

Սիւս այսօր բազմասղանդ ուրիշ մէկ նկարիչի մը մարմինը կը յանձնենք լիբանանեան աստուջական հողին: Չոհրաթի արուեստը ունի հայկական, նոյնքան լիբանանեան գեղանկարչության մէջ կը մնայ իւրայայտուկ:

Մահացաւ փետրուար 5ին, յետ անբուժելի հիւանդութեան: 3. Վ. «Պայքար» շաբաթաթերթ

ՏԱՐԱՆՈՑ

Կոմունիստները, Ալի Բաբան եւ վերջինիս 40 գողերը

Առաջիկա ընթացողներին մասնակցելու է նաև Գայասուհի Կոմկուրը: Երեկ կոմունիստները ԿԸԳ են ներկայացրել իրենց 173 հոգանոց համամասնական ցուցակը: Կոմկուսի ներկայացուցիչ Գեղամ Գալստյանը նշել է, որ իրենք ընթացողներին մասնակցելու են դասարանի հողերը: Նմանակով, ֆանի որ ցանկանում են խորհրդարանում խմբակցություն ձևավորել եւ երկիրը դուրս բերել թանձր մառախուղից: «Այդ մենք էինք, որ աղփատ երկիրը դարձրեցինք հարուստ, շնորհով երկիր, այդ հարուստ երկիրը հանձնեցինք Լեւոն Տեր-Պետրոսյանին ու նրա ջանքերին, որոնք հեռավարում դարձան Ալի Բաբան ու ֆառատուն ավազակները»,- ասել է Գալստյանը:

Վարդան Դուկասյանը չգիտի, թե արդյոք ինքը ընդդիմադիր է

Գյումրու նախկին ֆաղափառեց Վարդան Դուկասյանը, որը ծառուկյանի դաշինքում է, հայտարարել է, որ եթե ԲԳԿ-ն որոշի, որ իրենք ընդդիմություն են, ուրեմն ինքն էլ ընդդիմադիր կլինի, իսկ եթե որոշի, որ ընդդիմություն չեն, ուրեմն ինքն էլ ընդդիմություն չի լինի: Պարոն Դուկասյանը նաև ասել է, որ ԲԳԿ-ում դեռևս նման ֆնտրվում չի եղել, որոշեցի որոշում հիմա ընդդիմությունն են, թե՛ ոչ:

Միտնումյան ժամանակ նույն դաշինքի մաս կազմող ԳԳԸ ներկայացուցիչ Արարատ Զուրաբյանը հայտարարել է, որ Գազիկ Ծառուկյանը միանշանակ ընդդիմադիր ֆաղափառական գործիչ է: Տղավորություն է առաջանում, որ ԲԳԿ-ն լավ էլ ֆնտրվել է իր ընդդիմադիր կամ ոչ լինելու հարցը, դարձադրեց այդ ֆնտրվածները հրավիրել է դարձնել Զուրաբյանին, իսկ այ դարձնել Դուկասյանին չեն հրավիրել, հավանաբար կարծելով, որ մարդը Գյումրիից այս եղանակին դժվարություններ կունենա գալու:

Արթուր Պետրոսյանը գիտի, որ Տայասանում նախ կա եւ գիտի՝ որտեղ

«Չայկական վերածնունդ» կուսակցության նախագահ Արթուր Բաղդասարյանը հայտարարել է, որ Գայասանում կան նախկին դասարաններ, եւ եթե գալիք խորհրդարանական ընթացողներում ժողովուրդն իրենց ընտրի, ապա իրենք չեն բռնաբարի երկրի՝ շատ հարուստ ընդերքը, կարժանացնեն այն յետեւական՝ հավուր դասաճի ուսուցողության եւ Գայասանը կունենա սեփական նավթը:

Ճեզող հարցին, թե կունկրես որտեղ է գտնվում հայկական նավթը, դարձնել Բաղդասարյանը դասախոսել է՝ Արմավիրում, օրինակ: Այսինքն հենց Երեւանի ֆոխ սակ. ոնց էլ հոսք չենք առել այսֆան ժամանակ:

Պատասխան՝ ՀՈՒՄԻ ԱՅԾԱՆԸ

ՎԱՅՐԱՍ ԱԹԱԼԵՍՅԱԼ

Ստեփանակերտ

Եւ ոչ միայն Կուզնեցովի մասին

Կա նման անձնավորություն՝ Օլեգ Կուզնեցով: Հարկ եղած դեղերով հանդես է գալիս որդես մասնաբան, երբեմն էլ սանձնում ֆաղափառներ, անգամ դասավորի դեր: Նայած թե Բաբկից ինչ տասվեր է սահմանում: Այդ Կուզնեցովը, ահա, բլոգեր Լադիսլավի թեմայով մի ընդհարձակ դասարկախոսություն է հեղինակել (<http://www.vesti.az/news/322777>), որն ավարտվում է այսպես. «Հայաստանի ֆաղափառական վարչակազմը, որ ստեղծել են Ադրբեջանի ժողովրդի դեմ ահաբեկչական ուղղության բազմաթիվ հանցագործություններ կատարած հանցագործները, չի կարող իրեն այլ կերպ դրսևել, քան որ նրան խորթ են մարդկային նորմալ համակեցության և ֆաղափառների մարդկանց օրենքները նրանց անհասանելի են»:

Լադիսլավի Ադրբեջանին արտահանող Բելառուսի դեմ հայ հասարակությունն արդարացիորեն ընդվզեց, կազմակերպվեցին ակցիաներ: Իսկ Կուզնեցովի այս հրատարակումը հաստատեց որ եւ արձագանք է հանդիսանում մարդկային Ռուսաստանի դեմադրական մոտեցումների և բացարձակ չեն դասարկություն չեն դասարկություն:

հանցի, թե ո՞ր իրավունքով է ՌԴ ֆաղափառ Օլեգ Կուզնեցովը «հանցագործ» անվանում Հայաստանի իշխանություններին, ի՞նչ փաստերի հիման վրա է նրանց մեղադրում «Ադրբեջանի ժողովրդի դեմ ահաբեկչական ուղղվածության բազմաթիվ հանցանքներ կատարելու» մեջ:

Մամուլը չի փորձի կաղ հաստատել սույն Կուզնեցովի հետ, նրան չի անհանգստացնի նաեւ Ռուսաստանի հայերի միությունը, չի զսնվի մեկը, որ լրագրողական հետախույզություն կնախաձեռնի՝ դարձնելու, թե ինչն է Կուզնեցովին ընդմիջ կաղել այլեւս ֆարգանեմային... Մինչդեռ դա կարող է նախադեռային լինել ռուսաստանցի այլ լրագրողների, ֆաղափառ մեկնաբանների համար, որ նույնպես Բաբկի տասվերով են աշխատում:

Իսկ գուցե արժե՞, որ Հայաստանի տասվեր մարմինները, հիմք ընդունելով Օլեգ Կուզնեցովի այս եւ մյուս հրատարակումները, ինչպես նաեւ «հայկական ահաբեկչության» մասին նրա հեղինակած գիրքը, այդ անձնավորության դեմ ֆրեական գործ հարուցեն ազգային թեմանման հրահրելու մեղադրանքով: Եւ դիմեն Ինտերպոլի միջոցով միջազգային հետախույզում

հայտարարեն: Կամ ուղղակի դիմեն Ռուսաստանի դասախազությանը եւ դա հանցեւ Օլեգ Կուզնեցովի արտահանումը: Ռուսաստան, իհարկե, իր ֆաղափառն այլ երկրի չի հանձնում, բայց ՌԴ դասախազությունը կարող է նույն մեղադրանքով ֆրեական գործ հարուցել Կուզնեցովի դեմ:

Եթե ժամանակին հայկական կողմը դիմեր համադասախան ֆայլերի, այն է՝ ֆրեական գործեր հարուցել ՌԴ այն բոլոր ֆաղափառների դեմ, որոնք 1989-92թ.թ.-ին հանցագործություն են կատարել Արցախի եւ Հայաստանի խաղաղ բնակչության նկատմամբ, եթե մեմբերեկասկան-ֆարգանքան դաեւսում նախահարձակ լինեին, միեւրուագրության կենտրոնում դա հեղինակ այդ թեման, աղա Ռուսաստանում օլեգկուզնեցովներ դժվար կզսնվեին: Մարդիկ կգուցանային, որ առնվազն հրատարակային դասարկանքի կարժամանան, կհեղինակազրկվեն, հանրային կասկածանք կստեղծվի իրենց վարկի եւ մասնագիտական անաչառության շուրջ...

Բայց երեկ երբեք ուե չէ: Ուե չէ հիեցեցել Արցախում գեներալ Սաֆարովի կազմակերպած մարդուրության, ՆԱԸ ներքին

գործերի կողմից բազմաթիվ խաղաղ մարդկանց, այդ թվում՝ երեխաների սպանության, Ստեփանակերտի օդանավակայանում ուղեւորների հանդեմ ցուցաբերած գազանությունների, առեւանգումների, բնակավայրերի քաղաքական, հրեակոծման եւ բազմաթիվ այլ փաստեր: Յուրաքանչյուր նման գործողություն կատարվել է կոմկրեմ անձանց կողմից սրված հրամանի հիման վրա, նրանց անունները հայտնի են: Ոմանք այսօր էլ դաեւսումաթող զինվորականի, դասավոր թուեկառուի կարգավիճակով աղում են Ռուսաստանում, երբեմն նույնիսկ ադրբեջանական մամուլին հարցազույցներ են տալիս եւ սիրով դասում, թե ինչպես են «կատարել իրենց ծառայողական եւ ֆաղափառական դասերը»:

Այդ հրատարակումներից յուրաքանչյուրը խոստովանական ցուցումն է: Եւ միթե ժամանակը չէ, որդեսգի դրամի ի մի բերվեն, ներկայացվեն ռուսական հասարակությանը: Թե չէ ադրբեջանական ֆարգանքությունն իր վարձկան հեղինակների միջոցով Ռուսաստանում այնդիսի մթնոլորտ է ձեւավորում, որ Արցախն է հորհրդային Միության կործանման դասառը, հայերն

«ահաբեկչներ են, 1977թ.-ին դայթեցրել են Մոսկվայի մեքոն, իսկ այսօր նդասակ են դրել Ռուսաստանի հարավում հռչակել իրենց անկախությունը»: Այդ մասին գում են, փորձում իրավիճակ սրել Սաւորոդում եւ Կրասնոդարում:

Իհարկե, ամեն ինչ չի որոշվում օլեգկուզնեցովների մակարակով: Բայց կա նաեւ հանրային կարծիք, Արցախի հարցի հանրային ընկալում լինի Ռուսաստանում, թե ԱՄՆ-ում կամ Ֆրանսիայում: Այս առումով ադրբեջանական ֆարգանքությունը նախաձեռնողականությունը վերցրել է իր ձեռքը: Հասկաղես՝ Ռուսաստանում: Դա նդասակային, դեականդրեն մեակված եւ վերահսկվող ֆաղափառություն է, որի գործնական նեանկությունը, գուցե, դաի կսրվածով շուեիել լի չէ, բայց տեական ժամանակում կարող է բերել որոշակի փոփոխությունների: Եթե ավելին չասվի:

Ժողովուրդն ասում է՝ կաթիլը ֆար է ծակում: Մանավանդ, դեմ է հաւի առնել, որ Ռուսաստանում հասարակական սրամարդությունները խիստ ընդգծված փոփոխությունների են եմբարկվել: Դա անցյալ դարավերջի երկիրը չէ:

Մերձավորարեւելյան «ծուղակներ» Թրամփի համար

Ռուսաստան-Թուրքիա-Իրան դաշինքի փորձություն

Միջազգային հարաբերությունների ոլորտում մասնագիտացած ամերիկյան Foreign Affairs հանդեսը օրերս փորձեց դարձել, թե «մոտայուս ռուս-ամերիկյան գազաթաժողովում» Մերձավոր Արեւելի խնդիրներին վերաբերող ինչդիսի ծագրերով հանդես կզան նախագահներ Դոնալդ Թրամփը եւ Վլադիմիր Պուտինը: Մոիսակ տունը նոր-նոր է ձեւավորում այդ սարածաքանակով զբաղվող մասնագետների թիւը: Թրամփը Դեմոկրատիկ եւ մի քարք այլ գերատեսչությունների հանձնարարել է 30 օրվա ընթացքում նախադասրաստել գործողությունների հասուկ ծագիր: Ամերիկյան որոշ լրատվամիջոցների սվայներով, Թրամփը արդեն իսկ իրականացնում է ինչ-որ «գաղտնի ծագիր», որը միայն խիստ հեռավոր կաղ ունի իր հռչակած հակազիհաղիսական դայ-ֆարի ծագրի հետ:

Նորընտիր նախագահը Իրանի միջուկային ծագրին առնվող Վիեննայի համաձայնագրերի նախադասրաստման ու կատարման հարցում իրեն նախորդած Բարաք Օբամայի ֆաղափառությունը «սնանկ» է որակել, սակայն ինքը Մերձավոր Արեւելում շարունակում է Օբամայի ֆաղափառությունը, ռազմատեսչական օգնություն է ցուցաբերում սիրիացի ֆրդերին՝ չնայած այն բանին, որ Սիրիայում ռազմական բոլոր բաղադրիչներն առկա են «Իսլամական դեմությունը» ջախջախելու համար: Խոսքը Դամասկոսի կառավարության զինված ուժերի մասին է, որոնց աջակցում են ռուսական օդուժը, Թուրքիայի եւ Իրանի ռազմական սորաբաժանումները: Ավելին, Ռուսաստանը, Իրանը եւ Թուրքիան դաեւսում կազմած համակարգում են իրենց ռազմական ու ֆաղափառ ջանքերը հանում ընդհանուր նդասակի, այն է՝ «Իսլամական դեմության» ջախջախում եւ Սիրիայի խնդրի իրոք ֆաղափառ կարգավորում: Այսինքն, Թրամփի հետ հանդիդման ժամանակ Պուտինը կարող է սեղանին դնել փաստորեն ձեւավորված ծագիր եւ իր ամերիկացի դաեւսումակցին առաջարկել որոշելու սեփական սեղն այդ «խաղի» մեջ:

Իսկ ի՞նչ կարող է առաջարկել ԱՄՆ նախագահը: Ներկայումս ֆաղափառները փորձում են գոնե ընդհանուր գեերով դարձել, թե Մերձավոր Արեւելում գործողությունների ինչդիսի ռազմավարություն է նախադասրաստում Վաեիմգոնը եւ արդյոք հույս ունի՞ «ընդհանուր լեզու» զսնել որեւէ մեկի հետ: Ռուսաստան-Իրան-Թուրքիա «եռյակի» առաջին երկու դեմությունները զանազան դասառնումներով եմբակա են դարձել դասառմիջոցների: Նկատի ունենալով ԱՄՆ-ՌԴ սնեսական կաղերի սակավությունը, Թրամփը կարող է չեղարկել դասառմիջոցները, բայց չի կարող երաեխավորել երկրորդության հակառուսական դասառմիջոցների վերադուրը: Նախագահ Օբաման ուզում էր Իրանին ազատել դասառմիջոցների բեռնից՝ կարծելով, թե այդդիսով կհաջողվի Թեհրանին իր կողմը գրավել սարածաքանային ֆաղափառության հարցում: Նրան խանգարեցին: Տեսականորեն միայն Թուրքիան կարող է հանդես գալ հօգուս ԱՄՆ-ի, եթե վերջինս հրաժարվի Սիրիայի «ժողովրդավարական դաեիմ» ֆրդական կուսակցությանն աջակցելուց: Սակայն, ինչդե կարծում է թուրական Hurriyet երբքը, փոխարենը Թուրքիային կառաջադրեն նոր դաիհանցներ. ավելի լայն մասնակցություն «Իսլամական դեմության» դեմ ծավալված ցամաֆային գործողության, երկրի ներում ֆրդերի նկատմամբ «ժողովրդավարացման նախաձեռնության» գործընթացի վերսկսում, հրաժարում Կիդրսից եւ ԱՄՆ-ին օգնության ցուցաբերում Իրանի հետ լարված հարաբերությունների դայմաններում: Միեւրույն ժամանակ Hurriyet-ը ուեարդություն է դարձնում նաեւ այն հանգամանքին, որ Ռուսաստանի առաջարկած Սիրիայի սահմանադրության նախագիծը

եմբարդում է այդ դեմության սարածում ֆրդական ինքնավարության սեղծում: Այսդիսով, ֆրդական «խաղափարը» միաժամանակ Մոսկվայի եւ Վաեիմգոնի ձեռքին է: Որոշակի դաիին ինչ-որ մեկի «խաղում» այն կարող է դառնալ «հաղթաթուղք»: Այնդես որ Թրամփը, Մերձավոր Արեւելում Օբամայի վարչակազմի ժառանգության վերանայում սկսելով, Իրանի հետ առնակասման մեջ մեկնելով, դեռ Պուտինի հետ չհանդիդած՝ Թուրքիայի հետ դայմանավորվածություն փնտրելով՝ հայտնվում է «ֆրդական ծուղակում», որը կաղված է ոչ միայն Սիրիայի եւ Իրանի, այլեւ Թուրքիայի հետ:

Ավելին, Al Jazeera կայքը գում է, որ «Օբամայի վարչակազմի օժանդակությամբ Իրանն արագորեն վերականգնվեց որդես սարածաքանային սերություն, որը Սիրիայում հավասարակշռում է Թուրքիային եւ Սաուդյան Արաբիային», դարձավ «Ռուսաստանի մերձավոր գործընկերը, դաեիմ կազմեց Թուրքիայի հետ»: Այսեղից ծագում է գլխավոր հարցը. Վաեիմգոնին կհաջողվի՞ արդյոք Անկարային հանդել, թե իրանական ուղղությամբ գոյություն ունեն թուր-ամերիկյան հարաբերությունների նոր ուղեգծի հնարավորություններ: Երկրորդ սարեքակը Ռուսաստանի հետ «իրանական սանգո դարելն» է: Դժվարությունը հենց այն է, որ Թուրքիայի նախագահ Էրդոդանի հետ հարաբերելիս Թրամփը հանդես է գալիս որդես «Օբամայի սխալները օսկել դասրասուվող մեղավոր կողմ», իսկ Ռուսաստանի նախագահ Պուտինի հետ Մերձավոր Արեւելի հարցի առթիվ օսկելիս այլեւս հանդես չի գալիս որդես ուժեղ կողմ:

Ամերիկյան Newsweek շաբաթաիհանդեսը արձանագում է. «Մերձավոր Արեւելում անցկացված հաեւության բոլոր

բանակցություններում ԱՄՆ-ը եղել է գլխավոր խաղացողը: Այժմ Թրամփը սիդված է բախվել շհաձ իրողությանը. հաեւության համաձայնագրեր կնելու, ահաբեկչության դեմ դայֆարելու եւ սարածաքանում ամերիկացիների սնեսական օսիերը դաեւսումայելու համար նա կարող է չունենալ այլ ընտրություն, քան Պուտինի հանդեղ հիացումնի արտահայտումը, ով այդքան բարդաքեց ԱՄՆ նախկին դեկավարի նախագահության ուք սարիները»:

Իր հերթին Al Jazeera-ն կարծում է, որ «Վաեիմգոնի ներկայիս մերձավորարեւելյան բոլոր ջղաձգումները Թրամփին կվերադարձնեն այն ճհաձի մեջ, որից մեծ դժվարությամբ դուրս էր եկել Օբաման»:

Եթե Վաեիմգոնը ուժի մեջ թողնի հակառուսական եւ հակաիրանական դասառմիջոցները, աղա դրանով իսկ կամրաղդի Մոսկվա-Թեհրան դաեիմը: Ինչ վերաբերում է Թուրքիային, այդ ուղղությամբ եւս ԱՄՆ-ը սիդված կլինի դիմել աեխարհաֆաղափառ լուրջ գոհողությունների: Բայց ներկայումս Մերձավոր Արեւելում Թրամփի ֆաղափառությունները գերակայությունները խիստ անորոշ են: Խնդիրը ոչ միայն «Իսլամական դեմությունն» է, այլեւ մեկ ուրիե, ավելի լայնընդգրկում բան: Ուսի Մերձավոր Արեւելում Վաեիմգոնի ֆաղափառությունը դեմ է հասկեցվի, որդեսգի հասկանալի դառնա հետեյալը. սա աեխարհաֆաղափառ նոր քաղաիուկի սկիզբն է, թե՞ դրա ավարքը, եր սարածաքանում ԱՄՆ-ը վերջնականաղես կորցում է իր գաղիչ լծակները եւ աղեցությունը, նահանջում է, որդեսգի ուժերը կենտրոնացնի արդեն ուրիե աեխարհաքառանում:

ՋԵՄՍԱ ԲԱՂՆԱԴՅԱԼ

Միլիոնավոր ներդրումների տեսլականն անկարող է ուղղել մեր կրթական համակարգի ծուռ ողնաճարը: Կրթադաստիարակչական հսակ հայեցակարգ մշակելու փոխարեն նախարար Լեւոն Սլրսջյանն էլ իր հերթին է համակարգի կիսախարխուլ դասերը սառու: Տնօրենների մեծամեծ ձեռնարկով մշակում է կոռուպցիոն դիսկրիմինացիան: Կրթական համակարգի փլուզումը, ավարտական դասարանների առարկայական «բեռնաթափում» ծրագրում՝ կրկնուսույցի անհրաժեշտությունը մնում է անխուսափելի, խրթին ու անմասնելի ֆանի՞ անուն դասագիրք է հրատարակվել ու շրջանառության մեջ չի դրվում՝ ղեկավարելու մեծ վնաս դասառեւելով:

վորական կազմակերպության բարոզիչները այժմ անարգելի հոգեբուժություն են անում դրոշմների տարածումը՝ խեղդելով մասալ տերմինի ներառմանը, նրա ազգային-հոգեբու աշխարհընկալումը: Անարբերության անամոթ շարժումը աչք փակեցին մեծ ինչի դիմաց, աղանդավորական կառույցների մասվեցին ինքնադրստուրվելու և ազատ գործելու հնարավորությամբ՝ համուն անբարո Եվրոբարբերի հաճոյության ու նրանց սված հոնորարների: Աղանդների միջազգային ֆինանսական աղբյուրներից օգտվելով՝ մեր ղեկավարն էլ հոգեբու աշխարհը Եվրոբարբերում են անստեղծ ազգային և հոգեբու արժեքների խեղդումը Հայաստանում: Աղանդավոր «առաջադեմներ»՝ հաճախ ճանկաղ կտրող «եռվայի վկաներին», հասուն մարդ կարող է ընդ-

կանաչիմության գործում, առավելագույնը՝ դրանք որդես ցանկություն մնում են Կոնդակի վրա: Աղանդավորական կառույցները, մի Եվրոբարբերություններից օգտվելով, սնավորվել են մեր երկրում: «Եռվայի վկաները» փոխել են իրենց մարտավարությունը, այժմ թիրախում մանկահասակ երեխաներն են՝ դրոշմահասակ երեխաների Եվրոբարբերում սարածվող «Իմ դասը Աստվածաճնչից» գրքով դրա վառ օրինակն է: Պատկերազարդ գրքով մնում է, որ այն նախատեսված է երեք տարեկան և ավելի փոքր տարիքի երեխաների համար, սակայն իր դասկերպարող գրավչությամբ ու դարձ ընթերցանությամբ հասանելի է նաև տառաճանաչ փոքրիկներին: Առաջին թեման ուսումնասիրելուց հետո, երեխայի ստացած ինֆորմացիան ստուգելու համար սրված առաջին հար-

6-րդ անգամ հանրապետությունում առաջինը

Հայաստանի Հանրապետության մշակույթի նախարարությունը և Հայաստանի Ազգային գրադարանը հրատարակել են «Հայաստանի գրադարանները (վիճակագրական վերլուծություն) 2015» գրքով: Այստեղ ի մի են բերված հանրապետության գրադարանային համակարգի (թե՛ հանրային, թե՛ բուհական) 2015 թվականի աշխատանքային վիճակագրական տվյալները: Մանրամասնորեն ներկայացված են ղեկավարող համակարգի 17 բուհական գրադարաններ, որոնց թվում նաև հաշտուր Արվարձանի անվան հայկական ղեկավարման մանկավարժական համալսարանի գիտական գրադարանը: Ուսումնական ղեկավարման 6-րդ անգամ անընդմեջ գրադարանային իմնական ցուցանիշներով բուհական և հասարակական գրադարանների համակարգում առաջինն է:

Table with 5 columns: No, Name of library, Total number of books, Number of books in circulation, Number of books in reserve, Number of books in collection. Includes handwritten annotations like '2-րդ', '1-ին', '3-րդ'.

2015 թվականին գրադարանն ունեցել է 21313 ընթերցող, 1.328.338 հաճախում, 3.825.198 տպագիր նյութի (գիրք, ամսագիր, հանդես, թերթ) Եվրոբարբերություն-սաց: Տարվա միջին ծանրաբեռնվածությամբ յուրաքանչյուր ընթերցող գրադարանից օգտվել է 62 անգամ (նախորդ տարվա 56 դիմաց) և օգտագործել է 179 տպագիր նյութ (նախորդ տարվա 146-ի դիմաց): Տարվա ընթացքում գրադարանն իր գրադարանի ղեկավարող հարստացրել է 10883 միավոր նոր ուսումնական ձեռնարկներով և ամենաժամանակակից հայկական և արևմտահայկական գրականությամբ (նախորդ տարվա 7778-ի դիմաց): Բացի թղթային տպագիր նյութերից գրադարանը իր համակարգային բազայի օգնությամբ հնարավորություն է սվել ընթերցող ուսանողների, դասախոսների գրել և սեփական հասցեին փոխանցել 1.599.821 միավոր ռեֆերատ, կուրսային աշխատանք, մագիստրատական թեզ, թղթադրամակ (նախորդ տարվա 950.000-ի դիմաց): Մանկավարժական համասարանի գիտական գրադարանի ցուցանիշները՝ իմնական մրցակից երեւանի ղեկավարող համալսարանի Սարգիս և Մարի Իզմիրյանների անվան գիտական գրադարանի ընթերցողների ցուցանիշը գերազանցում են 3069-ով. հաճախումը՝ 2,9 անգամ, սացողը՝ 2 անգամ:

Գրադարանային ցուցանիշներով Մանկավարժականի գիտական գրադարանը առաջինն է նաև հանրապետության հասարակական գրադարանների համակարգում: Ընթերցողների թվով զիջում է միայն Ազգային գրադարանին, սակայն 5 անգամ գերազանցում է վերջինիս հաճախումների թվով (Ազգային գրադարանի 2015 թ-ի հաճախումները ընդամենը 262.513 են), 2,4 անգամ սացող թվով: Հասարակական մյուս գրադարանների՝ ՀՀ Գիտությունների Ազգային ակադեմիայի հիմնարար գիտական գրադարանի, Խնկո Արդուր անվան Ազգային մանկական գրադարանի վիճակագրական տվյալներն ավելի ցածր են:

Մանկավարժական համասարանի գիտական գրադարանի հաջողությունները համալսարանի ղեկավարության արդյունավետ ղեկավարման և կոլեկտիվի նվիրված աշխատանքի արդյունք են, ինչպես նաև գրադարանում իրականացվող ու տպագիր նյութի որոնողական ընթացքի միջոցառումները (ամենամյա լավագույն ընթերցող միջոցառում և նույնանուն գրքովի հրատարակում, «Չորեքշաբթի» գրական ակումբի ամենաբարձր հանդիմանում և «Չորեքշաբթի» գրական ժողովածուի հրատարակություն, երկարացված աշխատանք, Եվրոբարբեր և կրթական օրերին բաղաձայնների ստասարկում):

ԱՆՆԱ ՄԱՐՏԻՔՈՅԱՆ, ընթերցարահների բաժնի ղեկ

Եռվայի դրոշմը է հասել, ո՞վ է սերը

ցին են ուզում հրավիրել ձեր ուսուցչությունը «Հարցրեք ձեր երեխային, թե... ինչ է Աստու անունը, որտեղ է աղբյուրն Եռվայի, ինչ է նա ստեղծել»:

Այնհայտ է, այս գրքով չափազանց լուրջ մարտահարվել է ուղղված հայ ժողովրդի ազգային անվանագրությունը, նրա հոգեբու արժեքներին: Մինչ Հայ եկեղեցու դասնությունն առարկան դասավանդվում է հանրակրթական դրոշմների միջին դասարաններում, «Եռվայի վկաները» ծրագրավորված, մեկ ֆայլ առաջ անելով, անցել են գրոհի՝ թիրախում ունենալով սարակալ դասարանների առավել խոցելի ու անդաճող երեխաներին: Գրքով ավարտվում է այս փոքրիկ բանաստեղծությունով.

«Հայելու մեջ մայր ի՞նչ, Ու տես՝ ինչքան լավիկն էս, Եռվայի ստեղծածն էս, Նրա փոքրիկ հրաճն էս»:

Տեսական ժամանակ զբաղեցնելով ՀՀ կրթության նախարարի դասարանը, դարձնում է Սլրսջյանը նոր է նկատում դասագրքերում (եւ ոչ միայն) «բեկումնային փոփոխություններ» կատարելու հրամայականը: Ավանդ, Կրթության ազգային ինստիտուտի բարեփոխումներ առավել միայն գեղեցիկ հայերեն արտահայտություն է և ուրիշ ոչինչ... Եռվայի դրոշմը է հասել, ո՞վ է սերը...

Նեսոցիալիստական Եվրոպայի հայերը մեկ գրքում

Անցյալ տարեվերջին «Բյուրախ» հրատարակչությունը (Զյուլն-Վայմար-Վիեննա) հրատարակել է «Հայերը հեսոցիալիստական Եվրոպայում» հոդվածների ժողովածուն (անգլերեն): Այն խմբագրել են մարդաբան Կոնրադ Շիկիերսկին (Լեհաստան) և Լայոպիգի համալսարանի դոկտոր, դասաբան, սլավոնագետ, հրադարակախոս Շեֆան Թերբսը (Գերմանիա): Կոնրադ Շիկիերսկին եղել է ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի հայցվոր, զբաղվում է մերօրյա հայ Սփյուռքի, Հայաստանի կրոնական իրավիճակի ուսումնասիրությամբ՝ սոցիալ և մշակութային մարդաբանության տեսանկյուններից: Մշակութային մարդաբանության, սոցիոլոգիայի և տարածաշրջանային ուսումնասիրությունների մասնագետները ներկայացրել են Արեւելյան Եվրոպայի երկրներում հայ համայնքների ներկա զարգացումները: Այդ համայնքները թե՛ զգնվում են ընդհանուր հեսոցիալիստական ժամանակի և տարածության մեջ, միայնակից մշակակալորեն տարբերվում են իրենց դասնության, ինքնության և սոցիալ-մշակութային առանձնահատկությունների առումով:

Հասրը բացվում է Շեֆան Թերբսի առաջաբանով: Ժողովածուն ընդգրկված են հոդվածներ տարբեր երկրների հեղինակներից, որոնք են՝ Կոնրադ Շիկիերսկիի «Ուսումնասիրելով հայությունը հեսոցիալիստական Եվրոպայում. խնդիրներ և հեռանկարներ», Վիկտոր Դյալովի «Ժամանակակից Ռուսաստանի հայերը. ինտեգրման սփյուռքային ռազմավարությունը», Ուլրիխ Ցիմերի «Չկայունացած ինքնու-

թյան բանակցություններ. Կրասնոդարի երկրամասի հայ համայնքը», Անթոն Ֆլայերի «Հայ վերադարձողները Ռուսաստանից. դայալ վերաինտեգրման և վերադարձման միջոց», Թիմոթի Զ. Բլաուվելի «Եվրոպայի Բեռլինի «Հայերը ժամանակակից Կրասնոդարի կայացման գործում», Դավիթ Դավթյանի «Հայ համայնքը հեսոցիալիստական Ուկրաինայում», Լիդիա Պրիսայի և Յոն Զետնոֆոնսովի «Հայերը Սոլոդովայի հանրապետությունում. ժողովրդագրական, մշակութային և կրոնական աստիճաններ», Անդրեյ Տիխոմիրովի «Հայերը Բելառուսում երեկ և այսօր», Ադամ Թադեոսյանի և Ալինա Պոդոսյանի «Միջմշակութայինությունը որդես մասնավոր երկխոսություն. մի հայ տարագիր ընթացիկ ամենօրյա դրակիկան Լասվայիում», Բրիգիտա Դավթյանի «Ինքնության կազմումը դասնությունների մեջ. Եսոնայի հայ համայնքի գործունեությունը», Լուկաշ Լոսոցկիի «Հետխորհրդային հայկական տարագրությունը Լեհաստանում», Հակոբ Ասատրյանի «Հայերը Չեխիայի Հանրապետությունում. համայնքի կազմավորումը», Հակոբ Մաթեոսյանի «Հայ սփյուռքային համայնքները Հունգարիայում», Իեսվան Հոբլաթի և Իլֆա Վերեսի «Ռումինիայի հայերը. մշակութային ռազմավարություն և ղեկավարող ֆալակաություն», Սիրանու Փափազյան-Դանիելյանի «Հայերի համայնքային կյանքը հեսոցիալիստական Բուլղարիայում» և Կոնրադ Շիկիերսկիի «Ամբողջացնելով դասնությունը. հայերը հեսոցիալիստական Եվրոպայի այլ երկրներում»:

«Հայագիտակը» 25 տարեկան է. հրատարակչությունը ֆառոր դարում լույս է ընծայել շուրջ 200 անուն հայագիտական կոթողային աշխատություններ, հայ դասական եւ ժամանակակից հեղինակների երկերի ժողովածուներ, սեղեկատուներ, դասկերտագրեր, հուշանվերային կառուցվածքներ և փառերկազմ գրքեր:

Հասկադեա ուժագրավ են «Հայերն աշխարհում» (1995) սեղեկատու բառարանը, «Ամենայն հայոց կաթողիկոսներ» (2001) դասկերտագիրը, Ն. Աղոնցի «Հայկական հարց» (1996) եւ «Հայաստանի ոսկեհամբ» (2006) հոդվածների ժողովածուները, Ֆ. Դոստաևոյու «Արեւելյան հարց» (2007) օրագրությունը (ռուսերեն), մանահանությունը վերահրատարակվել են 3. Շիթթերգերի 1886-ին տպագրված «Ճանադարհորդությունը» (2012), Ս. Գլինկայի եւ Վ. Աբազայի ուսումնասիրությունները, Ղ. Ալիբանի «Սիսական», «Շիրակ», «Այրարաս» աշխատությունները եւ Սայաթ-Նովայի խաղերի՝ Գեորգ Ախվերդյանի հրատարակած (1852) ժողովածու, Գ. Ջանեյանի «Եղբայրական օգնությունը»:

«Գիր» մասնաձեւով լույս են տեսել «Գանձարան հայ հին բանաստեղծության» (2000) ժողովածու, Գ. Թումանյանի (2001), Ա. Իսահակյանի (2001), Վ. Տերյանի (2005), Ա. Բակունցի (2009) ընթերցանները, Ե. Չարենցի «Վերջին խոսք» (2007), Գ. Մաթետոյանի «Սոցիալական թղթի առջեւ» (2004) ժողովածուները: 2011-ին լույս են տեսել «Վահան Տերյան: Տերյանագիտություն եւ մասնագիտություն» մեծադիր հատոր, Ռ. Դավոյանի «Ընթերցան», 2016-ին՝ «Մաշտոցի միջին Սեւակ» հայերեն, ռուսերեն ժողովածու, Գ. Եղոյանի «Ընթերցան», Գ. Գովեյանի «Անժամանակությունը»:

Առանձնահատուկ դեմք է նշել Ա. Իսայանի կազմած «Սեւ գիր: Նշանավոր օտարերկրացիները թուրքական ուղիների եւ Հայոց ցեղասպանության մասին» (հայերեն՝ 2011, ռուսերեն՝ Երեւանում 2011-ին, Մոսկվայում՝ 2012-ին, թուրքերեն՝ 2013, անգլերեն՝ 2014) եւ «Երկիր դախսավայր. օտարերկրացիները Հայաստանի եւ հայերի մասին. հնագույն ժամանակներից մինչեւ մեր օրերը» (2014) ժողովածուները:

1998-ից հրատարակում է հուշանվերային փառերկազմ գրքերի մասնաձեւ: Լույս են տեսել Գ. Նարեկացու, Ե. Չարենցի, Գ. Թումանյանի, Վ. Տերյանի, Ա. Պուլիպի, Ը. Ռուսթամյանի, Ս. Եսենինի, Բ. Օկուջավայի, Տիգրան Պետրոսյանի եւ այլոց փառերկազմ գրքերը:

«Հայագիտակի» խմբագրական խորհրդի մեջ են ընդգրկված հայ գրականության եւ մշակույթի անվանի գործիչներ Ռազմիկ Դավոյանը, Տիգրան Մանուկյանը, Ռոբերտ Ամիրխանյանը, Ռոբերտ Ելիթեկյանը, Գեորգի Եղոյանը, Ալբերտ Նալբանդյանը, Հակոբ Ավետիսյանը, Երվանդ Տեր-հաչատրյանը, Հակոբ Մովսեսյանը, Հովհաննես Գրիգորյանը, Ալբերտ Իսայանը:

1. ՀՈՎՃԱՆՆԵՍ ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ, ԵՐԿԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆ 3 ՀԱՏՈՐՈՎ

Երկու տարի հետո, 2019-ի տարեկազմի համայն հայությունը մեծ շուկայի նշան է հայ ազգային մեծ բանաստեղծ Հովհաննես Թումանյանի ծննդյան 150-ամյակը:

Հոբելյանական միջոցառումներից ամենաէականը, մեր կարծիքով, նրա գեղարվեստական երկերի, թարգմանությունների, հրատարակատեսության եւ նամակառու հրատարակությունն է հրատարակչական, տպագրական, կազմարարական բարձր որակով, այնպիսին, ինչպիսին վայել է Ամենայն հայոց բանաստեղծի ժառանգությանը:

Մինչեւ օրս տեսարանական առումով կատարված է մեծ աշխատանք. նկատելի ու

նեմ նրա երկերի ֆառահատարակը, որ լույս է տեսել 1969-ին, ինչպես նաեւ աշխատանքային երկու հրատարակություններ՝ հս. 1-6 1940-1959-ին եւ Երկերի լիակատար ժողովածուն 10 հատորով 1989-1999-ին՝ Էդ. Ջրբաբյանի խմբագրությամբ: Սակայն այդ հրատարակությունների, հասկադեա Լիակատարի, դրվագաֆակառու որակը, մեղմ ասած, զիջում է բնագրագիտական այն մեծ ու ծավալուն աշխատանքին, որ կատարել են թումանյանագետները:

Հրատարակչական եւ դրվագաֆակառու միջազգային չափանիշներին համադասարան բարձր որակով Գ. Թումանյանի «Ընթերցան» երկու անգամ (2001, 2016) լույս է ընծայել «Հայագիտակ» հրատարակչությունը Գ. Մաթետոյանի առաջադրանքով եւ Ա. Ինձիկյանի կազմած տարագրությամբ: «Հայագիտակը» այժմ նախատեսարանական աշխատանքի մեջ ներգրավվելով թումանյանագիտական բոլոր կարող ուժերին՝ հրատարակության է դասարանում մեծ բանաստեղծի ձեռնով գրված բոլոր ավարտուն ստեղծագործությունների ժողովածուն երեք մեծադիր հատորով, համառոտ ծանոթագրություններով:

Եռահատոր ժողովածուն, որ կազմելու է 3000 էջ, եւ լույս է տեսնելու 2018-ին, աչ-

անարգ թեմանու դեմ հանուն Արցախի եւ դասական ճեմարանային, մեզանում ի հայտ են եկել արտաքին թեմանուց առավել վստահավոր ու ֆողարկված, Գ. Թումանյանի բառադասարանով ասած՝ «գեթեմաբար արարների եւ հացկատակ խաղերի» ընդունակ հայ մտավորականներ, ովքեր օրը ցերեկով ոչ միայն անարգում են մեր ազգային սրբությունները, այլեւ ջուր են լցնում մեր թեմանու ջրաղացին: Խոսքը առաջին հերթին վերաբերում է մեր համազգային կողմնորոշում՝ Սուրբ Վարդան Մամիկոնյանի հասցեին հրատարակ նշանավոր գրավոր եւ բանավոր մեղու-ժամական հերյուրանքներին:

Ի դասարանական հակադասման եւ հակազգային այդ դրսեւորումների, «Հայագիտակ» հրատարակչությունը հրատարակության է դասարանել «Սուրբ Վարդան Մամիկոնյան» ժողովածուն, որտեղ տեղ են գտել Եղիշեի, Ծորհալու, Ալիբանի, Գաբրիել Պասկանյանի, Պետրոս Դուրյանի, Ռաֆայել Պասկանյանի, Ջիվանու, Ավետիս Իսահակյանի, Լեոյի, Դերենիկ Դեմիրճյանի, Հակոբ Մարթայանի եւ այլոց արձակ ու չափածո խոսքերը Կարմիր Վարդանի մասին:

Գրքի ծավալն է 30 հրատ. մամուլ, տպագրական 1000 օրինակ: Հրատարակչական

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿ

2017-2018 թթ. հրատարակչական ծրագրեր

փ է ընկնելու տառատեսակի, ձեւավորման, էջադրման ինֆրաստրուկտուրային, բարձրորակ թղթով եւ կազմարարական ինֆրաստրուկտուրային:

Ժողովածուի հրատարակչական եւ տպագրական ծախսերը կազմում են 20 (սառն) միլիոն դրամ:

2. ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՈՒԹՅԱՆ

Բազմաբնույթ եւ բազմահատոր հայոց դաստիարակների կողմից մինչեւ օրս չունեմ «ժամանակագրություն հայոց դաստիարակության» մի հիմնարար գիր ոչ միայն օտար, այլեւ հայերեն լեզվով: Մինչդեռ այդ գիրը, հասկադեա օտար լեզուներով, կլինի ամենայն հայոց դեմադանը միջազգային բոլոր լսարաններում ու դաստիարակական գրատեղանքների վրա, որտեղ Արթուրյանը միլիոնավոր օրինակներով տարածում է կեղծիք ու գրգռություն:

«Հայագիտակ» հրատարակչությունը իր փառերկազմ «Սեւ գիր» եւ «Երկիր դախսավայր» համագիտարանային ժողովածուներից հետո ձեռնամուխ է եղել հրատարակելու «ժամանակագրությունը»: Գրքի ստեղծմանը մասնակից են դաստիարակներ, հնագետներ, ազգագրագետներ, աշխարհագրագետներ, սննդագետներ, մշակութաբաններ, գրականագետներ, փառերկազմներ: Գրքի ծավալը մեծ է, շուրջ 1000 էջ, 1750 լուսանկար եւ փառերկազմ: Մեծ տեղ է հասկադեա օտար նշանավոր մարդկանց խոսքերին:

Հայերեն տարբերակի հրատարակչական եւ 1000 օրինակի տպագրության ծախսերը կազմում են 12 (սառներկու) միլիոն դրամ:

3. ՍՈՒՐԲ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆՅԱՆ

Վերջին ֆառոր դարում, երբ հայ ժողովուրդը կենաց ու մահվան կրիվ է մղում

եւ տպագրական ծախսերը կազմում են 3 (երեք) միլիոն դրամ:

4. ՀԱԿՈՒ ՊԱՐՈՆՅԱՆ, ԵՐԿԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆ 2 ՀԱՏՈՐՈՎ

Հայ մեծ երգիծաբան Հակոբ Պարոնյանի երկհատորյակի հրատարակությամբ սկիզբ է դրվում «Արեւմտահայ գրականություն» մեծ դաստիարակ ունեցող մասնաձեւ:

Վերջին ֆառոր դարում Գ. Պարոնյանի երկերը չեն հրատարակվել եւ ժամանակակից հայ ընթերցողը գրեթե անհաղորդ է մնացել Ամենայն հայոց երգիծաբանի ստեղծագործությանը:

«Հայագիտակ» հրատարակչությունը երկհատորյակը հրատարակչական եւ տպագրական բարձր մակարդակով լույս կընծայի 2017-ին:

Մեր կարծիքով Մեծն Պարոնյանի խոսքը զվարթություն եւ խորություն կհաղորդի մեր օրերում արեւմտահայ թափանցող գրքի ու մակերեսային ընկալումներին:

Ժողովածուի ծավալն է 100 մամուլ: Հրատարակչական եւ տպագրական ծախսերը կազմում են 8 (ութ միլիոն) դրամ:

5. ՀԱԿՈՒ ՄԱՅՈՒՐԻ, ԵՐԿԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆ

«Հայագիտակ» հրատարակչությունը «Արեւմտահայ գրականություն» մասնաձեւով հրատարակության է դասարանել հայ արձակի մեծ վարդեա Հակոբ Մանուրու դաստիարակների եւ հուշագրությունների մեծադիր հատոր, որի դաստիարակը մեզանում չափազանց մեծ է: Գրքի ծավալն է 50 հրատ. մամուլ, ծախսերը կազմում են 4 (չորս միլիոն) դրամ:

6. ԱՆՁԱՐԱՆ ՀԱՅ ՆՈՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂՈՒԹՅԱՆ

2000-ին «Հայագիտակը» լույս է ընծա-

յել «Գանձարան հայ հին բանաստեղծության» մեծադիր հատորը (992 էջ) Պողոս Խաչատրյանի աշխատատեսությամբ. այժմ հրատարակության է դասարանել «Գանձարան հայ նոր բանաստեղծության» ժողովածուն, որն ընդգրկում է Սայաթ-Նովայից մինչեւ Պարոյր Սեւակ ընկած ժամանակաշրջանը: Բացի բանաստեղծներից գրում տեղ են գտել նաեւ նշանավոր թարգմանիչներ՝ Մանուկ Սարգսյանի եւ Հովհաննես Մասեղյանի թարգմանությունները: Հավելվածում հրատարակվելու են նաեւ մեղուներ օտար լեզվով գրած հայ հեղինակների ստեղծագործություններից: Գրքի ծավալն է 60 մամուլ, հրատարակչական եւ տպագրական ծախսերը կազմում են 5 (հինգ միլիոն) դրամ:

7. ՀԱՐՅՈՒՐ ՆՇԱՆԱՎՈՐ ՀԱՅԵՐ

Գրում առաջին անգամ ներկայացվելու են բոլոր ժամանակների հայրուր նշանավոր հայերը՝ հրատարակչական մեծ խորհրդի փնտրության արդյունքներով: Գրքի ծավալն է 240 էջ, հրատարակչական եւ տպագրական ծախսերը կազմում են 2 (երկու միլիոն) դրամ:

8. ՀԱՅՈՒ

Այս ինֆրաստրուկտուրային հեղինակներն են նշանավոր հայերը սկսած Մովսես Խորենացուց վերջացած Դերենիկ Դեմիրճյանով: Գրքի բուն նյութական է ինֆրաստանաչում եւ կատարելագործում: Գրքի ծավալն է 30 հրատ. մամուլ, ընդհանուր ծախսերը կազմում են 3 (երեք միլիոն) դրամ:

9. ԵՐԿԻՐ ԴՐԱՄՏԱԿԱՅԻՆ. ՕՏԱՐԵՐԿԱՅԻՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՎ ՀԱՅԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱՍՏԱՎՈՐՅԱԼ ԺԱՄԱՆԱԿԱՆԵՐԻՑ ՄԻՆՁԵՎ ՄԵՐ ՕՐԵՐԸ, հատոր II

2014-ին «Հայագիտակ» հրատարակչությունը լույս է ընծայել Ա. Իսայանի կազմած «Երկիր դախսավայրի» առաջին հատորը Կարեն եւ Սամվել Կարապետյանների հովանավորությամբ:

Պատասխան է նաեւ գրքի երկրորդ հատորը, որը նախորդ հատորի նման ընդգրկում է 300 նշանավոր օտարերկրացիների վկայությունները: Գրքի ծավալն է 45 հրատ. մամուլ, հրատարակչական եւ տպագրական ծախսերը կազմում են 6 (վեց միլիոն) դրամ:

10. ՀԱԿՈՒ ՄԱՐԹԱՅԱՆ. ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ. III հատորով

Մեծ հայագետի այս բազմահատորյակը, որ 2004-2015 թթ. լույս են ընծայել «Մարմարա» օրաթերթը եւ Ուսուցչաց հիմնարկը, ընդգրկում է հնագույն օրագրից մինչեւ 1920-ը: Գրում տեղ են գտնելու նաեւ բազմակուսակ լեզվաբանի ուժագրավ հոդվածները: Գրքի ծավալն է 150 հրատ. մամուլ, հրատարակչական եւ տպագրական ծախսերը կազմում են 14 (սասնչորս միլիոն) դրամ:

11. ԵՐԵՎԱՆ ՊԱՏԿԵՐԱԳԻՐԸ

Գրքն ընդգրկում է Երեւանի համառոտ դաստիարակները հնագույն ժամանակներից մինչեւ մեր օրերը: Զգալի տեղ է հասկադեա հայ եւ օտար հեղինակների վկայություններին: Պատկերների թիվը հասնում է շուրջ 300-ի: Գրքի ծավալն է 25 հրատ. մամուլ, հրատարակչական եւ տպագրական ծախսերը կազմում են 4 (չորս միլիոն) դրամ:

«Հայագիտակի» հրատարակչական խորհուրդը լիազորված է, որ հայերենի եւ արտերկրի բարեգործական կազմակերպությունները, մշակութային հիմնադրամները, այդ թվում Հայկական բարեգործական ընդհանուր միությունը, Գալուստ Կյուլեբենկյան հիմնադրությունը եւ բազմաթիվ այլ կազմակերպություններ ու մասնավոր անձիք երկրի համար այս բախտորոշ ժամանակներում, երբ մոլեգնում է արժատեսություններն ու օտարախոսությունը, կանսատ մեր խնդրանքին եւ իրենց նյութաբար կբերեն հայ Գրքի եւ Մշակույթի մեր այս նախաձեռնություններին, որոնք ազգային ինֆրուկտուրայի եւ գիտակցության հիմնասյունն են:

Հայագիտական փառերկազմի ԳԿ ԳԳ, Բ. Երեւան 0009, Իսահակյան 28 ԳԿԳԳ 01503592
Հայկերենում բանկ ԲԲԸ, Մյասնիկյան մ/ճ AMD 163038109407, USD 163038120990, EUR 163038121006, RUB 163038121014
հեռ.՝ +374 10 54 01 27
քջջ.՝ +374 94 990 299, +374 994 994
www.hayagitak.am. e-mail: info@hayagitak.am

Ազգայնականություն

Թիվ 6(308)
17 Փետրվար,
2017

ՇՆՈՐԱՎՈՐ ՏԱԲԳԱԲՁԳ

Ութսոդանի սագնադներ

Հայրենիք ենք այս հողը անվանել
կիսակախյալ կամ կիսաանկախ...
Եթե միջոց այդ «կիսան» էլ հանենք
ավելի շատ կախյալ, քան թե՛ անկախ:
Սա իմ երկիրն է՝ փոքր, անհարմար,
որ հազիվ ութ տոկոսը է սեղավորում...
- Իսկ ութ տոկոսը շատ քիչ է համար
ոտիդ դիտելով թե՛ անհոգի հողում:

Ես գրում եմ, որդեսպի ազատեմ ինձ ինձնից,
- քանզի երբ Տերը հոգևոր մեզ տնայն
սերներ է գրում, որ հացը ձեզ հանձնեն,
իսկ ինձ դառնում լույս հարմար ու մղե՛րը չոր՝
այնժամ թվում է՝ կյանք եմ վերադառնում,
եւ աշխարհն էլ աչքիս դառնում է ընդունելի,
եւ գրանդը մոլորակ, որ մոլոր ստեղծ է էլի-
աչքիս... բանաստեղծի կերպարան է առնում:

Ես մեղադրյալ չեղա, չեղա դատավոր,
չեղա պետական մեղադրող՝ դատախազ,
բայց ամենը, ինչ տեսա օրավոր-
օրավոր քաջեց իմ սրտին մի խազ,-
եւ եթե եղա՝ եղա լույս վկա,
եւ վկայեցի իմ տողերում կյանքը...
- Որ վայելեց վերը հիշված տակաճառը,
իսկ վարում՝ ինձ գրեց կյանքի ընթերակա:

Քո սարիում չկային արդեն ոչ Չարենցը,
ոչ Մեծարենցը,
ոչ Վարուժանը, եւ ոչ էլ՝ Սիմանթոն,
եւ ոչ մոլորակ Թումանյանը, Մեծը,
եւ աղոթում էր լույս Իսահակյանը, ով ընկել էր մահի,
որովհետեւ վերջին փաստ սովետաբար
ոչինչ չգրեց՝ յուր գրչին արժանի...
- Էլ ի՞նչ ես բողոքում ինձի քեզանից:
- Եվ գրում ես կարգին, եւ դեռ՝ մեծակասարում:

Հողը բառերով չեն պահում:
- Հողը բառերով են պահում,
հողը հերկելով են պահում,
հողը սերմելով են պահում,
հողը ջրելով են պահում,
հողը բրդելով են պահում,
հողը կառնելով են պահում,-
մեջը հանգչելով են պահում:

Դու, որ վատ խոսքեր չխնայեցիր-
ես քեզանից լա՛վ գիտեմ իմ երկրի վատը,
որովհետեւ որ կողմը նայեցի-
տեսա, որ վատը ավելի շատ է,
բայց դու, որ դատել ես վատի բլբուլ
եւ իմ վատը իմ աչքն ես կոխում-
եւ Ամերիկյան սեպույն ռահաբ-լոխում,-
ո՛վ ես դու. քամուց քշված սարի սմբուլ:

Բանաստեղծի սենյանքը
Անմահություն չեմ ուզում-
ես երկար կյանք եմ ուզում,
ես երկար կյանք չեմ ուզում-
ես ուրախ կյանք եմ ուզում,
ես ուրախ կյանք չեմ ուզում-
ես առողջ կյանք եմ ուզում,
ես առողջ կյանք չեմ ուզում-
ես լեցուն կյանք եմ ուզում,
ես լեցուն կյանք չեմ ուզում-
ես խոհուն կյանք եմ ուզում,
ես խոհուն կյանք չեմ ուզում-
իմաստուն կյանք եմ ուզում,
իմաստուն կյանք չեմ ուզում-
ավարտուն կյանք եմ ուզում,
ու ետմահո՛ւ իմ կյանքում-
անմահություն՝ ան ուզում*:

* P.S. Խեղճ ցանկություն բավականին,-
Բայց մարդկային, բայց մարդկային...
Ե. ՉԱՐԵՆՑ

Միակ բանաստեղծն էր, որի փերվածները մեր
թերթը հյուրընկալում էր բացառության կարգով:
Պատահաբար ոչ թե հեղինակի ուսանողական ըն-
կերս լինելը էր (ուսանողական ընկերներիցս շա-
տերն են գրող դարձել, ոմանք՝ վավերական գրող-
ներ), ոչ էլ նրա համար, ես կասեի՝ ահաբեկող
դրոնումներից ունեցածս վախը, այլ՝ մեր առօրյա,
իրական կյանքի հեղձ, հակասությունները, գրե-
կություններն անգամ մերկադարանոց, անար-
վեստ արվեստով մերկայացնելու, դասկերտելու կա-
րողությունը, որը սեղ-սեղ փայլասակում էր սա-
ղանդի շեղ առկայծումներով, ինչը առավել հա-
րիր է ոչ գրական մամուլի մերկայացուցիչ
«Ազգ»ի համար:
Այսուհանդերձ, ասեմ անկեղծորեն, իր գրածնե-
րից շատերը չեն ընդունել: Թե՛ «Քրոնիկոն»
(1996), թե՛ «Նոր ֆրոնիկոն» (2007) ժողովածուներ-
ը ինձ նվիրելիս ասել են մույնը, կամ գրեթե
մույնը՝ երբ դրանք ընթերցելու համար ընդամենը
մեկ շաբաթվա դաշնամուսիկ սալուց եւ միայն
սղավորությունս (նախադաս գրուցանում էր՝
կարծիք չի) արտահայտելու արժանությունը, մե-
րկայանում էր ճիշտ օրին ու ժամին: «Դավիթ, ա-
սում էի, եթե ես լինեի գրիդ խմբագիրը, առն-
վազն 50 տոկոսը կթափեի, գրիդը նախ կվնասեի
չղատառաբանված նախադասական, գրե-
հիկ, երբեմն հայիոյախառն գրությունները, որից
հետո կմնար ուրձոս, կրֆոս բայց մաբուր կետը»: Նա-
խադաս գիտեի դասասխանը՝ «ինձ ոչ ոք չի կա-
րող խմբագրել, սրբագրել, կրճատել»: Իրավ էր, ոչ
ոքի չէր թողնի մոտ գալ գրիդ: Եվ արդեն, խոսքը
մեր մեջ, ո՛վ, ո՛ր խմբագիրը գլուխը կդնե նրա գիր-
քը խմբագրելու թրի սակ:
Հակառակ 70-ականների մեր բոհեմական
սերնդին դասկանելուն, ճգարիս էր, ներքին կար-
գադախությամբ, բառի իմաստի խորքերը թափան-
ցելու հմտությամբ, բացառիկ անկեղծությամբ:
Օժտված բանաստեղծն էր նա, կրֆոս եւ խիստ ան-
միջական, որի լավագույն փերվածները
վկայությունն են իր ժամանակի թավալումների եւ
սվայսանմանների:
Անակնկալորեն հեռացավ կյանքից, 72 տարե-
կանին. մի քանի տարի հիվանդ նրան, կարգանք մասն:
Տ. Ա.

Նաիր ՅԱՆ

Մնջախաղի թատրոնի գրապալատի տեղում

ՀՀ մշակույթի նախարար փետրվարի 15-ին, ժամը 12:30-ին, մն-
ջախաղի դեպարտամենտի գեղարվեստական դեկավար և գլխա-
վոր ռեժիսոր Ժիրայր Դադայանին ժամադրել էր Հայաստանի ազ-
գային գրադալատի դիմաց: Մուտքի առաջ Արմեն Ամիրջանն անակն-
կալ մասուցեց Ժիրայր Դադայանին՝ նրան հանձնելով կարմիր ժա-
դավենով զարդարված մի մեծ բանալի. «Շնորհավորում եմ. մնջա-
խաղի թատրոնը սեփական սարածք ունի եւ կարող է իր հարկի սակ
ստեղծագործել, ունենալ դահլիճ, հանդերձարան, հանգստի ան-
կյուն, ճեմասրահ, հարդարասենյակներ, փորձասենյակ ու այն ան-
մեծն, ինչն անհրաժեշտ է թատրոնին»:

Բանալին հանձնելուց հետո բոլորը բարձրացան գրադալատ, ու
նախարարը Ժիրայր Դադայանին ցույց սվեց այն սարածքը, որը ՀՀ
նախագահի հրամանագրով հանձնվել է մնջախաղի դեպարտամենտի
թատրոնին: Արմեն Ամիրջանը դեռ նախորդ տարեկալը եր սեղեկաց-
րել, որ վերակազմավորումների արդյունքում գրադալատը միացվել է
Հայաստանի ազգային գրադարանին: Տեղափոխման աշխատանք-
ներն ընթացի մեջ են: Գրադալատի աշխատակիցները նախարարի
մերկայությամբ բողոքի ու դժգոհության այլի բարձրացրին. «Իսկ ի՞նչ
է լինելու մեզ հետ, երկուշաբթի օրվանից մեզ ի՞նչ է սղասվում, որսե՛ղ
ենք աշխատելու»: **Արմեն Ամիրջանը** վստահեցրեց, որ ոչ մի աշխա-
տակից դրսում չի հայտնվի. ամբողջ գրադալատն աշխատակիցներով
հանդերձ՝ կսեղափոխվի ազգային գրադարան, որսեղ կսկսվեն սղա-
գիր նյութի թվայնացման աշխատանքները: Գրադալատը կգործի՝ որ-
դես առանձին սոսրաբաժանում, իսկ նախկին սարածքը կօգտագոր-
ծի մնջախաղի թատրոնը: Նախարարը նսեց, որ դեպարտամենտը զգալի
մերկայաններ է անելու, որդեսպի շեմը համադասասխանեցվի թատ-
րոնի դասանջներին: Առաջիկայում կկազմվի նախահաճիվ, ճար-
տարադեսի հետ նախագիծ կմշակվի, եւ հետց այս սարվանից շինա-
արական աշխատանքները կսկսվեն: Առայժմ դարձ չէ, թե խոսքն ինչ
չափի գումարի մասին է: Արմեն Ամիրջանը վստահ է, որ մերկայաններն
արդարացված են լինելու. մնջախաղի թատրոնը կդառնա կարտուրա-
գույն կենսոն եւ իր խաղացանկով, գործունեությամբ կգրավի ոչ
միայն հայ հանդիսատեսին, այլեւ օտարերկրացիներին, քանի որ այս
ժամը Երջանցում է լեզվական խոչընդոտները:
Ժիրայր Դադայանն ու մնջախաղի թատրոնի դեսասաններն ուղ-
ղակի ցնծում էին՝ չհավասարվել հրաժեհին. նրանք հասցե ունեն, այ-
լեւս չեն դեգերելու սեղից սեղ, այլ մարդավարի աշխատելու, ստեղծա-
գործելու են: «Վստահեցնում եմ՝ Արմեն Ամիրջանը հաջորդ անակն-
կալի համար նոր հասցեով է գալու՝ մնջախաղի դեպարտամենտի թատրոն:
Վերջին փաստ սարում այս թատրոնը ես եմ դեկավարում ու այդ ան-
բողջ ընթացքում դարբերաբար բարձրաձայնել եմ սեփական սանիք
ունենալու անհրաժեշտության մասին, ինձնից առաջ ես սաներեք
սարի շեմի հարցն առկա է եղել: Անհավանական է. ընդամենը եր-
կու ամսում խնդիրը լուծվեց: Խոստանում եմ շատ կարճ ժամանա-
կում անակնկալներ մասուցել բոլորիդ: Իսկ ամենամեծ անակնկալը
կլինի թատրոնի բացման ժամանակ: Սա գրադալատի՝ դասական
նշանակության շեմն է, հետեաբար գիր-գրականության էներգետի-
կան զգացվում է: Մեր առաջին մերկայացումը խորհրդանշաբար գր-
ի թեմայով կլինի, իսկ գրադալատի աշխատակիցները յուրաքանչյուր
մերկայացմանը հասուկ հրավիրված կլինեն»,- ուրախությունն ու
հրճվանքը չզսղեղով՝ ասաց **Ժիրայր Դադայանը**:
Կախված շինարարական աշխատանքների ընթացքից՝ մնջախա-
ղի թատրոնը նոր հասցեում կբացվի ամենաուշը հաջորդ տարի: Այս-
տեղ կգործի նաև երիտասարդական ստուդիա, կսեղախալվի Լեոնիդ
Ենգիբարյանի անվան մնջախաղի միջազգային փառասոնի գրա-
սենյակը: Մնում է, որ գրադալատի ճասագիրն էլ լավ դասավորվի,
աշխատակիցները գոհ մնան ստեղծված իրավիճակից ու իրենց նոր
աշխատավայրից:

Սաղաթել ՉԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

Այս օրը լրանում է հայ կինոյի Երջադարձային նշանակություն ունեցող ստեղծագործություններից Հենրիկ Սալյանի «Եռանկյունի» կինոնկարի ստեղծման 50 տարին: Այդ առթիվ բարգմանաբար ներկայացնում ենք Երևանի «Կոմունիստ» թերթում (1967, հունիսի 3) տղազրված արձակագիր Սաղաթել Շարությունյանի հոդվածը:

Եկրան բարձրացավ «Հայֆիլմի» «Եռանկյունի» նոր կասակերգությունը: Խոսքն այստեղ ոչ մեծ ֆադաֆի խոսք մի արվարձանում կուրած փոփոխ դարբնոցի մասին է: Երբ ֆադաֆային բնանկարների ցուցարարուհից հետո կինոխցիկը կանգ է առնում արտաֆիլմից Եռանկյունի հիշեցնող փոփոխ դարբնոցի վրա, ակամա լցվում են ակնածանով: Սկիզբը, հաստատ, բազմախոսում է: Ոչ ցաս արագ, որվագ որվագի ետեվից կաղ է ստեղծվում հանդիսատեսի ել այն ամենի միջոց, ինչ որ կասարվում է Եկրանին: Ֆիլմի հեղինակները (սցենարիստ՝ Ադասի Այվազյան, թեմադրիչ՝ Հենրիկ Սալյան, օպերատոր՝ Սերգեյ Խարայեյան) կարողանում են զուտ, առանց դարձադրանքի հանդիսատեսին դարձնել Եկրանի վրա կասարվող դեմոստրացիայի մասնակից:

Դարբնոցը մարդկային բնավորությունների փոփոխ, բայց հարուստ աշխարհ է: Հինգ վարդեր, հինգ սարքեր անհասկանալիություն, որոնք ինչ-որ բանով, համեմայն դեղա, նման են իրար: Նման են նրանով, որ աշխատում են ֆրանգան, սիրում են իրենց ոչ թեթե գործը ել գիտեն, որ օգուտ են բերում մարդկանց: Կամ բարի են ու դարձափոխ, կաղված են միմյանց բարեկամություն կաղերով: Նրանց ճակատագրերը սարքեր են: Երկուսը փախել են թուրքական յաթաղանից: Նրանցից մեկը կրել-անցել է Սեւ ծովը ու հասել Ռուսաստան, մյուսն անցել է այդ ուղին, բայց Ամերիկայով: Երրորդը՝ վրացի Վաստ, այնպես է

«ԵՌԱՆԿՅՈՒՆԻ»

մերձեցել նրանց, որ դժվար է որոշել նրա ազգությունը: Նրանց՝ միմյանց կաղող մեծ զգացումը բարեկամությունն է, բայց Վաստն օժտված է իր ազգային գծերով, որոնք նրան հասուկ հմայք են սալիս: Այստեղ դեմ է նեղ դերասան Ջուրաբ Լաբերիձեի խաղի անմիջականությունն ու ջերմությունը:

Վարդեր Մուկուչը (Արմեն Ջիգարխանյան) սարիներով իմաստնացած, իր գործն ու գինը իմացող, սեփական արժանապատվությամբ լի մարդ է: Իզուր է նրա որդին՝ Հովիկը (Շեյնեկոյի անունը դրոշմի առակերտ Միշա Հովսեփյան) ասում, թե իր հայրն այնքան արժանապատվություն ունի, որ կրավարարի ողջ հանրադրությունը: Բայց սեփական արժանապատվության զգացումը նրան չի բաժանում ընկերներից, որովհետեւ նա բարի է ել զգայուն: Իսկ Ջիգարխանյանին հանդիսատեսը վաղուց է սիրում: Նոր ֆիլմում, ինչպես միշտ, նա զուտ է ու խորաթափանց, օժտված է հանդիսատեսին հանդգելու մեծ ունակությամբ:

Շաս հեռախոսակցի է Գաստարի կերպարը: Սակայն, չնայած Միշա Մկրտչյանի գերազանց խաղին, Գաստարը լրիվ չի դրսևորում իրեն, սացվել է մի քանակ «մասնավոր»։ Արդյունքում այդ դերն ընկալվում է մայիկինում Մկրտչյանի ստեղծած դերի սխեմայով, այն դեղում, երբ Գաստարի կոմիքով բովանդակում է բոլորովին այլ երանգ, որը, ցավով սրի, բացահայտված է: Հանդիսատեսի մոտ տղավորություն է ստեղծվում, որ ինչ-որ բան լավասում է, որդեգրի կերպարը դառնա ամբողջական, ավարտուն: Կարծում ենք, որ Գաստարի կենսագրությունը նրա կերպարի մեջ փչ է արագույնված, հանդիսատեսը հավասում է միայն այն, ինչ հնչում է որդեգրի ֆիլմի հեղինակների խոսք: Այս սեսակետից կասարյալ է վարդեր Մկրտչյան, որն ավելի ամբողջական ել լիարյուն է սացվել: Ինչ ասել կուզի, Սոս Սարգսյանը վարդերներն խաղաց իր դերը, բայց կերպարի հաջողությունը դայնամաւորված է նաեւ սցենարով ու ռեժիսուրայով:

Խոսելով սցենարի մասին դեմ է նեղ, որ Ադասի Այվազյանի սցենարը բոլոր հիմքերն ունեւ լավագույնս կինոմարմնավորվելու համար: Արդեն իսկ հեղինակի նոյնանուն դասմվածում զգացվում էր կինեմասոցրաֆիական մտադրացումը:

Ֆիլմի առաջին մասում բեմադրիչը կարողացել է զսնել կինեմասոցրաֆիական անհրաժեշտ միջոցներ՝ սցենարում առաջադրված հարցերը լուծելու համար: Ինչպես ասում են՝ այստեղ սցենարիստն ու բեմադրիչն ընդհանուր լեզու են գտել, այդ դասձառով էլ առաջին մասը հեռախոսակցի է սացվել, ինչը չի կարելի ասել երկրորդի մասին:

Դարբնոցից ամենաերիտասարդ՝ Մկուն, դարբնոց է բերում իր հարսնացուին՝ Լյուբային: Գեղարվեստորեն հիմնավորված է այն ձեւը, որով դարբնոցն ընդունում է Լյուբային՝ ճաւարանում աշխատող ռուս աղջկան, այնքան փոփոխ, որ հաղիվ է հասնում տղայի գոսկաստեղին: Բայց ցաս ռուսով Լյուբան դառնում է դարբնոցի սիրելին: Այդ ինչու: Մի՞թե միայն նրա համար, որ դարբնոցում սարածվում է օծանելիքի բուրմունքը, ել Լյուբան հնոցն անվանում է ինքնաեռ: Հանդիսատեսը չի սեսնում դարբնոցի ել Լյուբայի փոխհարաբերությունը, աղջիկը կաղված է հերոսներին՝ զոնել սյուժեի հեմֆով, այլեւ չասած հոգեբանական հիմնավորվածության մասին: Բաց են թողնված Լյուբայի կերպարը լավագույնս բացահայտելու հնարավորությունները:

Սոյնը կարելի է ասել նաեւ դարբնոցի մասին: Դա կարծես թե սեղան է, ֆոն, որի վրա դիտված օրոնողությունները: Լրիվ չի երեսում այն աշխատանքը, որ կասարում են դարբնոցները, ինչի համար կողով անցնող զինվորականները նրանց դասիվ են սալիս: Չէ՞ որ ուսա Մուկուչի բառերը «զինվորականների դասվերի» մասին անբավա-

րար են, որդեգրի հասկանան դա: Դարբնոցը դեմ է աղի ել անչի հերոսների հեմ: Եվ դա կօգնեւ ֆիլմի գլխավոր գավափարի ավելի լավ, ավելի դարզ արսահայտմանը:

Թող տղավորություն չստեղծվի, թե այս դասանցները ներկայացնելով՝ մեմ մոռանում են այն մասին, որ «Եռանկյունի» չունի ավանդական սյուժե, նկարահանված է ավանդական ոճով: Բայց այդ ամենի մասին դեմ է կարելի ել ասել հեղինակների ընտրած լեզվով: Խոսքը ոչ թե սյուժեային հակասությունների մասին է, այլ առանձին մասերի, որոնք հաճախ կում են հոգեբանական մեծ բեռնվածություն, ֆան այդ հակասություններն են:

Մկոյի կերպարի թուղեղի վերլուծումը չի նսանակում, թե ֆիլմում նրան փոքր սեղ է հասկացված: Ընդհակառակը, Մկոյի կերպարն ամբողջական է սացվել անհրիվ դերասան Պավլիկ Արեսնովի մսածված, ճմարսացի խաղի: Թեեւ Լյուբայի կերպարը (Իննա Ալաբինա) ունի սցենարական ել ռեժիսուրայի լուրջ թերություններ, այնուամենայնիվ, դերասանուհին խաղում է բավականին համոզիչ:

Պեմ է նեղ, որ կասարված է դերասանների հաջող ընտրություն, ել բեմադրիչը լավ է աշխատել դերասանների հեմ: Դրա օրինակն է Հովիկի դերակասար դրոշմական Մ. Հովսեփյանը: Ակնառու է, որ առանց բեմադրիչի լուրջ աշխատանքի՝ անհրաւի դասմին հաջողության չէր հասնի:

«Եռանկյունի» երիտասարդ օպերատոր Սերգեյ Խարայեյանի գեղարվեստական առաջին գործն է: Որոշ սեսարաններ (օդակայանը, գնացի, դարբնոցի դարբնների տունը) նկարահանված են գեղարվեստական մուրք ճաւակով:

«Եռանկյունի» վկայում է հեղինակների ստեղծագործական հեռախոսակցի նորմունների ել հայտնագործությունների մասին: Եվ նեղված թերությունները բոլորովին չեն խանգարում ուղիղ ասել այն մասին:

Թարգմանությունը տատերեկից՝ ԱՐԾՎԻ ԲԱՍՏՉԻՆՅԱՆԷ

ԲՐՈՒՆ ՊԵՏՏԵՐՍ

«Ինչ են ես ամենից ցաս ցանկացել արսահայտել երաժեշտության միջոցով՝ սրուկ Սոլարսակի ողբերգությունը սրկության դարաբազմում, նրա հախուռն ներհանգումը, նրա դասական ձեռքերումը՝ հանուն ճնշվածների ազատության»: Ահա ինչ է ասել Արաւ Խաչատրյանը 1958 թվականին խորհրդային մի թերթի իր նոր բալետի մասին, որի առաջնախաղից անմիջապես հետո այն դարձել է իր ամենահայտնի ստեղծագործություններից մեկը: Ըստ խաչատրյանագետ Ռոբերտ Մեթյու-Ուոլֆերի՝ գոյություն ունի ստեղծագործության առնվազն հինգ սարքերակ, 1956-ին Կիրովի թատրոնի (այսպես կոչված, «Մեծ թատրոն 3») համար ստեղծված 4 գործողությամբ բնօրինակից մինչեւ երեւ գործողությամբ սարքերակը, ստեղծված Մոսկվայում, 1968-ին:

Այս վերջին սարքերակը, Յուրի Գրիգորովիչի բեմադրությամբ, հենց այն մեկն է, որը բալետամայսերի 90-ամյակի կաղակցությամբ բեմադրել է «Ֆլանդրիական բալետ» խումբը, աշխարհում միակը (Բավարական դեսական

Արաւ Խաչատրյանի «Սոլարսակը» Բելգիայում

Անցած հունվարի 27-ին Բրյուսելում կայացավ Արաւ Խաչատրյանի «Սոլարսակը» բալետի առաջնախաղը՝ Յուրի Գրիգորովիչի խորեոգրաֆիայով ել ՀՀ վասակավոր արիստ Կարեն Դուրգարյանի ղեկավարությամբ: Այն ներկայացվել է նաեւ Անսվերթեն ֆադաֆում: Հայտնի է, որ «Սոլարսակը» Արեսնովի համախա չի բեմադրվում, ուսիեւ Բելգիայում հաջողությամբ ներկայացված այս բեմադրությունը մեր օրերում Արաւ Խաչատրյանի երաժեշտության ես մեկ հաղթանակն է: Այս առթիվ բարգմանաբար ներկայացնում ենք բելգիական «Կեչեչեղը» հանդեսում լույս սեսած թատերախոսականը:

«Սոլարսակը» Անսվերթենում. մի բոցաշունչ խորեոգրաֆիկ էպոպեա

բալետի հեմ մեկսեր), որն իրավումն ունի այն ներկայացնել: Այն կենտրոնացած է երկու տղամարդ հերոսների՝ Սոլարսակի ել հռոմեացի գորավար Կրասոսի վրա, որոնց զուգահեռ սրված են նաեւ իրենց կին «երկրորդ սեղ»՝ սրկուկի Ֆրիգան ել հարձ Էգինան: Բեմադրությունը մեզ 21-րդ դարում կարող է դայնամական թվալ, բայց այն հանգում է: Մեմ դեմ է գիտակցում, որ այդ ժամանակաբազմում Գրիգորովիչը մեծ նորարարություն է կասարել: Աշխատանքը վերլուծվում է ինքն իրենով, իր ներ-

ին դրամատիկ որակներով ել ոչ 1953-ին մախացած Սալիմի կանոններով: Այսպիսով, Գրիգորովի-

չը դարձել է դասական մեծ բալետների մասնագետ, մեսաղես դասվի արժանանալով այսօր, ինչպես սեսնում ենք, թեեւ այս մոտեցումը, միշտ է, հավանաբար կզարմացնի որոշ սեղացիներ: Մեկ այլ «նորարարություն» այն է, որ «Սոլարսակը»-ում ուսադրությամբ կենտրոնում ոչ թե հերոսուկի է (Օդեսա-Օդիլիա, Ջուլիետ, Մոխրոսիկ), այլ տղամարդ դարող, աղսամբությունը առաջնորդը: Անսվերթենի ներկայացմանը մասնակցել են Մեծ թատրոնի երկու հեղինակավոր մեմական

սարներ՝ Իվան Վասիլեւ (Սոլարսակ) ել Անասասիա Սասելեիչը (Ֆրիգա): Մեծ Բրիտանիայից Ջոնա Զուր (Կրասոս) ել Նենսի Օսբալդեսոնը (Էգինա) նույնպես փայլեցին. մեմականսարների այդ ֆադակը կասարյալ եր, միշտ այնպես, ինչպես ողջ բալետը:

Որոշ դասիեր, անուտ, կարող էին ժղիս հարուցել, օրինակ, հռոմեացի զինվորների փեւերը, դասիկ սաղավարները ել օղում ճոնվող սերը, որ առկա են 1960-ականների դեղում ժամի ֆիլմերում: Ուրի՞նչ ինչ: Ամեն ինչ կասարյալ եր, մինչեւ վերջնական Ռեվիենը (որի մեջ կարճ երգախմբային կասարնով այսօր, Բրյուսելի ֆիլիարմոնիկ նվագախումբը, Կարեն Դուրգարյանի՝ Էնեգիայով լեցուն ել զունագեղ ղեկավարության ներք, շողոզում եր հազարավոր լույսերով, ել ես չեմ կարող չնեւ խիստ արսահայտիչ փողայինների կազմը, հզոր տրոմբոներին ել հարվածայիններին, որոնք կասարեցին մի սարսափելի սղո: Ներկայացումից ել բոցավառ ճակատագրից 120 ողբ անց դարսված Սոլարսակի մարմինը բարձրացրին ել ցույց սվեցին բոլորին: Հերոսը դարձավ առասաղեկ:

Ֆրանսերեկից թարգմանեց ԱՐԾՎԻ ԲԱՍՏՉԻՆՅԱՆԷ

ԱՁԳ-ՄՁԱԿՈՒՅԹ

Ամուսնացումը

Ով թատրոնի աշխարհին փչե թե աստուծո է կանգնած, հավանաբար զգացած կլինի թատրոնի «ավազների» կողմից մի թափված, երբեմն էլ՝ անթափուց արհամարհանք մանկական բեմադրությունների հանդեպ, դրանց վերագրված, այսպես ասած, երկրորդական կարգավիճակը խաղացանկում: Այս վերաբերմունքն անապատառ ակնհայտ է Ամանորի բեմադրությունների նկատմամբ, որոնք թատրոնի «խոհանոցում» կիսահեղանկային տոնով «յուկա» են անվանում, ու փորձառուները հիմնականում երիտասարդների են հանձնարարում դրանով զբաղվել, իրենք թե՛ մի մեծ բան չէ «յուկա անելը»:

Ավանդաբար Ամանորի ներկայացումները համարվում են թատրոնների երաժշտական խաղերի արդյունք, որոնց վրա կարելի է առանձնառոտ ջանք չթափել, միեւնոյն է՝ դրոշմակարգներն ու կրկնապատկերները միշտ ներկա կլինեն: Կամ, զուգե այն դասառնով, որ բեմադրիչները մտածում են, թե փոփոխությունը լավ ու վատ չեն տարբերում: Սակայն խնդիրը անգամ երեխան չէ, այլ թատրոնի եւ բեմադրիչի մասնագիտական բարեխղճությունը. որոշեցի՞ր որոշեցի՞ր սիրունալ է բոլոր ժամերում եւ բոլոր դարազանքներում:

Մեր այս գրույցը ոչ թե մանկական թատրոնների, այլ մանկական ներկայացումների մասին է. որոշեցի կանոն, գրեթե բոլոր թատրոններում երեխաներին ուղղված մեկ-երկու ներկայացում կա բազմազանության համար: Մեր ցանկությունն է ընթերցող-հանդիսատեսին ավելի իրազեկ եւ տախտակապես դարձնել, նա չդիտվի է թույլ տա, որ իր երեխային անձառնալով իրենց հրաշքները: Չէ՞ր հենց այս սարիփից է մեծ երեխաների մեջ արմատավորել գեղագիտական ճաշակի ու դաստիարակման մասին բարձր չափանիշներ, եւ սովորեցնել, որ կա մի այլ իրականություն, որը վեր է էստրադային համերգից, անհմտից ֆիլմից, համակարգչային խաղերից, ու ինչպես դիտել էր մոնիթինգը անգամ կյանքից, եւ դա թատրոնն է: Բայց բավական է երեխան մի քանի անգամ անհաջող ներկայացումների ակնմաստ դառնա, եւ մենք կկորցնենք մեր աղաքաթափախ հանդիսատեսին: Սա է հիմնական մտավախությունը:

Մեր նախորդ հոդվածը Ամանորի եւ Սուրբ Ծննդյան խաղացանկի ամենահաջողված ներկայացումներից երկուսի մասին էր՝ Խամառիկների թատրոնի «Մարդուկ-Ջարդուկի» (բեմադրիչ՝ Լիլի Էլբակյան) եւ Փոփ թատրոնի «Ho-ho-ho. Ամանորյա հեփաթ» (բեմադրիչ՝ Վահան Բաղայան) ընթերցողի հետնամական բարձր սրամարտությունը դաստիարակելու նկատմամբ եւ մանկական ներկայացումներից հիասթափված հանդիսատեսին միթափախելու ակնկալիքով: Սակայն, ինչպես որ նշել էինք հոդվածում, խնդիրներն ավելի աստի են, քան հաջող օրինակները, եւ երեխային դաստիարակող թատրոնի սանիտար ու ճշգրիտ ծնողներն իրականում, ավելի հաճախ, շահա մանակակերտների եւ անձառնալ բեմադրությունների ակնմաստ կարող են դառնալ, ինչպիսին, օրինակ, այս արվեստի Արամ Խաչատրյանի համերգասրահում կայացած Ամանորի հանդիսությունն էր:

Մանկական ներկայացումների հարցը աստի լուրջ է դրված մեր առջեւ՝ սկսած երեխաների եւ ծնողի հանդեպ արմիքիսրահով կազմի վերաբերմունքից (այս դեպքում ծնողը եւս կարելու գործող անձ է. նա մեծ է լավ սրամարտություն ունենա՞լ այն երեխային հաղորդելու համար), վերջացած նրանով, որ ցուրտ դառնալով չի կարելի երեխաներին մեկ ժամ նստեցնել, իսկ այդպիսի թատրոններ այս արի եղել են (Համազգային թատրոնը, Պարոնյանի անվան կոմիտայի թատրոնը): Իսկ ի՞նչ է ցուցադրվում: Հասանք մի կարելու կեօի՞ դրամատուրգային. ի՞նչ չա-

փանիցներով են ընթանում դիտարկումները, արդյո՞ք խաղացանկերում կան ժամանակակից հայ մանկագիրների գործեր, հիմնականում ո՞ր հեփաթներին են նախադասություն տալիս մեր բեմադրիչները, եւ ովքեր են դրանց բեմավորումներով զբաղվում:

Դա՛ւսը բավական բազմազան է, հարուստ: Թատրոնների խաղացանկերում հիմնականում հանդիպում ենք Հանս Զիլիսիան Անդրեյանի, Շառլ Պերրոյի, Գրիմ եղբայրների հանրահայտ դասական հեփաթներին, հաճախ են բեմադրվում նաեւ Թունանյանի հեփաթները (Մայան թատրոն, Մեր Մկրչյան թատրոն, Համազգային թատրոն, Պարոնյան թատրոն եւ այլն): Դասականներին թատրոնի միջոցով գալու ճանադարից միշտ ողջունելի է: Վերջին ժամանակներս մեկ այլ՝ նոր միտում է նկատվում՝ բեմական հերոսներ դառնում են դիսնեյյան կամ այլ հայտնի մուլտիպլիկացիոնները: Իսկ հայ ժամանակակից գրողների հեփաթերը հազվադեպ կարելի է տեսնել:

Ինչ մտածողություն, սակայն, ի տարբերություն ֆիլմերի, այս դրվագներն ավարտուն մանրանկարներ էլ չեն: Սրան են միանում դրոշմակարգային տեսարաններ մեկ Չինաստանում, մեկ Հնդկաստանում (դարձյալ արտաքին դյուրընկալելի ասիական է գրավել բեմադրողին), իսկ դերասանները, վերը նշված մանկական ներկայացումները վերագրված «երկրորդական» դերի ազդեցությամբ, խաղում են, թատրոնի լեզվով ասած, «կես ոսկի»։ Նրանք այնքան անփութ են կրկնապատկերում հեփաթի նկատմամբ, որ մեկից մյուս տեսարանին անցման ժամանակ մոռանում են գրողի կողմից գեղարվեստական միակ շարժիչ ուժ հանդիսացող կողմնացույցի մասին ու հայտնվում հերթական երկրում՝ առանց դրա ուղղորդման: Այսպիսով, թատրոնի միակ մանկական ներկայացումը հենց այն տեսակի շահա մանակակերտ մատուցողներից է, որոնց մասին սկզբում հիշատակեցինք:

Դրամատուրգի հետ չափաստելու հետեւանները ակնհայտ էին նաեւ Մայան

հիմնում կա դրամատուրգի. ընթացած է ռուս ժամանակակից հեղինակ Ալյոնա Չուբարովայի դիտարկ՝ գրված հասուկ Ամանորի ներկայացման համար: Առկա է հետաքրքիր ուսուցողական սյուժե, թատրոնի կողմից՝ հոգատարություն ու սեր փոփոխ հանդիսատեսի հանդեպ: Բեմադրիչ Գոհար Փոփոկյանը դիտարկ գործող անձ խաղալիքներն անգամ փոխարինել է սիրված ամերիկյան մուլտիպլիկացիոն հերոսներով՝ ավելի ժամանակակից ու երեխաներին ընթերցող դարձնելու համար հեփաթի ուղեւորը: Ներկայացումը սովորեցնում է հոգ սանել խաղալիքներին, իսկ երբ երեխան նաեւ ի դեմս այդ խաղալիքի ճանաչում է փոփոխ Ծիածան տղանին «Իմ փոփոխ տղան» մուլտիպլիկացիոն Ամնա եւ Էլզա ֆույր արտադրատեսիլին «Սառցե սիրտը» անիմացիոն ֆիլմից, առավել եւս ուշադիր է դառնում սեփական տղանին ու իր սիրելի Էլզայի հանդեպ: Սակայն մի շարք առավելություններով հանդերձ, այս ներկայացումն ունի նաեւ թերացումներ, դրանցից

Մանկական ներկայացումներում գեղագիտական հիմնախնդիրները՝

առկա «յուկա»-ների իրականության ներքին

խաղացանկերում են Ռուբեն Մարտիայանի, Էլֆի Զոհրաբյանի եւ Էլի մեկ-երկու հեղինակների դիտարկումը: Որոշ թատրոններում անգամ հայ դասականների անունների չեն հանդիպի, այնինչ հայ դրամատուրգիան թե՛ ոչ գերակշռող, աղա մի զգալի մասը մեծ է կազմել խաղացանկերում: Սա մեր թատրոնի առաջին թերացումներից է: Ժամանակակից գրողների եւ թատրոնների միջեւ մեծ է ձեւավորվի սերս համագործակցություն: Եվ ո՞չ միայն այս առումով. որեւէ դասական հեփաթի դրամատուրգիական ձեւի վերածելը՝ բեմավորելը, նույնպես թատրոնի գործն է: Այնինչ, մեր դիտարկմամբ, այս գործով հիմնականում զբաղվում են թատրոնի դերասան-ռեժիսորները (ավելի հաճախ՝ բավական անհաջող, իմնագործունեության մակարդակով. սա առանձին լուրջ խոսակցության թեմա է):

Նման իմնագործունեության վերջին օրինակներից մեկը «Գոյ» թատրոնի «Ճովահեներների հեփաթ» ներկայացումն է: Այս դեպքում խոսքը ոչ թե միայն, ոչ էլ անգամ բեմավորման մասին է, այլ սցենարի (թատրոնական բեմադրության համար անընդունելի սերմին), որը թե՛ հեղինակել է, եւ թե՛ բեմադրել է թատրոնի դերասաններից Գուրգեն Սարգսյանը: Ճովահեներները երեխաների ամենասիրած հերոսներն են, եւ թատրոնական գործի համար դժվար չէ կռահել, որ բեմի համար նույնպես նրանք ամենաանհեղանկ եւ խաղալիքային կերպարներն են: Սակայն միայն բեմական կոսյույմը, երգ ու դարձ բավական չեն լավ ներկայացման համար: Ձգձգված ու ձանձաղի բեմադրությունից երեւում է, որ դրամատուրգիական կառույցը առաջատար բացակայում է. նախորդող վիճակը չի հանդիսանում ներքին կամուրջ հաջողող իրադարձությունների համար, ընդհատ սյուժեային թելերը հաճախ չեն կապվում միմյանց հետ, առկա է ֆիլմերին հասուկ դրվագա-

առանձնացում են միայն մեր խնդրի շուրջ եղածը՝ հայտնի հերոսների արտաքինում կան անձանություններ, տարբերություն սանրվածների ու անգամ՝ դերասանների վարագծերի մեջ, որոնք անմիջապես նկատվում է փոփոխ հանդիսատեսը. ներկայացման դերաբաժնույնը նույնպես հաճախ չի համոզում:

Հայտնի հեփաթներին դիմելու դեպքում գրողի եւ բեմադրիչի մրցակցից են դառնում բուն հեփաթը եւ դրա էկրանավորումը՝ սյուժեային իմաստով: Երեխան թատրոն է գալիս՝ անգիր իմանալով Կարմիր գլխարկի, Երեք խոզուկների, կամ Սոփիակաձյունիկի դրամատուրգը: Գրողը, որն իր՝ բեմի համար նախատեսված ստեղծագործության համար նախընտրում է Գրիմ եղբայրների հանրահայտ հեփաթը, համարձակ խնդիր է իր առջեւ դնում. մի բան է արձակի (հեփաթի) խոսքային իրականությունը, որն անսահմանափակ հնարավորություններ է ընձեռում հեղինակին, մեկ այլ բան է խոսքային իրականության տարբեր դրամայում՝ կազմված իրադրության ու միզանցեցի անհանգիստի համաձուլվածից, բեմի սահմանափակ տարածա-ժամանակային դրամատուրգիաներից: Հնուց գրողը մեծ է կարողանալ գտնել հեփաթում խաղալիքի եւ զգացմունքային այն ամենաուժեղ կողմերը եւ այն ամենաանհեղանկ դիտարկերը, որը կհաղորդի հեփաթի բուն ասելիքը եւ կստեղծի բեմական ներքին խաղալիքները:

Համազգային թատրոնի «Սոփիակաձյունիկը եւ յոթ թզուկները» ներկայացումը (բեմադրիչ՝ Հրաչյա Գասպարյան) այս հարցերը չի լուծել: Առաջին հայացքից արտաքին մեմուրություններն աղախովված են, գունեղ թզուկներն ու գեղեցկուհի Սոփիակաձյունիկը (Նարինե Գրիգորյան) կարծես թե չեն զիջում մուլտիպլիկացիոն: Բայց մի քանի րոպե անց բացահայտվում է սյուժեային աղախությունը, դրամատուրգիան: Բեմադրիչը փորձում է խոսքային իրադրությունների եւ ներքին խաղալիքի տարածի բացակայությունը լրացնել միզանցեցիային մատուցողությամբ (հեփաթի բեմական տարբերակի հեղինակ՝ Աստղիկ Սիմոնյան), սակայն նյութը բեմադրիչին այդ հնարավորությունը չի տալիս. այն, ինչ բեմում է, փառահեղ հեփաթի ուրվականն է միայն՝ սկսված եւ կիսատ թողնված սյուժեային գծերով: Գրողը անհետեւողական է եղել հասկալու կերպարները հասունացնելու հարցում, նրանցում ակնհայտ է վարագծերի անձեպակություն եւ անավարտություն:

Բարեբախտաբար, այս բեմադրության

Մամուլի ՄԵԼԵՈՒՅԱՆ

Նախորդ տարեկանից սկսեց հայերեն թարգմանվել Ըարրի Փոթերի մասին հայերեն վիդեոառոյթ, որն ամբողջ աշխարհում վաճառքի թվով երկրորդն է՝ Աստվածաբանից հետո: Գործն ստանձնած հրատարակչությունը խոստացել է ընթերցողին փոխանցել բոլոր հասցրերը՝ հայերենով: Առայժմ դեռ առաջին երկուսն են դասրաս: Թարգմանությունը ընթերցողների արձույթ է. թարգմանչի ուզածն էլ դա էր: Ավարդ Զիվանյանը մեզ հետ կիսեց իր անձնական տպավորությունները: Զուրյց, որ սեղի ունեցավ «մազմերի» (ըստ վիդեոառոյթի մահկանացու՝ ոչ կախարդ մարդիկ են այստեղ կոչվում) աշխարհում:

Էլ ընդգրկվել այդտեղ, ինչքան էլ մեծ գիրք դա լինի: Բայց սրվեցի այդ հմայքին, եւ իսկապես, լուրջաբար վիդեոառոյթ է: -Մի անգամ ասել էիք, որ թարգմանությունը 7-8 անգամ աչքի եք անցկացնում: Ե՞րբ եք հասկանում, որ արդեն հերիք է: -Այ, կա այդպիսի մի կետ, որը ես, բարեբախտաբար, դեռ զգում եմ: Ինձ թվում է, թե ուղղում եմ, հետո մայրում եմ հասկանում ավելի մեծ իմաստներ, որ դարձրել եմ ավելի բարդ, քան մինչ այդ էր: Սա նշան է, որ ղեկավարը դադարեցնել ուղղումները: Այլապես կարելի է անվերջ շարունակել: -Իսկ ֆիլմաբանը: Դիտել էք: -Շատ թուրքիկ, եւ դա միտումնալից էր, որովհետեւ ուզում էի հնարավորինս գերծնայալ ֆիլմի ազդեցությունը: Հասկապես երկրորդ գրքի մասին կարող եմ ասել, որ դրան համար: Թեեւ հետո դրանից էլ հրաժարվեցի, որովհետեւ այնտեղ հիմնականում աներկյան արտասանություն էր, իսկ ես աշխատել եմ դաստիարակչական: -Այդ հասկանումների հետ կապված, գրքում կան հայ փոթերատերների համար փոքր-ինչ խորք ձեռք: Ասեմք, «Հոգվարթ»-ը «Հոգվորթ» է դարձել: Ընթերցողին սրանք ավելի լուրջ շարժումներով էին ծանոթ: -Միանգամայն, բայց եթե ռուսերեն տարբերակին հետեւեմք, այնտեղ կան թարգմանված անուններ, որոնց մի մասն այնքան էլ համարժեք չէ. երբեմն զավեցալի ինչ-որ հնչողություն ունեն: Դրա համար ես գերադասել եմ դաստիարակչական անձնանուններն անգլերեն: Իսկ արտասանությունը ոչ թե իմ ըմբռնությունն է, այլ օգտագործվել են մի շարք հնչող բառաբաններ:

ՆԱՄԱՇԽԱՐԿԱՅԻՆ ԳՐԱՇՈՒԿԱՆ ԳՐԱՎԱԾ ՆԱՐՐԻ ՓՈԹԵՐԻՆ ՆԱՅԵՐԵՆ ԷԼ ԽՈՍԵՅՐԻՆ

-Մի ֆանի օր առաջ եմ վերջացրել առաջին հատորը: Տղամարդկանց է: Անգլերեն տարբերակն էլ է նույնքան գրավիչ, հետաքրքիր: -Իհարկե: Թարգմանությունը բնագրի լուրջ զուգահեռ արտացոլումն է: -Լավ, ի վերջո, ո՞ւմ համար է նախատեսված Հարրի Փոթերի մասին դաստիարակչությունների շարքը: Հիմա կարծես երիտասարդներն են ավելի լուրջ կարդում: -Երեկ թե ճիշտ է: Ընթերցողների տարիքը մեծանում է: Ես դա կարող եմ գրի ավելի ու ավելի համահայտ դառնալու հետ, գուցե արժանանում ֆիլմի ազդեցությունը: Նկատել եմ, որ թարգմանված տարբերակները ավելի լայն ընթերցողական լայնք են ենթադրում: Պատճառը չեմ կարող բացատրել: Իմաստի թեստավորումից զրկել բազմաթիվ է, նաեւ ոճի առումով, թեմատիկ առումով: Այնուհետ, կարող է ենթադրել եւ լուրջ հասուն ընթերցող: -Վիդեոառոյթն է՞րբ եք ծանոթացել: Ենթադրում եմ՝ բավականին վաղուց: -Այստեղ ասեմ. հեռակալից ծանոթացել եմ, երբ իմ երեխաներն էին ընթերցում եւ բավականին ակտիվ: Շատ մանրամասնորեն ծանոթացա, երբ սացա թարգմանության մասին: -Եթե այդ դասերը չլինեք, Ձեր մեջ ցանկություն չէ՞ր առաջանա այս հափստակող գիրքը թարգմանելու: -Չեմ կարծում, որովհետեւ դրա ֆեյդերակալի մոտ մի տարի կա, երբ արդեն չի թարգմանում՝ զուգահեռ ինչ-որ բան է ուզում թարգմանել: Հնարավոր է՝ այլ բան ընտրել: Բայց այսուհետեւ ուսելիս է, չէ՞ր, բացվում. սրվեցի: Չգիտեմ, նկատել էք. երբ մի բանի մասին լուրջ եք խոսում, կարծես դիմադրություն կա մեջք, որ չես ուզում դու

վագներ կային, որոնք գրքում լուրջ կայացած էին, իսկ ֆիլմում՝ լուրջ թարգմանակ: Հասկապես օձի հետ լուրջաբար դրվագը: Բաներ կան, որ գրքում լուրջ լուրջաբար են, իսկապես խորհրդավոր, իսկ ֆիլմն իր սեփականական լուծումներով այդ խորհրդավորությունը դարձնում է լուրջ լուրջաբար եւ բավականին մակերեսային: Գրեթե չեմ կասկածում, որ մի ֆանի տասնամյակ հետո կլինի մեկ այլ ֆիլմ-տարբերակ՝ ավելի զարգացած: -Իմիջիայլուց, Ամանորին հեռուստատեսությամբ թարգմանվել էին ֆիլմաբանի հայերեն թարգմանությունը, բայց ես դիմացա զայթապողությանն ու չգիտեցի, որդեսգի գիրքը կարդալն ավելի հետաքրքիր է լինի: Թե չէ՝ հետո կարծես սիրում ես դասերը: -Հա՛: Երբեք ասած՝ հայերեն տարբերակին ծանոթ չեմ, անգլերենը մայրում էի հասկապես անձնանունների տարբերակները: Թեեւ հետո դրանից էլ հրաժարվեցի, որովհետեւ այնտեղ հիմնականում աներկյան արտասանություն էր, իսկ ես աշխատել եմ դաստիարակչական: -Այդ հասկանումների հետ կապված, գրքում կան հայ փոթերատերների համար փոքր-ինչ խորք ձեռք: Ասեմք, «Հոգվարթ»-ը «Հոգվորթ» է դարձել: Ընթերցողին սրանք ավելի լուրջ շարժումներով էին ծանոթ: -Միանգամայն, բայց եթե ռուսերեն տարբերակին հետեւեմք, այնտեղ կան թարգմանված անուններ, որոնց մի մասն այնքան էլ համարժեք չէ. երբեմն զավեցալի ինչ-որ հնչողություն ունեն: Դրա համար ես գերադասել եմ դաստիարակչական անձնանուններն անգլերեն: Իսկ արտասանությունը ոչ թե իմ ըմբռնությունն է, այլ օգտագործվել են մի շարք հնչող բառաբաններ:

-Գրքի թարգմանության մեջ կենդանի ու կոլորիտային բաների հաճելի առատություն կա: Տանը մի փոքրիկ տարբերություն բարձրաձայն կարդացի, մայրս ասաց, թե թարգմանիչը գյուղացի կլինի: -Ծիծաղում է) Իմ գյուղացի լինելը կարող է հետեւյալ ազդեցությունը թողած լինել. ընդհանրապես մարդիկ, որոնք բարբառակիր են, գրականից բացի՝ կարծես թե սիրալուրջ են եւս մեկ «լեզվի»: Եվ սա հնարավորություն է ընձեռնում մեզն ընկած ժամանակ օգտագործել բառեր, որոնք միայն գրական լեզվին սովոր մարդիկ երեկ թե չէին օգտագործի: Առանձին դեպքերում նույնիսկ երբեմն օգտվել եմ միջին հայերենից, եթե, իհարկե, մերձաձայն է եղել ժամանակակից գրական հայերենին: Եվ սա դաստիարակչական ըմբռնություն էր, որովհետեւ վիդեոառոյթ, գիտեմ, հարուս է դիցարանական կերպարներով, իսկ ժամանակակից հայերենում լուրջ բառը է դրանք զսնելը: Կարծում եմ՝ մասամբ գոնե սացվել է: -Շատ է սացվել: Այստեղից հաճույթով մեկ էլ գիտե՞մ որ գիրքն էմ կարդացել. «Հարյուրամյա ծերուկը, որ բարձրացավ դաստիարակչական ու անհետացավ»: Արծալի է Ալեյան Բախչինյաններն էին թարգմանել: -Այո, գիտեմ, մեծ հաջողություն ունեցավ այդ գիրքը: Պատճառը է կենդանի լինի: Ծայրահեղությունները միշտ անցանկալի են: -Եթե Հոգվորթն իսկապես գոյություն ունենար, ո՞ր հոսքի շրջանակներ կլուզեիք եղած լինել: -Վաղուց որոշված է դա: Փոթերի դաստիարակչական կայրում կա մանրամասն թեստ, եւ որովհետեւ, որ ես Սլիդերինից եմ:

Ռուբեն Հախվերդյանին ունկնդրեցին նաեւ Բեռլինում

Բեռլինում գործող «Գայա Ռոյալ» ընկերությունը, որ զբաղվում է տարածական միջոցառումների կազմակերպմամբ, ակադեմիայի լինելով բեռլինահայերի խնդրամբնեցում՝ երգիչ, երգահան Ռուբեն Հախվերդյանին Շվեյցարիայի ելույթից հետո հրավիրեց Բեռլին (երգիչ Արսակ Կիրակոսյանի եւ նրա ֆիլմոն)՝ Գայանե հաշարյանի ջանքերով: Այստեղ սիրված երգիչը ելույթ ունեցավ փետրվարի 10-ին «Luisenkirche» եկեղեցում, որտեղ եւ սեղի են ունենում հայկական համայնքի մեծամասշտաբ միջոցառումները եւ դասարագետները: Այս համերգին նույնպես Հախվերդյանին նվագակցում էին թավջութակահար Լեւոն Առաքելյանն ու սկոթլենդահար Գեորգ Մովսիսյանը: Հրավերով համերգին մերկա էին Գերմանահայոց հոգեւոր առաջնորդ՝ Տեր Գարեգին արքեպիսկոպոս Բեկչյանը, հոգեւոր հովիվ Գնել Բահանա Գաբրիելյանը, բեռլինահայերի Արթուր Արթուրյանը, մի շարք մտավորականներ, գերմանացիներ եւ բազմաթիվ գերմանահայեր: «Իհարկե, ավստո կլինեք Հախվերդյանի ելույթային զգնվելու առիթը բաց թողնել: Այդ դասառոյթ մեծ չէ՛նք կարող թե հայերի եւ թե գերմանացիների, ովքեր արդեն սփվել են մեր մշակույթի հետ ու ճանաչում են Հախվերդյանի երգարվեստը, խնդրամբնեցում: Շատ ուրախ եմ, որ այս կարճ ժամանակահատվածում՝ ընդամենը մի ֆանի օրվա ընթացքում, կարողացանք կազմակերպել միջոցառումը»,- մեզ հետ զրույցում նեց «Գայա Ռոյալ» ընկերության ղեկավար Գայանե հաշարյանը: Բեռլինի հայկական համայնքի մի շարք անդամներ դիմելով կազմակերպությանը՝ ցանկություն էին հայտնել երգիչի հետ զրույցելու, սփվելու առիթ ստեղծել: Այդ համդիմումը Ռուբեն Հախվերդյանի եւ Լեւոն Առաքելյանի հետ սեղի ունեցավ համերգի նախորդ օրը՝ փետրվարի 9-ին, Բեռլինի հայկական համայնքներից մեկի սրահում: Հավակնածները արվեստագետին ուղղեցին իրենց հետաքրքիր բազմաթիվ հարցեր՝ նրա կենսագրությանը վերաբերող, ստեղծագործությանը, առօրյային, հայաստանյան մերժաբանական իրավիճակին, հետագա անելիքներին եւ այլն: Նմանատիպ իրավիճակ ստեղծվեց նաեւ համերգից անմիջապես հետո, երբ եկեղեցու դահլիճում մնացածները դժվարանում էին լիել հախվերդյանական միջավայրը: ԳԱՅԱՆԵ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

Մանկական ներկայացումներում գեղագիտական հիմնախնդիրներ...

Երբ դասառոյթների, դրսերումների եւ հետեւանների միջոց կապերն անորակի են: Այսօրվա մանկական ներկայացումների ոլորտում առկա խնդիրները չեն սղառվում: Ոչ մակապ կարեւոր եւ բաց հարց է մնում ներկայացումների տարբերակի շեմի սահմանումը: Չի կարող, ասեմք, Տիկնիկային խիստ մանկական «Շուղ-ու-դու» ներկայացումը հետաքրքրել նաեւ միջին դպրոցական տարիքի հանդիսատեսին (թեեւ իր անհեթեթ սյուժեով այն անգամ անձնակրտերների համար էր ոչ հետաքրքիր): Այնինչ տոմարակերտ աշխատակիցները համոզում են, որ հենց ձե՛ր երեխայի տարիքի համար է նախատեսված:

Հրատարակված է ՀՀ մշակույթի նախարարության աջակցությամբ: